

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Ema PROKEŠ

**SODOBEN PRISTOP K TRENINGU KONJ ZA PRESKAKOVANJE
OVIR IN RAZVOJ SKAKALNEGA ŠPORTA V SLOVENIJI**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

**MODERN TRAINING METHODS USED IN EQUESTRIAN SPORT
AND DEVELOPEMENT OF SHOW-JUMPING IN SLOVENIA**

GRADUATION THESIS
University Studies

Ljubljana, 2008

Diplomsko delo je zaključek Univerzitetnega študija zootehniko. Opravljeno je bilo na Katedri za genetiko, animalno biotehnologijo, imunologijo, splošno živinorejo in konjerejo Oddelka za zootehniko Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani. Praktični del opazovanj je bil opravljen pri Show-horses Hauke Luther v Nemčiji in v Karslwood stables na Irskem.

Komisija za dodiplomski študij Oddelka za zootehniko je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Franca Habeta in za somentorja prof. dr. Ivana Štuhca.

Recenzent: prof. dr. Peter DOVČ

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Jurij POHAR
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: prof. dr. Franc HABE
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: prof. dr. Ivan ŠTUHEC
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: prof. dr. Peter DOVČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Datum zagovora:

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Ema PROKEŠ

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Dn
DK	UDK 636.1:798.26(043.2)=163.6
KG	konji/konjeniški šport/preskakovanje ovir/treniranje/Slovenija
KK	AGRIS /
AV	PROKEŠ, Ema
SA	HABE, Franc (mentor)/ŠTUHEC, Ivan (somentor)
KZ	SI-1230 Domžale, Groblje 3
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
LI	2008
IN	SODOBEN TRENING KONJ ZA PRESKAKOVANJE OVIR IN RAZVOJ SKAKALNEGA ŠPORTA V SLOVENIJI
TD	Diplomsko delo (univerzitetni študij)
OP	XII, 122 str., 2 pregl., 50 sl., 1 pril., 52 vir.
IJ	sl
JJ	sl/en
AI	Konjeniški šport postaja vse bolj pomembno dopolnilo konjereji. Skakalni šport kot ena od panog konjenišтва pridobiva na popularnosti tako v svetu, kot v Sloveniji. Sodoben trening konj za preskakovanje ovir upošteva komunikacijo med živaljo in človekom in klasično šolo jahanja spreminja v tej smeri, da gradi na naravnih vzorcih obnašanja konj. Z opisom razvoja preskakovanja ovir skozi zgodovino smo poskušali prikazati spremembo v odnosu do konj in s tem do šolanja konj za preskakovanje ovir. Sodoben trening konj upošteva Lestvico šolanja konj, ki se je pokazala za izrazito učinkovito sredstvo pri šolanju, saj istočasno postopno razvija konjevo psiho in pripravljenost do dela, kakor tudi njegovo fizično pripravljenost, da lahko postane vrhunski športnik. V Sloveniji se Lestvica in druge vaje za izboljšanje tehnike skakalnih konj čedalje bolj upoštevajo, sam šport preskakovanja ovir pa pridobiva na popularnosti in kakovosti. Rezultati kažejo, da se kakovost slovenskih tekmovalcev in konj zaradi tega izboljšuje.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn
DC UDC 636.1:798.26(043.2)=163.6
CX horses/equestrian sports/show-jumping/training/Slovenia
CC AGRIS /
AU PROKEŠ, Ema
AA HABE, Franc (supervisor)/ŠTUHEC, Ivan (co-supervisor)
PP SI-1230 Domžale, Groblje 3
PB University of Ljubljana, Biotechnical faculty, Zootechnical department
PY 2008
TI MODERN TRAINING METHODS USED IN EQUESTRIAN SPORT AND
DEVELOPEMENT OF SHOW-JUMPING IN SLOVENIA
DT Graduation thesis (university studies)
NO XII, 122 p., 2 tab., 50 fig., 1 ann., 52 ref.
LA sl
AL sl/en
AB Equestrian sport is becoming an important supporting activity in horse breeding. Show-jumping is gaining on popularity world-wide, and in Slovenia as well. Modern training methods in show-jumping acknowledge communication between animals and men, and contrary to classical horse training methods, they consider ethological principles and horses' natural behavioral patterns. Describing the historical development of show-jumping and horse training methods, we have tried to show the change in the attitude towards horses and accordingly, the alteration of training methods. Modern training methods for show-jumping include a so called Training scale for horses, which has proved to be an efficient method for training horses gradually, both in psychological and physical way, to become a top sport horse. In Slovenia, the Training scale and other described methods for improving horse jumping technique are getting more and more frequent. Our results confirm an obvious change and improvement in the quality and popularity of show-jumping sport in Slovenia.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
Key Words Documentation (KWD)	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VII
Kazalo slik	VIII
Kazalo prilog	XII
Okrajšave in simboli	XII
Slovarček	XIV
1 UVOD	1
2 PREGLED OBJAV	3
2.1 SPLOŠNO UČENJE ŽIVALI	3
2.1.1 Adaptivna modifikacija obnašanja	4
2.1.2 Adaptivna modifikacija obnašanja pri konjih	8
2.2 KOMUNIKACIJA MED ŽIVIMI BITJI	9
2.3 ZGODOVINSKI RAZVOJ TRENINGA KONJ	17
2.4 FEI KODEKS OBNAŠANJA	27
2.5 SODOBEN TRENING KONJ V PRESKAKOVANJU OVIR	28
2.5.1 Etologija treniranja konj	28
2.5.2 Skakalna dresura konj	32
2.5.3 Razlike med skakalno dresuro in dresurnim športom	34
2.5.4 Principi šolanja skakalnih konj	35
2.5.5 Lestvica šolanja konj	35
2.5.5.1 Takt	37
2.5.5.2 Sproščenost	38
2.5.5.3 Naslon	43
2.5.5.4 Zamah	44
2.5.5.5 Izravnianost	46
2.5.5.6 Zbranost	48
2.5.5.7 Prepustnost	50

2.5.6	Trening konj na ovirah	51
2.5.6.1	Prosti skok	55
2.5.6.2	Vaje za optimiziranje tehnike skakalnih konj	57
3	MATERIAL IN METODE	63
3.1	INTERVJUJI JAHAČEV IN TRENERJEV	63
3.2	OBDELAVA ZBRANIH PODATKOV	63
4	REZULTATI	64
4.1	INTERVJUJI PROFESIONALNIH JAHAČEV IN TRENERJEV	64
4.1.1	Intervju z Ireno Drobnič	64
4.1.2	Intervju z Francem Slavičem	67
4.1.3	Intervju z Matjažem Čikom	70
4.1.4	Intervju z Ledo Selan	74
4.1.5	Intervju z Aleksandrom Smolnikarjem	76
4.1.6	Intervju z Andrejem Kučerjem	79
4.1.7	Intervju s Primožem Rifljem	81
4.1.8	Intervju s Cianom O'Connorjem	84
4.1.9	Intervju s Haukejem Luthrom	87
4.1.10	Analiza intervjujev profesionalnih jahačev in trenerjev	89
4.2	RAZVOJ PRESKAKOVANJA OVIR V SLOVENIJI	90
4.2.1	Organiziranost konjeniškega športa v Sloveniji	90
4.2.2	Konjeniška zveza Slovenije	93
4.2.3	Slovenska konjeniška akademija	94
4.2.4	Zgodovina preskakovanja ovir v Sloveniji	94
4.2.5	Razvoj preskakovanja ovir v Sloveniji od 1994 do 2007	95
4.2.6	Število licenciranih tekmovalcev in tekem v preskakovanju ovir v obdobju 1994-2006	96
5	RAZPRAVA IN SKLEPI	103
5.1	RAZPRAVA	103
5.2	SKLEPI	106
6	POVZETEK	107
7	VIRI	109
	ZAHVALA	
	PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

str.

Preglednica 1:	Število konj v Sloveniji, sosednih državah in Nemčiji, po letih od 1995 do 2005 (FAO, 2007)	93
Preglednica 2:	Nastopi slovenskih tekmovalcev na tekmovanjih v tujini	97

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Kombinacija spomina z različnim trajanjem (Rosenzweig in sod., 1996)	6
Slika 2: Hipotetični spominski procesi: kodiranje, ojačevanje in povrat informacij (prirejeno po Rosenzweig in sod., 1996)	7
Slika 3: Ludger Beerbaum na Champion du Lysu kot zmagovalec derbija v Hamburgu leta 1998 (Strübel, 1999)	13
Slika 4: Proces komuniciranja –model interakcijskega komuniciranja (Vreg, 1997)	14
Slika 5: Risba iz knjige Federica Grisonea (1570), ki je bil znan po okrutnem odnosu do konj, kaže siljenje konja k počepu na kolena, da bi jahač lahko zajahal (Basche, 2000)	18
Slika 6: Antoine de Pluvinel, risbe iz njegove knjige Manège Royal (Basche, 2000)	19
Slika 7: William Cavendish s ponazoritvami učenja konja s pilarji (Basche, 2000)	19
Slika 8: Način preskakovanja ovir na prelomu 18. in 19. stoletja (Otte, 1994)	20
Slika 9: Stil preskakovanja ovir, ki ga je uvajal Caprilli v 19. stoletju (Strübel, 1999)	21
Slika 10: Lovsko jahanje v Angliji (Basche, 2000)	23
Slika 11: Optimalen učinek treninga pri jahanju (Pollmann-Schweckhorst, 2002)	32
Slika 12: Lestvica šolanja konj (prirejeno po Pollmann-Schweckhorst, 2002)	35
Slika 13: Alterativno postavljena Lestvica šolanja konj (prirejeno po Pollmann- Schweckhorst, 2002)	37
Slika 14: Sproščen konj pod jahačem (prirejeno po Strick, 2001)	40
Slika 15: Pravilno delovanje mišic sproščenega konja (prirejeno po Strick, 2001)	40

Slika 16: Svetovna prvak mladih konj 2006, šestletni Damon Hill z jahalko Ingrid Klimke - kot primer pravilnega naslona mladega konja (Beran, 2007)	43
Slika 17: Neobtežene, naravno stoječe zadnje noge konja (prirejeno po Strick, 2001)	45
Slika 18: V treh velikih sklepih zbrane zadnje noge konja pri jahanju, da se razvije odzivna moč (prirejeno po Strick, 2001)	45
Slika 19: Premikanje konjeve noge pod težišče, da se doseže izravnanost (prirejeno po Strick, 2001)	46
Slika 20: Konj in jahač v ravnotežju in izravnanosti (prirejeno po Strick, 2001)	47
Slika 21: Premikanje težišča konja skozi tri faze vse večje zbranosti (prirejeno po Strick, 2001)	49
Slika 22: Franke Sloothaak in Paramo K kot primer, kakšen je videti popolnoma uravnotežen in prepusten konj v parkurju (prirejeno po Strübel, 1999)	49
Slika 23: Meredith Michaels-Beerbaum na Shutterflyju (prirejeno po Bödicker in sod., 2006)	50
Slika 24: Optimalno območje odskoka (prirejeno po Bödicker in sod., 2006)	52
Slika 25: Optimalno območje doskoka (prirejeno po Bödicker in sod., 2006)	53
Slika 26: Optimalna linija skoka preko ovire (prirejeno po Pollmann-Schweckhorst, 2002)	53
Slika 27: Ratina Z, pojem sodobnega skakalnega konja z izjemno osebnostjo, tehniko in zmogljivostjo (Strübel, 1999)	54
Slika 28: It's Otto je bil s svojo posebno tehniko skakanja eden najuspešnejših konj v 90-ih letih (prirejeno po Pollmann-Schweckhorst, 2002)	55
Slika 29: Calido I na prostem skoku v starosti treh let (Eurogenetics, 2003)	56

Slika 30: Calido I kot odrasel konj, na mednarodnem turnirju (Eurogenetics, 2003)	56
Slika 31: Skakalna vrsta petih okserjev, ki služi kot vaja za popravljjanje baskila (prirejeno po Pollmann-Schweckhorst, 2002)	57
Slika 32: Ta vaja pomaga mladim konjem najti ravnotežje in popraviti celovit skok (prirejeno po Pollmann-Schweckhorst, 2002).	60
Slika 33: Dva droga na tleh določata odskočno in doskočno območje (prirejeno po Pollmann-Schweckhorst, 2002).	60
Slika 34: Touchiranje konja v preteklosti (prirejeno po Pollmann-Schweckhorst, 2002)	62
Slika 35: Irena Drobnič s kastratom Calazarijem na širinski oviri (Rajgelj, 2005)	64
Slika 36: Franc Slavič s konjem Carisima (Rajgelj, 2005)	67
Slika 37: Matjaž Čik s Chanel No.1 (Rajgelj, 1996)	71
Slika 38: Leda Selan (foto P. Rajgelj, 2003)	74
Slika 39: Aleksander Smolnikar (Rajgelj, 1996)	77
Slika 40: Andrej Kučer z Leokadijo (Rajgelj, 1996)	79
Slika 41: Primož Rifelj z Meggle Chicom (Rajgelj, 2005)	82
Slika 42: Cian O'Connor in Waterford Crystal po podelitvi olimpijskega zlatega odličja, leta 2004, na Olimpijskih igrah v Atenah (foto C.Adams, 2004)	84
Slika 43: Hauke Luther na kobili Index 29 (foto E. Prokes, 2006)	87
Slika 44: Število turnirjev v Sloveniji po letih (KZSa, 2007; Keršič, 1995; Rajgelj, 2005)	97
Slika 45: Število tekmovalcev v Pokalu Slovenije (mladinci) po letih od 1994 do 2006 (KZSa, 2007; Keršič, 1995; Rajgelj, 2005)	98
Slika 46: Število tekmovalcev v Pokalu Slovenije (člani) po letih od 1994 do 2005 (KZSa,	

2007; Keršič, 1995; Rajgelj, 2005)	99
Slika 47: Število tekmovalcev na Državnem prvenstvu Slovenije v letih od 1994 do 2006 v kategoriji mlajših mladincev (KZSa, 2007; Keršič, 1995; Rajgelj, 2005)	100
Slika 48: Število tekmovalcev na Državnem prvenstvu Slovenije v letih od 1994 do 2006 v kategoriji mladincev (KZSa, 2007; Keršič, 1995; Rajgelj, 2005)	100
Slika 49: Število tekmovalcev na Državnem prvenstvu Slovenije v letih od 1994 do 2006 v kategoriji članov (KZSa, 2007; Keršič, 1995; Rajgelj, 2005)	101
Slika 50: Število licenciranih tekmovalcev v Sloveniji po letih 1994- 2006 (KZSa, 2007; Keršič, 1995; Rajgelj, 2005)	102

KAZALO PRILOG

Priloga A: Anketa o šolanju in treningu skakalnih konj pri nas

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

P.S.I. – Performance Sales International, elitna avkcija konj v Nemčiji

PMS – prirojeni mehanizem sproščanja

S1- stimuli (nepogojen)

S2- stimuli (pogojen)

ZTKS- Zveza telesne kulture Slovenije

FN- Federation National, Konjeniška zveza Nemčije

CSIO- Concours S'Obstacles International Officielle

CHIO- Concours Hippiques International Officielle

FEI- Federation Equestrian International

DOKR- Deutsche Olympische Komitee für Reiten

KZS- Konjeniška zveza Slovenije

SSKJ- Slovar slovenskega knjižnega jezika

SKA- Slovenska konjeniška akademija

EU- Evropska unija

EAAP- European Association for Animal Production

CSI-B- Concours S'Obstacles International, B kategorije

RoK- Revija o konjih

SLOVARČEK

FEEDBACK- povratni tok; obvešča nas o tem, kakšen vpliv je imelo opravljeno delovanje na zunanji svet.

STACIONATA- ovira, kjer so drogovi postavljeni vodoravno med dvema stebroma.

OKSER- ovira, kjer za stacionato postavimo še dva stebra, ki ju povezuje samo en vodoravni drog na višini najvišjega droga stacionate ali pa je ta drog še višji.

TRIPLBAR- ovira, ki je videti kot podaljšani okser, kajti za stacionato sta dva vodoravna droga, vsak naslednji višji od najvišjega na stacionati.

»IN-AND-OUT«- skakalna vaja, kjer konj preskoči vsako od dveh ovir, postavljenih v vrsti 6-7m narazen brez vmesnega galopa.

TOUCHIRANJE- učenje konja pritegovanja nog, s čimer se zmanjša možnost, da bi udaril oviro. Izkušeni trenerji uporabljajo pri tem tanke palice, ki ne povzročajo bolečine.

SCOPE- zmožnost konja preskočiti visoko oviro, moč konja v smislu skakanja. »No scope-no hope« je znan izraz starih in izkušenih trenerjev konj za preskakovanje ovir.

BASKIL- oblika telesa konja preko skoka (v trenutku, ko je v najvišji točki parabole). V idealnem primeru se hrbet konja vboči preko ovire, s poudarkom na grebenu, z rahlo naprej iztegnjenim in upognjenim vratom in k telesu pokrčenimi sprednjimi nogami v vseh sklepih ter rahlo nazaj in navzgor potegnjenimi zadnjimi nogami.

HORSEMANSHIP - skladen odnos med konjem in človekom.

BERAJTER- diplomirani jahač.

GROOM- oseba, ki skrbi za konja, kot pomočnik jahaču.

PREPUSTNOST- pojem, ki pomeni optimalno psihofizično stanje konja, kjer se impulz iz zadnjih nog nemoteno prenaša skozi celotno konjevo telo, preko brzde, do jahačevih rok.

1 UVOD

Konjeniški šport postaja svojevrstna industrija, pomembna športna panoga kot tudi vzpodbuda konjereji kot živinorejski panogi. Končni «izdelek» je na turnirjih uspešen konj, rejen za preskakovanje ovir, dresuro ali dirke, primerno oskrbovan, njegove življenjske potrebe so zadovoljene (najprimernejša prehrana, vhlavljenje, psihično zadovoljene potrebe po druženju z drugimi konji ali s svobodnim gibanjem na pašniku, pravilno podkovanje...), ima pravilen trening, s katerim postane vodljiv v zahtevnih parkurjih. V interesu te industrije, kot tudi v interesu vsake osebe, ki ji je kaj mar za dobro počutje živali, je skrb, da bodo tekmovalni konji imeli najboljšo, predvsem pa primerno oskrbo in trening. V takih razmerah bodo konji pokazali najboljše rezultate.

Preskakovanje ovir je šport, ki zahteva zelo usklajeno delovanje konja in jahača. Konj ima sposobnost za preskakovanje ovir, da bi jo lahko izkoristil, pa mora biti pravilno treniran. Skozi zgodovino so za trening konj pogosto uporabljali nepravilne metode, dokler niso ugotovili, da je treba individualno pristopati k vsakemu posameznemu konju. Pri takem pristopu obstaja osnovni sistem šolanja, Lestvica šolanja konj, ki jo po potrebi poljubno prilagajamo. Trening konj za preskakovanje ovir vsebuje tudi delo na kavaletah in ovirah, kjer se s posameznimi gimnastičnimi vajami popravlja konjeve specifične napake.

Visoka raven profesionalnosti v konjeniškem športu se lahko doseže samo s pravilnim pristopom k prav vsem aspektom, ki jih ta šport obsega. To so naravne danosti konja, znanje in sposobnosti jahača ter zadovoljevanje bioloških potreb, da sčasoma vse bolj napredujeta s čim manj negativnimi stranskimi učinki. Literature o primernem treniranju konj ni veliko, še posebej v slovenskem jeziku. Poleg pomanjkanja domače literature obstajajo razlike v mnenjih, kajti ni dveh ljudi, ki bi svet okrog sebe dojemala enako in tudi ni dveh konj, ki bi se na dražljaje odzivala na enak način.

V državah z visokim standardom je konjeniški šport zelo razvit, po rezultatih na svetovnih Lestvicah so najboljši jahači in trenerji iz zahodnoevropskih držav, kjer Lestvico šolanja

konj uporabljajo že leta. Dobri rezultati na tekmovanjih so pokazatelj uspešnosti pri treningu. Namen naloge je bil preučiti, kako v Sloveniji upoštevamo Lestvico šolanja konj in kako je to povezano z rezultati na tekmovanjih v preskakovanju ovir.

2 PREGLED OBJAV

2.1 SPLOŠNO UČENJE ŽIVALI

Po Rosenzweig in sod. (1996) obstajajo trije načini učenja:

- a.) Neasociativno učenje: brez kakega drugega dogodka ali prisile sprejme žival dražljaj. Rezultat je lahko habituacija, dehabituacija in senzualizacija. *Habituacija* je izraz, ki opisuje zmanjšanje odziva na dražljaj, ki se ponavlja (kadar se zmanjšanje ne more pripisati senzorni adaptaciji ali motorični izčrpanosti). Kadar je odziv na stimulus postal habituiran, močan stimulus (enake vrste ali celo v drugi senzorni modaliteti) pogosto povzroči, da se odziv na habituiran stimulus v amplitudi ostro poveča. Lahko se zgodi, da bo postal celo večji kot originalen odziv. Povečanje amplitude odziva preko osnovne ravni se imenuje *dishabituacija*. Nasproten proces kot habituacija je *senzualizacija* (*povečanje občutljivosti*). Vreg (1997) razlaga, da to vidimo zlasti pri kondicioniranju emocionalnih reakcij, ko lahko vsak nov dražljaj sproži emocionalni refleks. Tak primer je sprememba odpornosti kože (npr. sprememba aktivnosti znojnic zaradi strahu), kar lahko na konjih opazimo pri nenavadnih stresnih situacijah, kot je ostro zaviranje pri transportu ali podobno.
- b.) Asociativno učenje: en dražljaj (S1) je predstavljen v povezavi z drugim (S2). To je klasično pogojevanje. Učenje, ki vključuje povezavo med dogodki, na primer med dvema ali več dražljaji, med dražljajem in odzivom ali med odzivom in njegovimi posledicami, se imenuje asociativno učenje. Klasično pogojevanje je tisto, pri katerem izvirno nevtralni stimulus povzroči reakcijo živali.
- c.) Kadar mora žival izvesti za pridobitev nagrade neko nalogo, se tako pogojevanje imenuje INSTRUMENTALNO ali OPERANTNO POGOJEVANJE. Z njim se žival uči o posledicah svojih lastnih dejanj. Pri operantnem pogojevanju se oblikuje povezava med obnašanjem živali in posledicami le-tega.

Skoraj vse učenje konj temelji na instrumentalnem pogojevanju. Konja tako naučimo na primer hoje na povodcu. Mlad konj hoje na povodcu ne mara. Ko po nekem času hoje pride do okusne trave na pašniku, dobi zanj celotna stvar drugačen pomen in obnašanje hoje na povodcu postane nekaj, kar konj izvaja spretno in z veseljem (Mills in Nankervis, 2004).

2.1.1 Adaptivna modifikacija obnašanja

Modifikacijo obnašanja imenujemo vsako trajno spremembo, ki jo neko zunanje delovanje izzove na nekem organizmu v času njegovega življenja. Uresničevanje programa, nastalega v filogenezi in zarisanega v genomu, je odvisno od nešteti zunanji pogojev, ki so prisotni v času razvoja posameznika. Celoto informacij, značilnih za vrsto, ki se nahajajo v filogenetskem programu, imenujemo genotip. Zunanjo pojavnost posameznika, ki jo delno opredeljuje genotip in delno modifikacije, povzročene z delovanjem zunanjega sveta, ki se pojavijo v teku filogeneze, imenujemo fenotip. Genotip torej postavlja čvrste meje, znotraj katerih se fenotip določene živalske vrste lahko spreminja s pomočjo modifikacij (Lorenz, 1978).

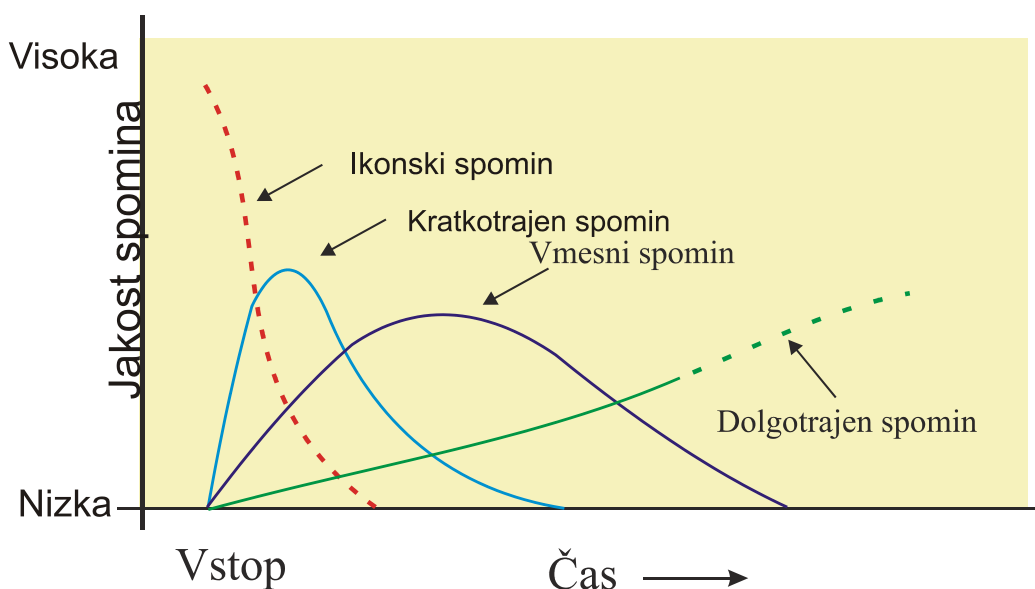
Adaptivna modifikacija je nenehno uresničevanje programa, nastalega med razvojem vrste in vgrajenega v genotip. Genetični napotek, ki reagira na spremenljive razmere okolja, imenujemo odprti program (Lorenz in Meyer, 1978, cit. po Lorenz, 1978). Od predvidenih možnosti odprtega genetskega programa se udejanja tista, ki je najboljša glede na razmere, ki posameznika obkrožajo. S tem je ontogenetsko udejanjanje ene od določenih možnosti, predvidene s programom, proces prilagajanja. Če upoštevamo zelo široko pojmovno določanje, potem lahko vsako učenje dojemamo kot adaptivno modifikacijo tistega zelo kompleksnega fiziološkega mehanizma, katerega funkcija je obnašanje živali in ljudi. Pri definiciji učenja moramo omeniti teleonomni (s ciljem) dosežek procesa učenja, saj ima vsako obnašanje, kot posledica učenja, izboljšan teleonomni učinek (Lorenz, 1978).

Nekateri raziskovalci poudarjajo, da ima tipično učenje večje število dimenzij ali atributov. Pavlovi psi so se naučili povezovati ne samo zvok zvonca in hrane, ampak so se prav tako

privadili na mnoge druge situacije. Tako so se navadili mesta izvajanja poskusov v laboratoriju in na nagrajevanje po končanem testiranju. Zato so se takoj po prihodu v testno sobo zavzeto pognali na testno mizo. Novejše raziskave so pokazale, da klasično pogojevanje ni odvisno od časovne razlike med pogojnim in nepogojnim dražljajem. Psiholog John Garcia je podganam nekaj ur po krmljenju z novo vrsto krmil vbrizgal strup, ki je povzročil slabost in bolezen. Podgane tega krmila nikoli več niso hotele poskusiti (Rosenzweig in sod., 1996). Pri treniranju konj obstaja tudi princip izogibanja – predvsem pri starejših, izšolanih konjih, ki so se naučili, da rahlemu pritisku na brzdo sledi ostrejši. Tako reagirajo na skoraj nevidne znake trenerja, zato da bi se izognili ostrejšemu in neprijetnemu pritisku brzde na čeljust (Evans in sod., 1990).

Živali, kot tudi ljudje, tvorijo kognitivne mape. Podgane so na koncu labirinta vsakič nagradili, potem so odstranili eno steno in s tem naredili bližnjico. Podgane so takoj uporabile bližnjico, da so prej prišle do nagrade. S tem so pokazale, da imajo pregled nad celotnim labirintom in se niso zgolj naučile določenih ovinkov (Rosenzweig in sod., 1996). Tolman in Honzik (1930, cit. po Rosenzweig in sod., 1996) sta pri podganah ugotovila »latentno učenje«. Podgane prve skupine sta nagradila s hrano na koncu labirinta, živali druge skupine pa sta vsak dan spuščala v labirint, da so ga raziskovale, brez nagrade. Živali prve skupine so vsak dan vse hitreje stekle do predela labirinta, kje se je bila hrana. Drugi skupini so tudi postavili hrano na konec labirinta. Naslednjič so tudi podgane iz druge skupine stekle na konec labirinta z enako hitrostjo, kot podgane iz prve skupine. S tem so pokazale, da so se naučile več, kot so kazale vsak dan. Če raziskovalci ne bi postavili hrane na koncu labirinta tudi pri drugi skupini, ne bi nikoli vedeli, da so se podgane naučile labirinta (Rosenzweig in sod., 1996). To nam kaže, da obstaja več kot samo ena vrsta učenja. Pri treningu konj za preskakovanje ovir ni treba vsakodnevno skakati čez velike ovire, da bi konja naučili, kako naj se obnaša pred, med skokom in po njem, ampak je dovolj, če vsak dan delamo delne vaje (npr. z drogovi na tleh ali s kavaletami). Pri tem se bo konj lahko latentno učil prenašati lastno težo, težo jahača, kaj se od njega zahteva in kaj ni zaželeno. Pri tem pa ne bo izpostavljen velikim fizičnim obremenitvam. V konjeniškem žargonu bo »čuval skoke« ter tako dalj časa ohranil fizično zdravje in kvalitetnejše življenje (Strübel, 1999).

Pojma »učenje« in »spomin« se tako pogosto uporabljata skupaj, da bi lahko sklepali, kako eno nujno pogojuje drugo. Ne moremo biti prepričani, da se je proces učenja zgodil, če tega ne moremo preveriti z uporabo spomina. Tudi če lahko ugotovimo, da se je proces učenja zgodil, ne moremo biti prepričani, da se bo naučeno lahko preneslo v prihodnost. Dolgoročni spomin bi lahko bil odsoten iz mnogo razlogov: se sploh nikoli ni oblikoval, je splahnel s časom, lahko je bil nepopravljivo izbrisan s poškodbo možganov ali je nepovraten zaradi posebnega stanja subjekta. Po navadi se govori, da obstajata dve vrsti spomina- dolgoročni (long-term memory) in kratkoročni (short-term memory), vendar je to verjetno preveč groba delitev (Rosenzweig in sod., 1996).

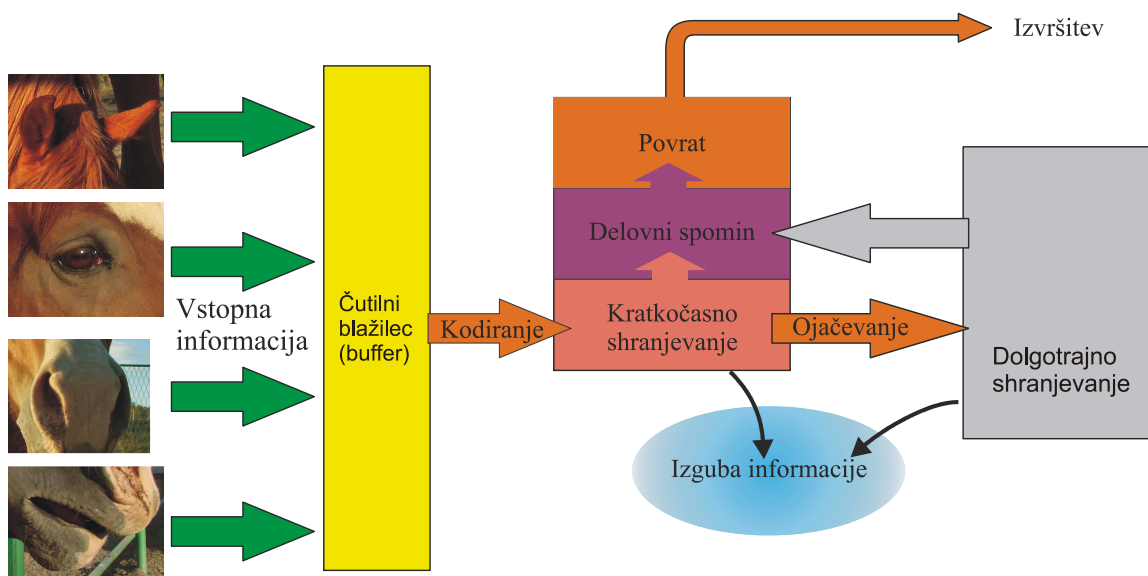
Slika 1: Kombinacija spomina z različnim trajanjem (Rosenzweig in sod., 1996)

Rosenzweig in sod. (1996) delijo spomin na: ikonski (po grškem eikon- slika), kratkotrajni, srednji, dolgotrajni spomin (slika 1). Pri raziskavah dolgotrajnega spomina so raziskovalci prišli do ugotovitve, da ni zgornje meje pri kapaciteti spomina (Standing, 1973, cit. po Rosenzweig in sod., 1996). Ta ugotovitev velja tako pri ljudeh kot pri živalih, saj so raziskovalci ugotovili, da se že golobi lahko dve leti spominjajo določenih pokazanih diapozitivov v testu prepoznavanja slik (Vaughan in Greene 1984, cit. po Rosenzweig in sod., 1996). Clarkov detel lahko več mesecev po tem, ko je skrli hrano na več tisoč različnih mestih, ponovno najde svoja skrivališča hrane (Vander Wall, 1982, cit. po Rosenzweig in sod., 1996).

Različne regije možganov obdelujejo različne attribute učnih oz. spominskih situacij: prostor, vreme, zaznavanje čutil, odziv in vpliv (emocionalne aspekte). Možgani sesalcev so sposobni zbirati različne vrste informacij z bolj ali manj neodvisnimi živčnimi sistemi:

- živčni sistem, ki vključuje hipokampus, zbira informacije o odnosu med dražljaji in dogodki;
- sistem, ki vključuje podaljšano hrbtenjačo posreduje pri oblikovanju okrepljenih asociacij dražljaj-dogodek (odzivi ali nenapovedani spomini);
- sistem, ki vključuje amygdalo (regijo v možganih), omogoča hitro pridobivanje novih načinov obnašanja, glede na biološko pomembne dogodke z emocionalno karakteristiko (McDonald in White, 1993, cit. po Rosenzweig in sod., 1996).

Za spominjanje se mora odvijati več zaporednih procesov: kodiranje (encoding), združevanje (consolidation) in obnavljanje (retrieval). Originalna informacija mora vstopiti na senzorne kanale in biti zakodirana v obliko, ki prehaja v kratkoročni spomin (slika 2). Nekatere od teh informacij se pozneje združijo v dolgoročnem spominu (Rosenzweig in sod., 1996).

Slika 2: Hipotetični spominski procesi: kodiranje, ojačevanje in povrat informacij (prirejeno po Rosenzweig in sod., 1996)

2.1.2 Adaptivna modifikacija obnašanja pri konjih

Pri treningu živali katere koli vrste se moramo zavedati, da imamo opravka z živalmi, ki razmišljajo kot živali in ne kot človek. Pri sodobnem treningu konj izkoriščamo nekatere naravne danosti konj v naravi in konjem prirojene odzive. Vendar moramo za pravilno uporabo teh naravnih zakonov imeti znanje o obnašanju konj v naravi in o tem, kaj nam je konj v resnici hotel povedati. Na primer, konji v naravi nagrajujejo določeno obnašanje s čohanjem po grebenu in kaznujejo določeno nezaželeno obnašanje z izločitvijo posameznika iz skupine. Če nas naš konj ob srečanju rahlo podrgne z zobmi in ga mi počohamo, je socialni stik vzpostavljen. Če pa nas ugrizne, mi pa to zmotno razumemo kot pozdrav in ga počohamo, se bo grizenje stopnjevalo in postajalo vse bolj boleče. Če nas je konj hotel ugrizniti, se obrnemo in odkorakamo proč ali pa konja odženemo v stran ter ga pustimo samega, bomo dosegli, da se podobno obnašanje ne bo ponavljalo. Treba je vedeti, da se kaznovanje ali nagrada razlikujeta predvsem po učinku in ne po nameri izvršitelja. V primeru, da imamo konja, ki tolče z nogo ob vrata boksa, kadar so ljudje v bližini in reagirajo s kričanjem v konjevi smeri, konj s tolčenjem po vratih uspešno vzbudi pozornost. Učinek lahko preverimo z dolgoročnim opazovanjem živali (Mills in Nankervis, 2004).

Kazen in nagrada sta v bistvu ojačevalca določenega obnašanja. Poznamo pozitivne ojačevalce (nagrada) in negativne (kazen). Pozitivni ojačevalci povečajo verjetnost ponavljanja z njimi povezanega obnašanja. Negativni ojačevalci imajo nasproten učinek in zmanjšujejo verjetnost z njimi povezanega obnašanja. V mnogih tekstih so »ojačevalci« omenjeni samo v pozitivnem smislu. Učinek ojačevalca je odvisen od tega, kako ga dojame konj, in ne od tega, kako je mislil človek (Mills in Nankervis, 2004).

Učenje lahko definiramo kot spreminjanje sposobnosti izvajanja določenega obnašanja zaradi prejšnjih izkušenj. Pri učenju hkrati poskušamo razširiti, in ne samo spremeniti pojmovnega sveta konj. Problematično je to, kako preveriti, ali je bilo učenje uspešno (Paalman, 1992).

Pomemben faktor, ki vpliva na učenje konj, je instinkt. Kljub na tisoče let od udomačitve je instinkt črede še vedno močno prisoten pri konjih in ima ključno vlogo pri procesu učenja. V vsaki čredi obstajajo vodja in privrženci v zelo dobro razporejeni hierarhiji. Pri treningu konj jahač/trener mora vzpostaviti vlogo vodje. S tem si bo pridobil konjevo zaupanje in spoštovanje. Konj bo sprejel svoj položaj in se bo pripravljen učiti in sprejemati ukaze. Pri tem je bistveno, da se jahač zaveda pomembnosti svojega položaja α -živali in ne dela napak, kot so prevelike zahteve, napačne odločitve, nejasni ukazi, nič ukazov. Tako konj lahko izgubi zaupanje v vodjo, ki si ga je pozneje zelo težko spet pridobiti (Mullins, 2005).

Konji so živali in njihovo razmišljanje in cilji so drugačni kot naši. Da bi jih popolnoma razumeli, moramo svet gledati s stališča konjev, prav tako postaviti prioritete konj, ne ljudi (Mills in Nankervis, 2004).

Maks in Maksimilijana Tušak sta v intervjuju za Revijo o konjih povedala, da je konj bister, če pod bistrostjo razumemo sposobnost učenja in dober spomin, če pa pod bistrostjo pojmujeemo sposobnost reševanja problemov, je konj malo manj bister, treba pa je upoštevati, da inteligenca zajema več dejavnikov (Heric, 2005).

2.2 KOMUNIKACIJA MED ŽIVIMI BITJI

Sposobnost komunikacije in uspešna komunikacija sta glavna pogoja, da konj in jahač uspešno obvladujeta ovire ter zastavljene naloge. Etologi so se spraševali ali živali lahko interspecialno komunicirajo, oz. ali je izmenjava informacij med živaljo in npr. rastlino tudi komuniciranje. Po Griffinu (1981, cit. po Vreg, 1997) je to pasivno izpostavljanje informacijskemu viru in ne komunikacija. To je komunikacija, saj je vsaka zaznava sveta komuniciranje (Vreg, 1997).

Komuniciranje je po Vregu opredeljeno kot akcija organizma, s katero spreminja vedenje drugega organizma tako, da ima sprememba adaptivno vrednost pri sporočevalcu ali sprejemalcu. Komunikacija je razširitev procesa komuniciranja tako, da organizem učinkuje na organizacijsko delovanje v drugem organizmu. To pripravi sprejemni

organizem do tega, da se prilagodi, kar je odgovor na fizične znake, ki jih zaznava kot simbole (Vreg, 1997).

Tradicionalna znanost je redukcionistično pristopala k reševanju problemov in ločeno preučevala zunanje in notranje dejavnike, medtem ko sodobni pristop predpostavlja, da obstaja interferenčni odnos oziroma korelacija med obema. Etologija je razvila teorijo, da obstaja celo funkcionalna soodvisnost notranjih in zunanjih dejavnikov. Novejše raziskave znanstvenikov razkrivajo, da na socialno motiviranost in akcijsko pripravljenost funkcionalno sovplivajo impulzi osrednjega živčnega sistema in hormonsko komuniciranje. V osrednjem živčnem sistemu je zapisan genetski program, to so fiksni vzorci vedenja, tako da zunanji dražljaj sproži vedno enako reakcijo. Tako sta Lorenz in Tinbergen leta 1978 postavila teorijo o »prirojenem mehanizmu sproščanja« (PMS); to je program, vgrajen v genomih, ki selektivno reagira na dražljaje okolja (Vreg, 1997). Če bi torej pri treningu živali lahko uporabljali v njih že zapisane modele obnašanja, namesto da bi poskušali uvajati povsem nove oblike, ki bi jih sprožali povsem novi dejavniki, bi bilo delo trenerjev veliko lažje, pa tudi živali same bi se bolje počutile.

Klasična etologija je sprejela aksiom, da so končne posledice obnašanja povezane z zmanjšanjem pripravljenosti organizma za isto dejanje. Posledica tega je zvišanje praga vzdraženja za ponovno sprožanje določenega vedenja. Pri treningu konj pa se trudimo doseči povsem nasprotno, želimo doseči, da se konji odzivajo z določenim vedenjem na najmanjši dražljaj. Pri tem igrajo močno vlogo »pričakovanje«, učenje in komuniciranje (Mills in Nankervis, 2004).

Oblikovanje »pričakovanja« je lastnost visoko razvitih živih sistemov, da si olajšajo medsebojno komuniciranje. Prenos medsebojno razumljivih informacij je temelj vsakega komuniciranja. Pri človeških družbah se je pričakovanje razvilo celo v tej meri, da so družbe ustvarile simbolne sisteme strukturiranih pričakovanj. Ti simbolni sistemi segajo od običajev do konvencij, vse do ideologij ali vrednot (Vreg, 1997).

Informacija je po mnenju sistemskih teoretikov opredeljena kot organizirana struktura znakov, ki na sprejemalni organizem učinkuje usmeritveno. Organizem nenehno sprejema

informacije in jih presnavlja, s tem ohranja stanje pripravljenosti za delovanje v okolju. Ta organizacijski mehanizem omogoča komuniciranje, tj. organizacijsko vplivanje enega organizma na drugega (Vreg, 1997).

Pri upoštevanju izmenjave sporočil med dvema komunikacijskima partnerjema je treba nujno upoštevati načela entropije. Entropijo je med prvimi definiral Norbert Wiener leta 1964. Teorija entropije je teorija o tem, da vse stvari v vesolju težijo k razpadu, od stanja popolne organiziranosti težijo k stanju kaosa in enostavnosti. Entropija je mera za dezorganizacijo, informacija pa je mera za organizacijo. V komunikacijskem procesu se entropija pojavlja na vsaj treh točkah: prvič, ob samem zaznavnem procesu sporočevalca (zaznava zunanjega sveta), ob prenosu informacij od sporočevalca k sprejemalcu in ob povratnem toku od sprejemalca k sporočevalcu. Pri prenosu informacij se vrivajo t.i. šumi, ki povzročajo entropijo. Prvič, tehnični šum, ki nastane zaradi slabe retorike ali komaj slišnega dajanja povelja konju ali psu; drugič, semantični (pomenski) šum, kar pomeni, da znaki nimajo istih pomenov za sporočevalca in sprejemalca (pri sporazumevanju morajo besede ali znaki imeti isti pomen za vse sodelujoče, drugače eden ali drug ne razume sporočila; npr. konj, ki položi ušesa nazaj ob glavo, sporoča grožnjo in jezo, medtem ko pes s tem sporoča veselje in radost), in tretjič, psihološki (empatični) šum, ki pomeni, da se človek ne pogloblja v psihološka stanja svojega »sogovornika«. Empatija je proces projiciranja v notranja stanja, potrebe in interese komunikacijskega partnerja, je proces razumevanja drugega, je vživljanje v vlogo drugega in zadostitev pričakovanj drugega. Še težje se je poglobljati v živalski kognitivni in emocionalni svet: empatični šum nastane v komunikaciji s psom ali konjem, kadar ne zaznamo njegovih signalov, govornice ali kretenj, ne moremo razumeti njihovega simboličnega jezika. Kadar pa sporočevalec ne razume znakov, ki mu jih drugi komunikacijski partner sporoča, pa govorimo o šumu na povratnem toku in je recipročnost blokirana. Ker pri sporočanju nastajajo šumi, mora sporočevalec uvesti redundanco (obilnost) znakov. Pri tem sporočevalec enostavno ponavlja določen znak (zvok ali kretnjo) tako, da sprejemalec lahko razume sporočilo. Redundanca je glede na obliko šuma, ki je prisotna, lahko semantična (sporočevalec mora izboljšati pomen svojih znakov), sintaktična (označuje iskanje primernejše kombinacije znakov) ali empatična (kadar je sporočilo zaradi slabega poznavanja psihe komunikacijskega partnerja za njega povsem entropično, nerazumljivo, polno šumov, ker

ne ustreza njegovim pričakovanjem). Pri živalih je komunikacijska blokada pogost pojav, saj le dobrim poznavalcem živali uspe navezati z njimi komunikacijski stik (Vreg, 1997).

Pri dvostranskem komuniciranju (face-to-face communication) je značilno, da partnerja stalno menjata komunikacijski vlogi oz. prehajata od vloge sporočevalca v vlogo sprejemalca. Oba tokova se dopolnjujeta s povratnimi tokovi, ki okrepijo glavni komunikacijski tok in zmanjšajo izgubo. Povratni tok (feedback) nas obvešča o tem, kakšen vpliv je imelo opravljeno delovanje na zunanji svet, opozarja pa nas tudi na deformacije informacij na poti od vira k cilju. Feedback je lahko preprost refleks ali pa zapleten sistem gibov, ki temelji na prejšnjih izkustvih. Povratni tok lahko najdemo v obliki preprostega krmiljenja nekega sistema. Če pa so informacije sposobne spremeniti način delovanja, imenujemo to proces učenja (Vreg, 1997). Povratni tok je lahko tako pozitiven kot negativen, s tem da pozitiven povratni tok pripomore k prestrukturiranju ali razvojnemu spreminjanju sistema (morfogeneza), negativen povratni tok pa funkcionira tako, da sistem vrača v prvotno stanje (morfostaza).

Ljudje imamo komunikacijsko moč jezika, ki nam služi kot temeljna prvina simbolične interakcije, sporazumevanja in bivanja v svetu življenja. Živali so razvile različne oblike kemijskega, taktilnega, akustičnega, vizualnega biokomuniciranja, ki jih človek ni razvil, kljub temu pa je komunikacija človeka z živalmi omejena in zavirna. Ker pa imajo visokorazvita živa bitja anatomske, fiziološke in nevrofiziološke dokaj analogne mehanizme homeostaze, metabolizma in informacijskih prenosov, lahko pri preučevanju primerjalnega vedenja živih bitij razkrijemo nekatere genetske in biološke korenine odzivanja na dražljaje okolja (Vreg, 1997).

Ludger Beerbaum (slika 3), eden najboljših jahačev in trenerjev na svetu, je v intervjuju za nemško televizijsko postajo WDR, 6.8.2006, povedal: »Kar me pri konjeniškem športu najbolj fascinira, je komunikacija, skupno delo s konjem pri jahanju, pa tudi pri vsakodnevnih opravilih. Človek opazuje, kako se konj počuti, poskuša razumeti njegove znake, da bi mu čim bolj izboljšal počutje. Vsakega konja opazujem in spoznavam, kako se počuti, kakšne volje je in kaj mu ustreza. Glede na to treniram vsakega konja na malo drugačen, za njega poseben način...« (WDR, 2006).

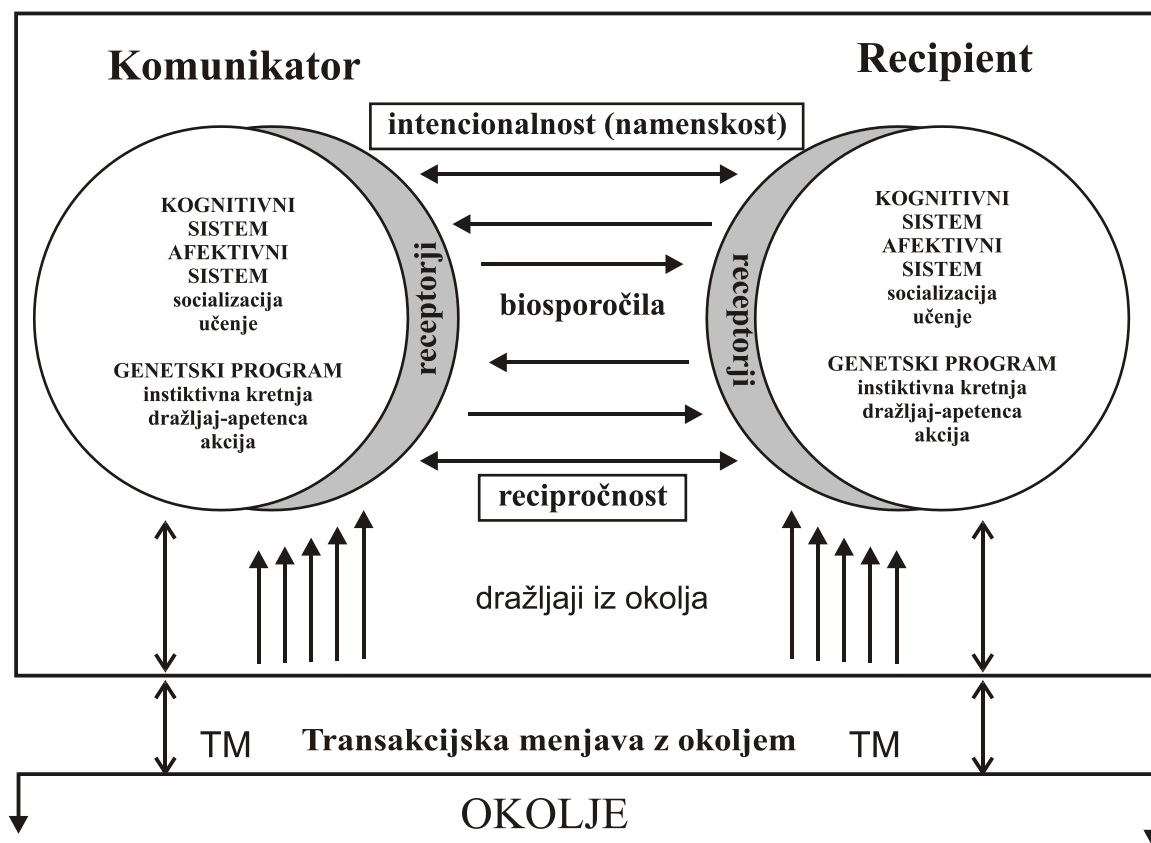

Slika 3: Ludger Beerbaum na Champion du Lysu kot zmagovalec derbija v Hamburgu leta 1998 (Strübel, 1999)

Komuniciranje je oblika sporazumevanja med živimi bitji, kar pomeni, da je to tudi oblika komuniciranja z živalmi. Kljub temu se komunikacijska interakcija med ljudmi razlikuje od interakcijskega odnosa človek-žival in komuniciranja med živalmi. Človekovo komuniciranje je komuniciranje s simboli in to ga loči od živalskega komuniciranja. Živalsko komuniciranje je predvsem komuniciranje z znaki, ki imajo signalne funkcije. V našem svetu, človeškem in živalskem, so različni znaki. Znaki so lahko naravni (ki označujejo stanje človeka ali živali- npr. prhanje pri konju pomeni zmedo in strah), lahko so umetni (tisti, ki so ustvarjeni zaradi komuniciranja, kot na primer zelena ali rdeča luč na prehodu za pešce). Znaki imajo signalno funkcijo, če neposredno učinkujejo na vedenje drugega živega bitja, kot je na primer ukaz vodnika psu ali jahača konju. Znaki imajo simbolno funkcijo, če predstavljajo stanje, predmet ali dogodek. Na primer beseda »svoboda« ne pomeni konju nič podobnega, kot to pomeni človeku, saj konj nima

razvitega takega miselnega sveta, ki bi mu v duhu omogočal pot v preteklost ali zamišljanje življenja npr. v Nevadi. Živali ne poznajo govorice in jezikovnih simbolov, ki so medij simbolno posredovanega sveta (Vreg, 1997).

V življenju živali gre za posebne oblike izmenjevanja informacij (sporočil), zato govorimo o biokomuniciranju (slika 4). Živali izmenjujejo informacije s kemičnimi, z akustičnimi, vizualnimi, s taktilnimi, z motoričnimi in drugimi signali. Vsa sporočila med živalmi se imenujejo biosporočila, ker se nanašajo na znakovno komuniciranje in ne na simbolično komuniciranje (Vreg, 1997).

Slika 4: Proces komuniciranja –model interakcijskega komuniciranja (Vreg, 1997)

Ko partnerja stopata v interakcijski odnos, priključeta v zavest iz zaloge znakov tiste simbole, s katerimi aktualizirata enake pomene. Vsak komunikacijski partner ima zalogo znakov, ki imajo različne doživljajske razsežnosti. Tudi živali imajo svoje doživljajske razsežnosti, ki so determinirane z dedno zasnovo in zaznavami sveta. Ko poskuša

vzpostaviti komunikacijo, mora komunikator sporočilo kodirati v kod, ki je cilju razumljiv, se pravi, sporočilo mora navezati na dele njegovega izkustva. Prvi pogoj uspešne komunikacije je, da imajo znaki isti pomen za oba udeleženca. Kadar se znakovna sistema obeh partnerjev le delno prekrivata, ne more priti do komunikacijske harmonije. Tako je na primer že komuniciranje med starši in otroki dokaj neharmonično, saj otroci ne morejo imeti take zaloge izkušenj in znakovnih simbolov kot starši. Še veliko bolj pa je to vidno pri komuniciranju človeka z živaljo, saj se sporazumevata z izrazito skromno zalogo znakov. Obseg znakov pri živalih je genetsko omejen. Živali pridobijo znake s svojim genetskim programom in le nekatere vrste lahko znakovni zaklad obogatijo z novimi znaki sporazumevanja. Prenos teh znakov na nove generacije je možen in je dokaz evolucijskega razvoja. Večina signalov v živalskem svetu je po svoji strukturi stereotipnih in togo genetsko determiniranih. To pomeni, da jih živali ne morejo spreminjati oziroma, da jih lahko nekatere višje vrste, zlasti primati, modificirajo prilagajanju novim okoljem. Podobno lahko konji ali psi v procesu socializacije obogatijo svoj znakovni zaklad sporazumevanja, kadar se znajdejo v novih, težavnih situacijah, kjer prirojeni vzorci vedenja ne zadostujejo za preživetje in se mora žival prilagoditi spremenjenim razmeram in razviti modificirane vzorce vedenja (Vreg, 1997).

Živali so v svojem zgodovinskem razvoju v evoluciji producirale nove načine vedenja, potrebne za preživetje vrste. Vsako naučeno vedenje ima svoje korenine v filogenetskem razvoju (razvoju vrste) prek mutacij in novih kombinacij dednih lastnosti ter selekcijskih mehanizmov. To so filogenetsko programirane kretnje, ki jih je selekcijsko dopustil in sprožil prirojeni mehanizem sproščanja (Vreg, 1997).

Vse visokorazvite živali so tudi v veliki meri radovedne in po Konradu Lorenzu je prav radovednost temelj operantnega pogojevanja - izkustvenega učenja živali. To vedenje radovednega preiskovanja lahko preide v vedenje igre ali pa postane sestavina igre. Najbolj je to opazno pri mladih živalih, pa vendar je pri starejših prav tako igra zelo prisotna v vsakem segmentu njihovega obstoja. Notranje pripravljenosti za akcijo ne opredeljujejo samo PMS, apetenca, prag vzdraženosti in intenzivnost dražljaja, ampak tudi čudovita motiviranost živali za nova spoznanja, spoznavna vznemirjenost, ki vodi k učenju nove aktivnosti. Notranja motiviranost je še ena skupna značilnost živali in človeka- pri obojih

je prisotno veselje do igre, do športnega vedenja, do različnih oblik neverbalne komunikacije. Nekatere visokorazvite živali v igri spoznajo, da lahko tudi resnično delujejo. Klasičen primer za tako vedenje je bilo opazovanje biologa Köhlerja. Šimpanzu Sultanu je dal dve palici, ki sta se lahko staknili skupaj; pred kletko je položil banano. Sultan je bil najprej skoncentriran na banano kot na cilj svoje apetence in jo je skušal doseči z eno od palic. Ker mu ni uspelo, se je osvobodil te apetence in se začel igrati z obema palicama. Nenadoma mu je uspelo, da je obe palici staknil skupaj in tedaj se mu je zasvetlikalo, da ima orodje, s katerim lahko doseže banano (Vreg, 1997).

Etologi so iz Sultanovega in podobnih primerov izpeljali zakonitost, da živo bitje lahko pride do novega odkritja povsem slučajno z igro ali radovednim obnašanjem. Čeprav med etologi obstaja soglasje o tem, kakšne modifikacije vedenja živali lahko označimo za učenje, še vedno nimamo enotne definicije. Medtem ko so prirojeni načini vedenja samo prilagojeni za vrsto značilnemu okolju, pa učni procesi omogočajo prilagoditev posebnim pogojem okolja posameznega osebk. Učni proces tako omogoča daleč ustrežnejšo prilagoditev živega bitja na spremenjene pogoje okolja, kot pa je to dano s prirojenimi vzorci vedenja. Etologija je utemeljila te oblike učnega procesa: oblikovanje (vtisnjenje dogodka, človeka, spolnega partnerja), habituacijo (navajenost na dražljaj), klasično in operantno pogojevanje, višje učne storitve (asociacijsko učenje). Pri tej razdelitvi moramo upoštevati, da sta pojma klasično in operantno pogojevanje povezana z učnopsihološkimi procesi v skrajno standardiziranih pogojih. Fiziolog Pavlov, psiholog Skinner in sodelavci so svoje ugotovitve temeljili na eksperimentih v laboratorijih, medtem ko so etologi procese oblikovanja in druge preučevali v naravnem življenjskem okolju. Višje učne storitve pa so dokazane predvsem pri primatih. Oblikovanje je oblika učnega procesa, ki je vezana na senzibilno fazo ontogeneze, na življenjsko obdobje zgodnje mladosti. Oblikovanje se v nasprotju z običajnim učenjem dogaja samo v določenem razvojnem stadiju in ga označujejo ireverzibilne spremembe okolja. Pri različnih vrstah poteka v različnih obdobjih, v katerih se spremeni količina hormonov v krvi, kar vpliva na intenzivnejše delovanje možganov. Oblikovanje je lahko sledilno, spolno ali splošno socializacijsko. Osebk različnih vrst, ki so bili izolirani v času oblikovanja, lahko doživljajo različne travme v življenju. Otroci brez matere imajo deprivacijski sindrom. Doživljajo težke duševne in fizične okvare ter zaostanejo v telesnem, motoričnem in

duševnem razvoju. Pri rhexus opicah so mladiči, ki so jih osamili v času oblikovanja, razvili stereotipne gibe, ki so jih ves čas ponavljali, ali pa so enostavno sedeli in strmeli v prazno (Vreg, 1997).

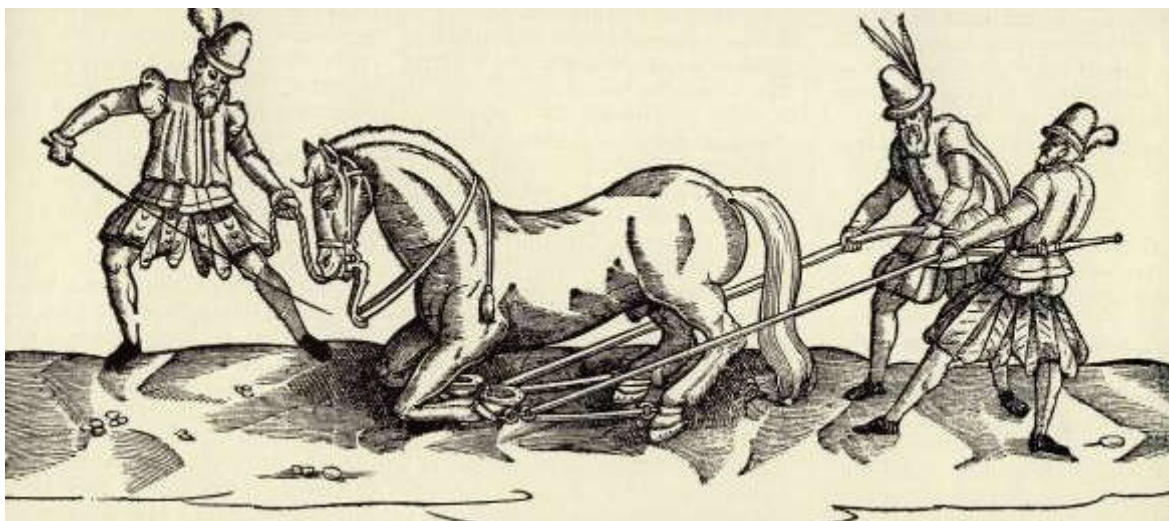
2.3 ZGODOVINSKI RAZVOJ TRENINGA KONJ

Kronološki pregled razvoja jahalne umetnosti se začne s prvimi pisanimi podatki o treningu konj 500 let pr.n.št. Grk Xenophon je prvi napisal knjigi »Umetnost jahanja« in »Konjeniški polkovnik«. Jahanje se je pojavilo že leta 648 pr.n.št na grških olimpijskih igrah. Xenophon je bil prvi, ki je konja doživljal kot bitje, ki čuti in ima občutke, zato je njegov stil jahanja ali stil, ki so ga takrat uporabljali Grki, zelo različen od poznejšega, rimljanskega stila, kjer take naravnosti do konj ni bilo. Rimljani so konjske dirke spremenili v zabavo za svoje senzacij željne množice. Od let 350 pr.n.št do 1400 n.št. jahalna umetnost ni kaj dosti napredovala, čeprav se je razširila uporaba sedel, stremen in podkvic, kar so sicer Kitajci poznali že pred našim štetjem (Cerkovnik, 1996).

Vitezi v srednjem veku niso imeli nobenih nagnjenj za razumevanje živali ali za rejo, selekcijo in sistematični trening. Konje so uporabljali za čim silovitejše galopiranje v svojih bojih in viteških turnirjih (Steinbrecht, 2000).

V 15 stoletju se je na apeninskem polotoku začela razvijati jahalna umetnost. Ubežniki iz padlega Konstantinopla so prinesli spremembe v stilu bizantinske konjenice: krajša stremena, lahki sed in brzde z vzvodi. Federico Grisone iz obdobja renesanse je začel razvijati umetnostno jahanje, pa vendar z zelo okrutnimi metodami (slika 5- konj na sliki naj bi, po Grisoneovih napotkih, predhodno bil dva dni brez hrane in vode; pretepali naj bi ga s palicami in pasovi, vse dokler ne bi zavzel zaželenega položaja). Zato je njegov naziv »oče umetnosti jahanja« bil veljaven samo v renesansi.

Slika 5: Risba iz knjige Federica Grisonea (1570), ki je bil znan po okrutnem odnosu do konj, kaže siljenje konja k počepu na kolena, da bi jahač lahko zajahal (Basche, 2000)

Po tem obdobju je v Italiji delovalo več akademij pod vodstvom takratnih mojstrov, kot so Carraciolo, Pignatelli in drugi. V Avstriji se prvič omenja španski »jahalni hlev«, predhodnik za visoko šolo jahanja na Dunaju. V Franciji je v tem obdobju deloval Salomon La Broue, ustanovitelj »nasilne šole«. V 17. stoletju je prišlo do razcveta dvornega jahanja, pri šolanju konj do razsvetljenja. V tem času je deloval Francoz Antoine de Pluvinel (umrl l. 1620), ki se je šolal v Italiji. Njegovo delo, izdano po njegovi smrti l. 1623 »Manège Royal« (slika 6), je napisano kot pogovor med jahalnim mojstrom kot učiteljem in njegovim učencem kraljem Ludvigom XIII. (1610-1643). Zagovarjal je zanašanje na konjevo inteligenco, raje kot uporabo surovih metod. Tako kot Xenophon pred njim ni hotel ravnati s konjem kot sužnjem brez svoje volje, ampak si je vzel za vzor konjevo naravno gibanje, ki ga je hotel z jahalno umetnostjo oplemenititi in narediti še izrazitejšega, ne da bi ga pri tem oropal mehkobe njegove prvobitnosti (Cerkovnik, 1996). Pluvinel je uvedel uporabo pilarjev (slika 7), to so drogovi, postavljeni v sredino maneže in konji ob njih izvajajo različne vaje (Otte, 1994).

Slika 6: Antoine de Pluvinet, risbe iz njegove knjige *Manège Royal* (Basche, 2000)

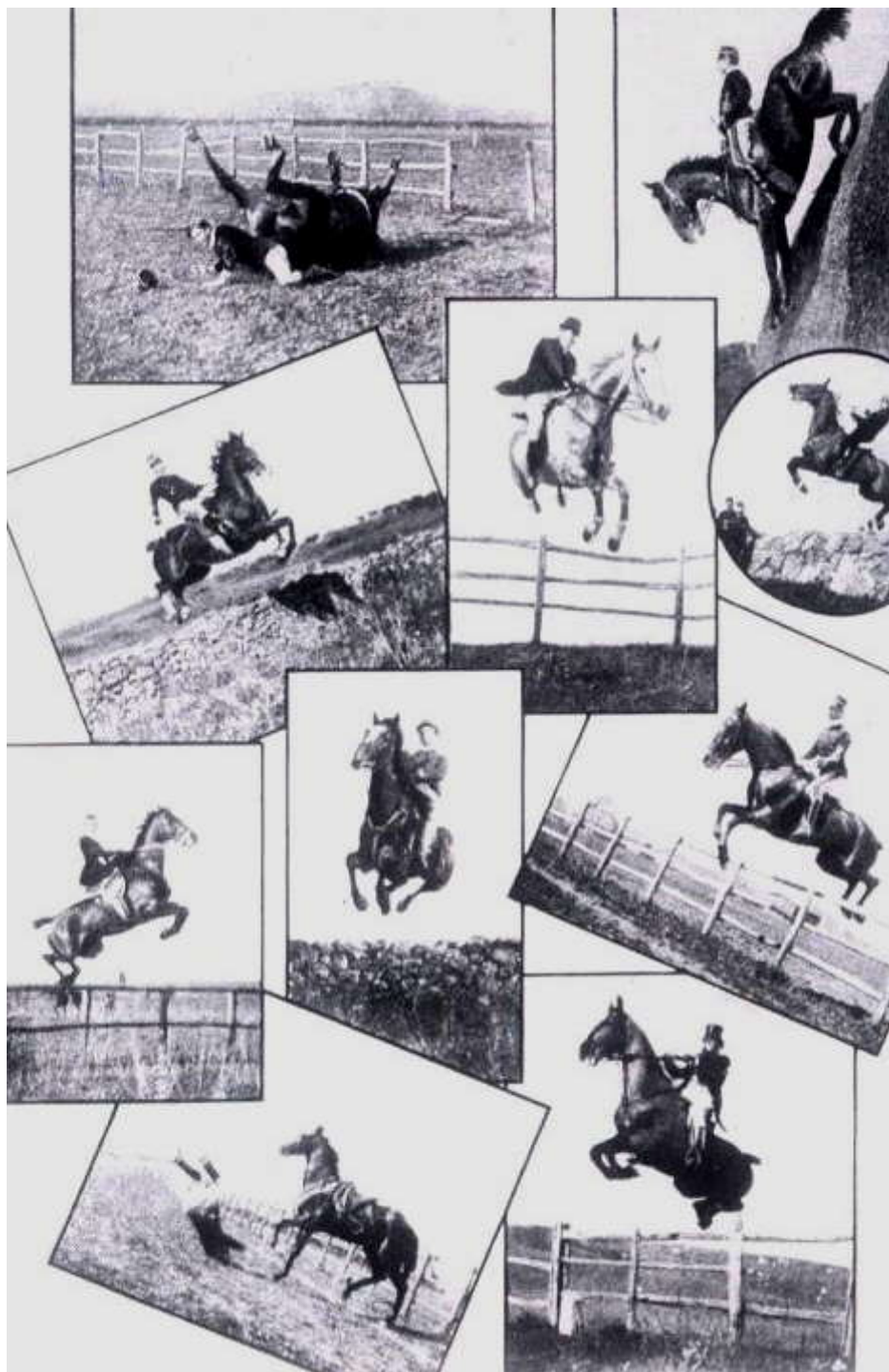
V istem času je deloval vojvoda iz Newcastla (William Cavendish), ki je iznašel vajo »glava noter na krogu«, kar velja za predstopnjo današnje zelo pomembne vaje za doseganje izravnosti in prepustnosti, pleča naprej. V 18. stoletju so dokončno odvrkli nasilne metode šolanja konj (Cerkovnik, 1996).

Slika 7: William Cavendish s ponazoritvami učenja konja s pilarji (Basche, 2000)

Vzporedno sta se razvijali dve šoli, t.i. »kampanjska šola«, ki se je začela razvijati v Prusiji sredi 18. stoletja, in šola jahanja v maneži, ki se je razvijalo v Franciji. »Kampanjsko jahanje« pomeni uporabo konja s kvalitetami, nekako tako kot danes razumemo vsestranskega ali military konja, kjer je bilo treba konja najprej izšolati, da razume delovanja (izraz »delovanja« se uporablja kot sinonim za načine delovanja na konja. Delovanja so: glas, težišče, vajeti, goleni in ostroge) z dresurnim jahanjem. Za to zvrst jahanja je bilo značilno, da se je od konja zahtevalo prenesti jahača čez drn in strn preko vode po najkrajši poti, hitro in varno do cilja, s čim manj zapravljanja moči (Cerkovnik,

1996). Francosko jahanje v maneži pa je poudarjalo pravilno jahanje v maneži. Obe šoli sta se zelo razlikovali: na eni strani toga šola t.i. »akademske umetnosti«, na drugi pa razpuščeno dirkanje čez drn in strn.

Slika 8: Način preskakovanja ovir na prelomu 18. in 19. stoletja (Otte, 1994)

V tem času so v Evropi delovali učitelji, ki so povzročili ogromen napredek. Francois Robichon de la Guarniere (l. 1733 izdal knjigo z naslovom »Ecole de Cavalerie«) je uvedel uporabo šolskega sedla in s tem končno uveljavil uravnotežen sed, ki ga uporabljamo še danes. Guarnier je tudi poudarjal pomembnost jahačevega koordiniranega dajanja ukazov konju in sočasen trening obeh, konja in jahača, da bi se dosegla skladnost med obema. V Nemčiji je deloval Ludvig Hünersdorf. Leta 1800 je napisal knjigo »Anleitung zu der natürlichsten und besten Art, Pferde abzurichten« (Uvod v naravni in najboljši način, kako delovati na konja), ki jo štejemo za prva uporabna nemška pravila jahanja. Hünersdorf pozna pojme, da se konj »nosi sam«, da je v ravnotežju in da je relativno izravnani (Otte, 1994). V 19. stoletju je obstajalo veliko jahalnih akademij po vsej Evropi. Med učitelji, kot so bili Baucher in Fillis v Franciji, Seidler, Seeger in Plinzner v Nemčiji, sta imela največji vpliv na poznejše razvijanje jahalne umetnosti dva učitelja: Gustav Steinbrecht, ki se je zapisal v zgodovino z znamenitim rekom »jahaj svojega konja naprej in ga izravnaj« in Italijan Federico Caprilli, ki je razvil lahki sed preko skoka, v skladu s konjevim gibanjem (slika 9).

Slika 9: Stil preskakovanja ovir, ki ga je uvajal Caprilli v 19. stoletju (Strübel, 1999)

Čeprav so že nakateri pred njim (Kegel, Szecheny) prišli na to idejo, jo je Caprilli kot kapitan v italijanski konjenici začel razvijati in razširjati. Caprillijeva metoda se je osredotočila na to, da jahač ne sme ovirati konja v nobeni fazi preskoka čez oviro

(Steinbrecht, 2000). V 20. stoletju je jahalna umetnost napredovala predvsem v smislu organizacije, ki je pripeljala do enostavnejšega razvoja in izmenjevanja znanja. V Nemčiji so na pobudo Gustava Raua ustanovili mrežo deželnih združenj, ki so po prvi svetovni vojni naredila skupno organizacijo reje in sistematičnega poučevanja jahanja z ustanovitvijo Nemškega olimpijskega komiteja za jahalni šport in Konjeniške zveze Nemčije. Tako je Nemčija postala svetovna konjeniška velesila, kjer sta konjereja in konjeniški šport eni od najpomembnejših živinorejskih panog (Bödicker in sod., 2006).

Od pomembnih jahalnih učiteljev je treba v 20. stoletju omeniti generala Seiferta, ki je bil prvi direktor Konjeniške šole v Hannovru, vodilne inštitucije v poučevanju jahanja in preskakovanja ovir. V tej šoli sta delovala tudi dva civilna mojstra Oskar Maria Stensbeck in Otto Lörke. Nemški jahači so prvič nastopili na olimpijskih igrah l.1928, od l.1952 pa so se redno udeleževali olimpijskih iger. Med ostalimi evropskimi učitelji sta bila zelo cenjena Nuno Olivera, portugalski jahalni mojster, ki je znan po motu »sprašuj veliko, bodi zadovoljen z malo, nagrajuj pogosto«, in Alois Podhajsky, direktor svetovno znane španske jahalne šole na Dunaju. Bil je prvi član te ustanove, ki je izdal podrobna pisna navodila, kako uriti jahače in konje v španski jahalni šoli (Cerkovnik, 1996).

Stare kulture v preteklosti niso poznale ne turnirjev v preskakovanju ovir ne parkurjev, kljub temu pa ljudje ovire s konji preskakujejo toliko časa, kolikor jahajo konje. Grški general Xenophon je 370. pr.n.št. v svojem Priročniku o jahalni umetnosti, v poglavju o šolanju konj za bojne namene, upošteval kot obvezni del treninga konj preskakovanje preko kamnitih nasipov, jarkov ali sten. Ko so se pozneje v zgodovini obdelovalne površine v Evropi začele intenzivneje izkoriščati v kmetijske namene, so nastale razne ograde, kamniti nasipi, žive meje, ki so jih jahači bodisi v lovske ali vojne namene morali preskakovati, da so prišli na cilj.

Slika 10: Lovsko jahanje v Angliji (Basche, 2000)

Lovsko jahanje je bilo še posebej popularno v Angliji, kjer so lovili živo divjad, tako da so se s konji podali preko vseh ovir (slika 10.), čez katere je preplašena žival zbežala. Da bi se postavili na takih lovskih podvigih, so jahači začeli doma vaditi preskakovanje ovir. Tako se je začel turnirski šport (Bödicker in sod., 2006).

Turnirski šport obstaja komaj 150 let. Kot šport z visokim učinkom se je razvil šele z lahkim sedom, ki ga je v letu 1842 uvedel Kegel. V Kavallerischule v Hannovru je nato tak sed začel praticirati njihov polkovnik Freiherr von Fuchs-Nordhoff (Poseck, 1940, cit. po Pollmann-Schweckhorst, 2002). Kljub temu si je tak način jahanja preko ovir pridobil popularnost šele takrat, ko ga je začel uporabljati Italijan Federico Caprilli, vojaški konjeniški polkovnik na konjeniških šolah v Pinerolu in Tor di Quinto. Caprilliu se pomotoma pripisujejo zasluge za odkritje lahkega seda iz dveh razlogov - on ga je samo uporabljal, ga s tem naredil popularnega in razširil njegovo uporabo med drugimi jahači; kar so takrat imenovali lahki sed, pa so bili samo začetki tega, kar pod lahkim sedom pojmujeemo danes. Takrat so lahki sed razumeli kot dejstvo, da jahač ne moti poteka konjevega skoka s svojim telesom, niso pa uporabljali načinov t.i. prepustnega konja in

jahanja z najprimernejšo razdaljo od skoka ali t.i. primerneга odskoka. Istočasno se je v Nemčiji razvijal t.i. K-S-springstill, ki je dobil ime po Kavallerieschulle v Hannoveru. Ta šola je prakticirala vse prednosti lahkega seda, hkrati pa ni pozabila na osnove dresurnega dela. Prvine njihovega učenja so bile še vedno: dresurno gimnasticiranje, lahki sed, ritem, vendar tudi oni niso poznali jahanja z idealno točko odskoka (pustili so konju, da sam išče najprimernejšo razdaljo za odskok do ovire). To se je začelo spreminjati v drugi polovici 20. stoletja, ko se je udejstvovanje v turnirskem športu dovolilo tudi civilistom, ki so se začeli po svojih najboljših močeh truditi za napredek. V 50. in 60. letih sta bila vodilna idola skakalnega športa Hans-Günther Winkler in Fritz Thiedemann. Pokazala sta novim jahačem tistega časa, kot je bil Alwin Schockemohle, kako je jahanje s kontrolo odskoka veliko učinkovitejše. Alwin je s svojimi učenci ustvaril novo generacijo jahačev: Gerd Wiltfang je bil eden prvih, ki je povezal znanje svojih predhodnikov z lahkostjo, ritmom in z občutka polnim jahanjem, ki je bilo prilagojeno vsakemu posameznemu konju. Gerd je bil velik talent in s svojim načinom jahanja nepremagljiv v parkurjih do leta 1986. Kljub vsemu pa je ignoriral dresurno delo s konji, zaradi česar je izgubil prevlado. Okrog leta 1990 so se razlike med diktatorskim nemškim stilom in lahkim angloameriškim stilom drastično zmanjšale (Pollmann-Schweckhorst, 2002).

Razlike med severnoameriškim in evropskim kontinentalnim načinom jahanja so se kazale že v začetkih razvoja panoge preskakovanja ovir, in sicer zaradi uporabe drugačnih konj. Severnoameriški jahači so delali z lahkim, polnokrvnim tipom konj, medtem ko so Evropejci za preskakovanje ovir uporabljali delovne, bolj hladnokrvne konje. Ti konji so imeli večjo moč, rabili pa so veliko več gimnasticiranja in dela v dresuri, da so lahko v parkurjih dosegali enako hitrost in rezultate kot ameriški konji. Danes se te razlike zmanjšujejo in s selekcijo je dosežen dokaj enoten tip konja, ki se je pokazal kot najprimernejši za to panogo konjeniškega športa (Bödicker in sod., 2006).

V Ameriki in Angliji se je istočasno razvijala t.i. »natural method« ali naravna metoda jahanja. Glavne karakteristike te metode so lahek in sproščen način, pri katerem konj sodeluje z jahačevimi zahtevami. Konja progresivno učijo, da dela brez pretirane uporabe energije, ki bi povzročala stres, hkrati pa razvija svojo atletsko sposobnost do najvišje stopnje. Poglavitni cilj je naučiti konja, da uporablja svojo moč in lastno iniciativo znotraj

meja, ki jih določi jahač. Konj bo tako postal željan zadovoljiti jahačeve zahteve in bo pridobil toliko samozaupanja, da bo v kočljivi in problematični situaciji našel pravo rešitev problema, brez kakršnega koli jahačevega ukaza. Tak način je angleškim jahačem poznan z jahanja na terenu, pri lovu, tam so se naučili zaupati svojemu konju, njegovi moči in iznajdljivost v določenih situacijah. Naravna metoda je popolno nasprotje »nenaravni metodi«, kjer se jahač pri preskakovanju ves čas vpleta v konjev naravni potek galopa do ovire in je prepričan, da, če ne bo on ničesar storil, konj ne bo sposoben priti do ovire in skočiti. Posledično bo imel konj čedalje manj in manj samozaupanja in bo postal stroj v rokah jahača. Kadar bo jahač v parkurju naredil napako, bo konj popolnoma izgubljen in ne bo vedel, kaj storiti, da bi rešil situacijo. Tako se dogajajo napake in nesreče v parkurjih. Jahač mora kontrolirati galopski skok svojega konja, posebej v tehnično zahtevnih in visokih parkurjih, pa vendar ne tako, da dominira nad konjem, ampak da konju pomaga in usmerja njegovo naravno gibanje. Pri razvoju skakalnega konja kot mislečega individuuma je treba misliti tudi na to, da konje prodajajo, da bo konjev naslednji jahač mogoče manj izkušen v parkurjih in bo konjevo pomoč potreboval. Vsak konj je, kot vsak človek, drugačen in tako je treba k treningu tudi pristopiti (Paalman, 1992).

Turnirski šport se je kot športna panoga osamosvojil šele v drugi polovici 19. stoletja. Leta 1864 je Royal Dublin Society organiziral prvi turnir v preskakovanju ovir, tako kot danes razumemo turnirje v preskakovanju ovir. V Franciji, ki je takrat veljala za deželo klasične jahalne umetnosti, so sledili turnirji leta 1866 in 1872 pod imenom »Concurs Hippiques« v Boreauxu, Lilleu, Vichyju in Wancyju. Tako se je Francija pokazala kot vodilna v začetkih popularizacije jahalnega športa in to je tudi razlog, zakaj se še vedno kategorije turnirjev označujejo s francoskimi kraticami (CHIO- Concurs Hippiques International Officielle- pomeni turnir v vseh olimpijskih disciplinah konjeništvu na internacionalni ravni, ki se upošteva kot kvalifikacija za olimpijske igre). Leta 1912 je bilo preskakovanje ovir prvič na olimpijadi, medtem ko je bilo prvo svetovno prvenstvo v preskakovanju ovir leta 1979. Pred tem so se pojavljala kontinentalna prvenstva, panameriške in azijske konjeniške igre. Od leta 1975 je na konjeniški šport vplivala emancipacija in od takrat naprej vsa prvenstva in olimpijske igre organizirajo povsem brez razlik za moške in ženske tekmovalce (Pollmann-Schweckhorst, 2002).

Konjeniški šport se je tudi z načrtnim šolanjem konj, načrtno vzrejo in večjim strokovnim znanjem močno izboljšal. Markus Fuchs, svetovno znan švicarski jahač, je o svojih začetkih jahanja povedal: »Ko sem prvič sodeloval na Svetovnem prvenstvu v Stockholmu, leta 1974, sem jahal tako, kakor sem takrat zgledal- divje in neurejeno« (Bödicker in sod., 2006). Tudi ostali jahači, ki so bili takrat na sceni, so jahali (enako) tako, brez sistema in načrta. »Če bi s takratnim načinom jahanja stopili s konjem v enega današnjih tehnično zahtevnih parkurjev, bi bilo to brezglavo in neodgovorno, mejilo bi že na mučenje živali,« še govori Markus Fuchs. Na Olimpijskih igrah v Los Angelesu leta 1984 se je »stara Evropa« opekla na izkušnjah ameriške šole. Takratni evropski prvak Paul Schockemöhle je to označil z besedami: »...ni takega, ki bi se mogel v klasi primerjati z Američani, ki vsak parkur razčlenijo na posamezne galopske skoke do te mere, da po izhodu iz parkurja natančno vedo povedati, kje so naredili enega preveč ali premalo.« Ludger Beerbaum je na to povedal: »Vse, kar je bilo več kot šest galopskih skokov, nas takrat ni zanimalo,« kar si je z današnjega vidika povsem nemogoče zamišljati. »Za ostanek sveta je bilo zlato tega dne nedosegljivo...,« piše v Olimpijski knjigi o suvereni zmagi Američanov (Bödicker in sod., 2006). Nemci so osvojili bronasto medaljo, srebrna pa je šla v Veliko Britanijo. Prav tako sta v posamezni konkurenci zlato in srebro osvojila Američana Joe Fargis in Conrad Homefeld. Takratni nemški trener reprezentance Hermann Schridde je objektivno ocenil pomanjkljivosti, ki jih imajo Nemci v primerjavi z Američani, zato so nemški jahači sprejeli nekatere ameriške pristope. Leta 1982 so uvedli teste za mlade konje (Springpferde Prüfung), kjer se je ocenjeval stil in ne samo hitrost v parkurju in najmanjše število podrtih zaprek. S tem so Nemci motivirali svoje jahače, da so začeli intenzivno razmišljati o šolanju mladih konj in o stilu jahanja. Učinek se je pokazal že na naslednjih Olimpijskih igrah v Seoulu, leta 1988. Nemci so osvojili zlato medaljo v ekipni konkurenci. Nova generacija jahačev je svetovna elita v turnirskem športu. Ludger Beerbaum, eden današnjih »najbolj kompletnih« jahačev, kot ga je označil Paul Schockemöhle, razlaga, po čem se danes razlikujeta ameriški in nemški jahalni sistem: »V Ameriki predpišejo trenerji svojim učencem še vedno povsem natančno, kako morajo jahati v parkurju. Izjeme so nedopustne. Ni nobenega prostora za fleksibilnost ali spontanost. Naš način, da smo se z jahalnimi veščinami sposobni prilagoditi nepredvideni situaciji v parkurju, ima velikokrat več prednosti« (Bödicker in sod., 2006).

Za ponazoritev popularnosti preskakovanja ovir navajamo, da je bilo leta 2005 v Nemčiji 3266 turnirjev, od tega jih je bilo 78 na internacionalni ravni. Za primerjavo: na vsem svetu je bilo leta 2005 skupaj 737 internacionalnih turnirjev v preskakovanju ovir (Letno poročilo FEI, DOKR in FN, 2005, cit. po Bödicker in sod., 2006). V Sloveniji je bilo leta 2005 skupaj 30 turnirjev v preskakovanju ovir, od katerih je bil eden na internacionalni ravni (KZS, 2005).

2.4 FEI KODEKS OBNAŠANJA

- Mednarodna konjeniška zveza (FEI) pričakuje od vseh vključenih v konjeniški šport, da ostanejo zvesti pravilom obnašanja ter spoznajo in sprejmejo dejstvo, da je dobro počutje konja najvišji cilj, pred tekmovalnimi ali komercialnimi interesi (KZSb, 2007).
- V vseh fazah priprave in vzgoje tekmovalnih konj mora imeti dobro počutje konja prednost pred drugimi zahtevami. To vključuje vadbo, metode treniranja, kovanje, higieno in transport (KZSb, 2007).
- Konji in tekmovalci morajo biti ustrezni, primerni in dobrega zdravja, preden jim je dovoljeno tekmovati. To obsega tudi uporabo zdravil in kirurških posegov, ki bi ogrožali počutje ali varnost konja, brejost kobil in pravilno uporabo pripomočkov (KZSb, 2007).
- Tekmovanja ne smejo ogroziti počutja konj, kar vključuje pozornost na tekmovalne prostore, tla, vremenske razmere, vhlavljenje, varnost objektov, kot tudi primernost konja za ponovno potovanje po končanem turnirju (KZSb, 2007).
- Treba je posvetiti ustrezno pozornost po tekmovanjih in humano obravnavo, ko je končana tekmovalna kariera konja. To vključuje ustrezno veterinarsko nego, saniranje poškodb s tekmovanj, upokožitev in evtanazijo (KZSb, 2007).
- FEI poziva vse vključene v šport, da pridobijo najvišjo možno usposobljenost na svojem področju delovanja (KZSb, 2007).

2.5 SODOBEN TRENING KONJ V PRESKAKOVANJU OVIR

2.5.1 Etologija treniranja konj

Z Descartesovim (1596-1650) prepričanjem, da so živali stroji, ki ne občutijo bolečine in delujejo z mehanično sigurnostjo, je bil trening konj nendaraven, boleč in ljudje so bili prepričani, da je konjem treba vsiliti svojo veljavnost in jih morajo nujno spoštovati iz strahu. Tudi izraz v angleščini za ujahavanje mladih konj »breaking« ali dobesedno prevedeno lomljenje mladega konja, z vsemi svojimi sopomeni, jasno kaže na takraten odnos do konj in metod treninga. Po Mills in Nankervis (2004) je vjahavanje treba razumeti kot prenos konjeve samostojnosti s sebe na človeka. Konj se mora počutiti, kot da je človek del njegove črede, ki ga ščiti, skrbi za hrano in vodo, ima svojo socialno ureditev, v kateri ima vsak posameznik svojo vlogo in nalogo. Bistveno je, da ima človek vlogo α – živali. Če se konj počuti del te črede, bo svoje naloge opravljal z veseljem in skozi igro in zadovoljstvo, vse dokler bodo tudi drugi člani opravljali svoje naloge prav tako vestno.

Pri treningu konj uporabljamo predvsem klasično in operantno pogojevanje. Pogojni refleks pomaga trenerju spremeniti odnos konja do svojega trenerja in okolja, medtem ko operantno pogojevanje uporabljamo tako, da ojačamo ali oslabimo konjevo obstoječe obnašanje z nagrado ali s kaznijo. Cilj treninga je tudi razvijanje novega vzorca obnašanja konja, ne samo ojačanje nečesa, kar konj že sam po sebi dela. V operantnem pogojevanju se za to uporablja t.i. »shaping« ali oblikovanje vzorca obnašanja. To je dolg in postopen proces, ker se učenje dogaja v majhnih korakih. Najprej nagradimo konja za obnašanje, ki je usmerjeno v želeni smeri. Če se spreminja konjevo obnašanje, se tudi zahteve in nagrade spreminjajo, usmerjajoč konja v željeno obnašanje. Uspeh in hitrost učenja je v veliki meri odvisna od trenerja. Konji se lahko učijo tudi z opazovanjem. Kompleksna žival, kot je konj, zahteva od trenerja, da se prilagodi in metode treninga izbira tako, da ustrezajo posameznemu konju. Pogosto je najboljša rešitev kombinacija posameznih metod, spet v veliki meri odvisna od trenerjeve sposobnosti izbrati pravo metodo za določenega konja. Nekateri konji se najbolje učijo s postopnim delom, medtem ko drugi konji odnesejo

največ, če jih trener postavi v nenavadno situacijo, kjer morajo sami hitro najti pravo rešitev. Trening konj je prispeval k delu velikih etologov, kot je bil Konrad Lorenz (1903-1989), ki je opazoval obnašanje konja ob rojstvu in učenje žrebeta vodenja na povodcu. Pameten trener izkorišča žrebetov nagon, slediti vsemu, kar se giblje (Fraiser, 1992, cit. po Mills in Nankervis, 2004).

Pri običajni praksi pri treningu konj, kjer se želeno obnašanje nagrajuje in neželjeno kaznuje, je pomembno, da kazen pride ob ali neposredno po neželenem obnašanju. Če hočemo konja odvaditi grizenja, mora kazen slediti njegovemu poskusu ugriza takoj. Z novjšimi raziskavami o pogojevanju je sicer ugotovljeno, da je bistveno to, da konj negativni ojačevalec dejansko poveže z obnašanjem, ki ga izvaja, tudi če posledica ne sledi takoj po obnašanju. Konj naj bi kaznovano obnašanje opustil. V praksi je to zelo težko izpeljivo. Vsekakor je treba kaznovanje omejiti do mere, da nikakor ne povzroča konju trpljenja in hude bolečine, ter da konj ve, zakaj je kaznovan (Rosenzweig in sod., 1996).

Konj je po naravi družabna žival, ki ji je največja kazen osamitev. Pri konju je želja za kohezivnim obnašanjem večja in pomembnejša kot dominanca. Dominanca pri konju ni vedno pridobljena s silo. V divjini se cela skupina konj prilagaja eni ali dvema vodilnima kobilama. Poni kobila lahko popolnoma uravnava obnašanje polnokrvnega žrebca, kadar je na pašniku. Konj, ki ga prvič spustimo v skupino tujih konj, si bo lahko ustvaril dominanco samo s samozavestno držo glave, ušes in vratu, ter s posameznimi tihimi udarci ali kriki. Pri treningu konj se pričakovanje velikokrat pokaže kot močno sredstvo učenja. Pri slabo treniranih konjih, ki imajo travme in zelo slabe izkušnje, se pričakovanje lahko pokaže kot negativni ojačevalec, kar predstavlja za trenerja problem. Če je trener s takimi konji neizkušen, ne pozna normalne reakcije ali si narobe pojasni konjevo reakcijo, lahko njegov odziv še poslabša celotno situacijo. Nasprotno pa, če je bil konj dobro treniran prej, se bo tudi na slabši ali napačen znak odzval s pravo reakcijo (zato obstaja v konjeništvu mnenje, da mladi in neizkušeni jahači vedno jahajo stare konje, stari jahači pa mlade konje) (Stanišić in Šupica, 1983). Konju je naravno, da bo pri begu preskočil deblo, ki mu je na poti. To dejanje je prirojeno. Vendar pa deblo lahko preskoči nepazljivo in ob tem udari z nogami vanj ter doživi neugodno izkušnjo bolečine ob udarcu. Ob naslednjem poskusu bo konj vedel, da je treba pri preskoku dvigniti noge in usločiti hrbet, da se bo izognil

neuspehu. Učinek pozitivnega ojačevalca pri treningu konj vidimo v tem, da konj večkrat zapored stori želeno dejanje, ne glede na okoliščine. Tako nam konj potrdi, da je bilo naše sporočilo uspešno sprejeto (Mills in Nankervis, 2004).

Pri treningu konj se prag vzdraženja za določene dražljaje zmanjša v tolikšni meri, da konj reagira z določenim obnašanjem že na najmanjši jahačev znak. To je posledica treninga in učenja. V nasprotju z reakcijami, na katere lahko delujemo, obstajajo tudi regulacijske živčne poti, ki sproščajo prirojene reakcije- reflekse. Refleks je samodejno gibanje ali druga vrsta odgovora, ki ga izzove vznburjenje. Poznamo pogojne in nepogojne reflekse. Nepogojni refleksi so prirojeni in je zanje potreben samo določen dražljaj, brez drugih pogojev. Pogojne reflekse pa lahko združimo z naravnim dražljajem. Neizkušeni jahači dajejo konjem napačne znake in tako intenzivne, da konji na te znake sploh več ne reagirajo. Jahač postane agresiven in posledično tudi konj. Situacija se izmakne kontroli in lahko postane celo nevarna (Morris, 1984).

Če žival preživlja svoje življenje v zaprtem prostoru, bodo zmanjšane tudi njene sposobnosti razvojnih sprememb, prilagajanja in učenja, saj so njeni čutni organi nerazviti. To je razlog, zakaj so najboljši in najbolj učljivi konji tisti, ki so odraščali na pašniku s svojimi vrstniki. Moderno je mišljenje, da je treba konje vzrejati čim bolj podobno njihovem naravnemu okolju, ker se lažje učijo in komunicirajo z ljudmi (Luther, 2006).

Trening konj je torej odvisen od uspešnega prenosa dražljajev jahača na konja. To je oblika komunikacije. Proces komuniciranja (kot medsebojna interakcija) predstavlja komunikativno delovanje (najmanj dveh) komunikacijskih partnerjev (jahača in konja), ki skušata v komunikativni interakciji dosegati (spo)razumevanje. Komunikator (sporočevalec- jahač) je tisti komunikativno delujoči posameznik, ki želi nekaj sporočiti oziroma skuša doseči (spo)razumevanje. Recipient (sprejemalec-konj) pa je tisti komunikativno delujoči posameznik, ki želi nekaj razumeti, se pravi, s partnerjem želi deliti pomene (uresničiti splošno intencionalnost- optimalen preskok ovire). Tako je vzpostavljena dvostranskost- recipročnost komunikacijskega dogajanja: komunikator lahko komunicira (sporoča) le takrat, kadar je recipient pripravljen sporočilo sprejeti (razumeti). V komunikacijskem procesu ni možna »nikakršna enostranska intencija, transmisija in

recepција» (Merten, 1977, cit. po Vreg, 1997). Komunikacija je recipročen proces, ki ni enosmerno ali dvosmerno dejanje, marveč je kompleksen proces, ki lahko napreduje, lahko pa tudi zastane ali se prekine. V okviru socialne interakcije so možni fizični ali drugi občevalni stiki. Sem ne sodijo samo fizični dotiki med ljudmi, marveč tudi vse oblike fizičnih stikov z živalmi. Občevalni interakcijski stiki so tudi vse oblike neverbalnega komuniciranja (mimika, gibi, kretnje, geste, pa tudi vokalne geste, fiksiranje s pogledom, vonji in drugo). Pri jahanju te fizične stike imenujemo delovanja in so: težišče, vajeti, noge jahača (golen), glas, bič ter specifične kombinacije posameznih dejstev.

Konji lahko v procesu socializacije obogatijo svoj zaklad sporazumevanja, kadar se znajdejo v novih situacijah, kjer dosednji znakovni zaklad ne zadostuje. Učni proces, ki si ga je pridobil divji konj, ko se je po prihodu v Ameriko pred nekaj stoletji moral prilagoditi novemu okolju, se ne razlikuje od učnega procesa pod vodstvom človeka. Ko konja soočimo z novimi nalogami, se bo moral prav tako prilagoditi. Vseeno mu je, ali je prilagajanje nujnost zaradi naravnih sprememb okolja ali pa je to vpliv človeka. Človek je za konja okolje, ki zahteva, da se mu prilagodi. Konj bo v svojih možganih predelal in shranil v spomin nove izkušnje, ki si jih je pridobil s človekom. Pa tudi za človeka je konj novo okolje, ki se mu mora prilagoditi. Oblike vedenja so se evolucijsko razvile v zapletenem medsebojnem učinkovanju dedno programiranih vzorcev in okolja. Ne obstajajo samo čisto genetsko pogojene niti samo s socialnim okoljem pogojene oblike vedenja. Mnoge oblike vedenja so lahko prirojene in hkrati priučene. Dedno evolucijsko prilagojene oblike vedenja lahko žival izboljša z individualnim učnim procesom. Kot smo omenili, je preskakovanje ovir konju prirojeno, pa vendar šele z individualno izkušnjo doseže optimalno stopnjo izkoriščanja svoje moči in tehnike drže nog in telesa pri preskoku čez oviro (Mills in Nankervis, 2004).

Konji so kot visokorazvite živali zelo radovedne in igrive narave. Trenerji konj poznajo ogromno primerov, ko konji nekaj spoznajo skozi igro. Kastrat Emilio je zelo igriv in se je rad igral z zapahom na vratih svojega boksa. Ta je bil opremljen tako, da ga ni mogel enostavno odpahnuti. Emilia je zapah zelo zabaval in ga je z igranjem uspel odpreti. Na tak način je velikokrat prišel iz svojega boksa in pojedel krmo drugim konjem v hlevu. Odpiranje vseh vrst vrat je postalo za njega novo znanje (O'Connor, 2005).

2.5.2 Skakalna dresura konj

Jahalna umetnost se začne takrat, ko se jahač na konju ne obnaša več kot tovor oziroma se samo poskuša obdržati na konjevem hrbtu, ampak ga vodi in kontrolira v težkih situacijah. Jahalna umetnost kot družbeni proces je bila skozi stoletja podvržena velikim spremembam in stranpotem v svojem razvoju, pri čemer sta se do neprepoznavnosti spremenili tako oblika kot miselnost, od spremembe seda, do spremembe naravnosti do živali. Kadar hočemo, da bi se razvil celoten potencial konja za preskakovanje, ni pomembno samo jahanje, pomemben je celoten kompleks lastnosti konja, pravilen menedžment, razumevanje pravilnega treninga ter jasen cilj, ki ga želimo doseči. Na osnovni ravni šolanja se lahko razvijejo nepredvidene zmožnosti konja, prav tako pa se lahko naredi nepopravljiva škoda (Donner in Specht, 1995). Vplivi na učinek treninga so prikazani na sliki 11.

Slika 11: Optimalen učinek treninga pri jahanju (Pollmann-Schweckhorst, 2002)

Konjeva genetska osnova za šport se lahko razvije šele skozi kontinuiran in pravilen trening. Skozi vsakodnevno ponavljanje vaj pride do zvišanja odzivnosti konja na določene dražljaje in s tem do večje učinkovitosti. Učinek takega treninga lahko razdelimo v dve

kategoriji (Pollmann-Schweckhorst, 2002):

- trening miškulturnega sistema, ki zahteva moč, hitrost in vzdržljivost,
- trening živčnega sistema, ki izboljša pripravljenost konja v smislu spretnosti, okretnosti in koncentracije.

Posebej v prvih stopnjah treninga se posebna pozornost posveča kognitivnemu in motoričnemu-koordinacijskemu treningu za izboljšanje prepustnosti (prepustnost je pojem, ki se uporablja v konjeniškem žargonu. Pomeni optimalno psihofizično stanje konja, kjer se impulz iz zadnjih nog lahko nemoteno prenaša skozi celotno konjevo telo, preko brzde, do jahačevih rok (KZS, 2004).

Za same skoke rabi konj moč in naravni talent, medtem ko pri gibanju v parkurju pokaže znanje in sposobnosti, ki se jih je naučil v skakalni dresuri: učinkovitost, lahkost in harmonija v gibanju. Za doseganje tega so izenačena in dosledna povelja jahača neizogibna, ta pa se pridobivajo in prakticirajo z dresurnim delom in vzajemnim usklajevanjem. Da bi jahač lahko pravilno izšolal mladega konja, mora sam pridobiti veliko znanja v različnih situacijah. Imeti mora sposobnost prilagajanja različnim značajem in problemom konj. Za to je potrebno več kot samo talent in občutek. Jahač se mora zavedati, da ima prav on največjo moč vplivanja na konja (Clayton, 2003).

Vsak jahač bi moral posedovati (Pollmann-Schweckhorst, 2002):

a.) pri jahanju:

- znanje o sedu in gibanju,
- občutek za sed in gibanje,
- znanje o tehnikah šolanja skakalnih konj,
- občutek za pravilno uporabo dejstev in razlike med tehnikami.

b.) v šolanju konja:

- znanje o fiziologiji, psihologiji in razvoju konj,
- občutek za razpoloženje, razvojno stopnjo in potencial določenega konja.

Cilj jahanja in odnosa s konjem, ki ga ima jahač s temi lastnostmi, je »horsemanship« ali skladen odnos med konjem in človekom. Prav dve lastnosti, zmožnost empatije ter mirna odločnost, sta tisti, ki določata dobrega jahača. Brez teh lastnosti nobena teorija ne pomaga, pa vendar še tako talentiran jahač brez teoretičnega znanja lahko s sistemom »poskus-napaka« izgubi veliko dragocenega časa, živcev in potrebnega zaupanja svojega konja. Elementarni principi klasične dresure so narejeni za pridobivanje potrebne discipline in so v svojih spoznanjih brezčasni. »Jahači so ustvarili novo znanost. Kar je resnično pravilno in lepo, ne more temeljiti na slučajih,« je izjavil grof Pambroke (Pollmann-Schweckhorst, 2002).

2.5.3 Razlike med skakalno dresuro in dresurnim športom

Skakalna dresura poudarja drugačne zahteve kot dresurni šport. Pri turnirskem dresurnem konju je videz samega gibanja odločilnega pomena, medtem ko je to pri skakalnem konju (v klasičnih tekmah) stranskega pomena, saj je pri preskakovanju ovir zmagovalec tisti, ki v najkrajšem času zaključi parkur s čim manj ali z nič kazenskimi točkami. Kljub temu so osnovni elementi v dresuri in skakanju enaki, tudi stopnja zbranosti konja, obstajajo pa razlike v trajanju stanja velike zbranosti konja, kot tudi stremljenje za kadenco. Kadenčno gibanje, kakor tudi podaljšanje lebdeče faze, je pri skakalni dresuri popolnoma nepotrebno, saj konj s tem izgublja hitrost in s tem čas, porablja pa tudi dragoceno energijo, ki jo potrebuje za skoke. Torej sta turnirska dresura in skakalna dresura dve različni veji istega drevesa (Pollmann-Schweckhorst, 2002).

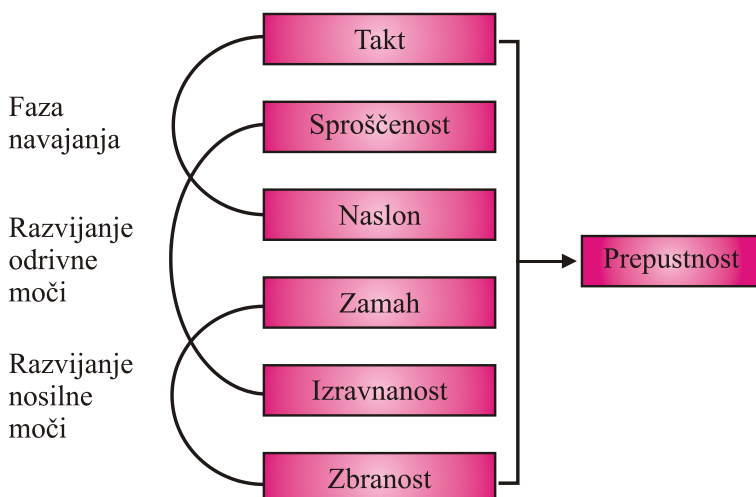
2.5.4 Principi šolanja skakalnih konj

Pri šolanju skakalnega konja je preskakovanje ovir končni cilj šolanja. Zato se morajo vse vaje skakalne dresure izvajati istočasno kot vaje preskakovanja ovir. Od trenutka, ko začne konj nositi jahača, se mora začeti privajati na ovire, najprej na drogove na tleh, nato pa na »svoboden skok« z jahačem (Pollmann-Schweckhorst, 2002).

2.5.5 Lestvica šolanja konj

Obstaja Lestvica šolanja konja, sestavljena iz elementov, ki jih je treba po vrsti osvojiti, da dosežemo prepustnost konja (slika 12).

Kombinacija „italijanskega skakalnega stila“ in nemškega dresurnega treninga je povedla k serijskim zmagam jahalne šole Hannover. Eden najvplivnejših ljudi v povojni Nemčiji, ki je vplival na razvoj konjeniškega športa, je bil Gustav Rau (1880-1954) (Strick, 2001). Napisal je delo »Die Reitkunst der Welt an den Olympischen Spielen 1936«, v njem je postavil smernice za Lestvico šolanja konj (Ausbildungsskala).

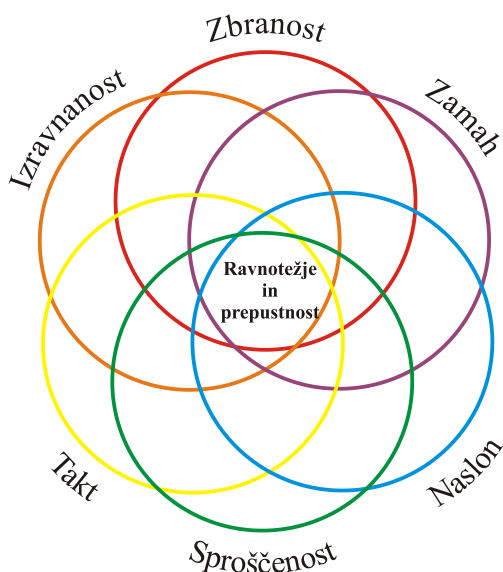
Slika 12: Lestvica šolanja konj (prirejeno po Pollmann-Schweckhorst, 2002)

Ausbildungsskala je nemški izraz, prav tako tudi elementi te Lestvice nimajo ustreznega

prevoda. V diplomski nalogi smo uporabljali za posamezne sestavne dele Lestvice naslednje izraze:

- TAKT- takt,
- LOSGELASENHEIT- sproščenost,
- ANLEHNUNG- naslon,
- SCHWUNG- zamah,
- GERADERICHTUNG- izravnost,
- VERSAMMLUNG- zbranost,
- DURCHLÄSSIGKEIT- prepustnost.

Lestvica šolanja se je razvila z leti kot logično in sistematično nadgrajevanje posameznih segmentov šolanja, saj se je tudi pri treningu konj začelo uporabljati šolanje razdeljeno na manjše segmente. Pri tem je postala pomembna doslednost, saj je treba pri vsaki vaji, vsakodnevno, doseči manjši zastavljeni cilj, pozneje pa tudi zastavljene srednje in dolgoročne cilje. Kakor je danes treba sistematično jahati parkurje, tako je treba tudi sistematično učiti konje. Vsak resnejši turnirski jahač uporablja to Lestvico, zavestno ali ne, saj ob današnji stopnji tehnične zahtevnosti parkurjev nič več ne more biti prepuščeno naključju. Pri jahanju je treba ves čas imeti v mislih, da je konj misleče bitje, ki ima lastne želje ter osebnostne in fizične lastnosti, kakor tudi, da je vsak konj drugačen, tako da ne obstaja ena sama formula uspeha pri treniranju konj. Zato so tudi elementi Lestvice šolanja med sabo zelo prepletajoči, so pa hkrati tudi soodvisni (slika 13).

Slika 13: Alternativno postavljena Lestvica šolanja konj (prirejeno po Pollmann-Schweckhorst, 2002)

Na primer, takt in naslon ne moreta eden brez drugega, oboje pa ne more brez konjeve sproščenosti, koncentracije in volje za delom (Strick, 2001). Današnji trenerji uporabljajo Lestvico šolanja konja tako, da se elementi med sabo prepletajo, vendar še vedno ohranjajo medsebojno hierarhijo. Kakor da bi krožne stopnice pogledali iz ptičje perspektive- prepletajo se, pa vendar se zavedamo njihove slojevitosti (Pollmann-Schweckhorst, 2002).

2.5.5.1 Takt

Izraz takt prihaja iz latinskega »tactus«, kar pomeni udarec. Takt je definiran kot nekaj, »kar določa enakomernost ponavljanja gibov«. Je metrična enota iz določenega števila poudarjenih in nepoudarjenih dob (SSKJ, 1997). Pri gibanju konja to pomeni naravno pogojeno izmenjevanje nog, ki se dotikajo tal. Konj se lahko giblje v treh osnovnih hodih (Trapečar, 2000):

- V KORAKU se giblje širitaktno- vsaka noga stopi na tla posebej. Po motnjah v taktu v koraku lahko vnaprej prepoznamo motnje v naslonu, ki se bodo pojavile pozneje v galopu in pri skakanju. Konji z zelo dolgim korakom lahko začnejo pod jahačem hoditi v pasu. Pas je način gibanja, pri katerem konj premika zaporedno sprednjo in zadnjo levo in sprednjo in zadnjo desno nogo. Korak je pokazatelj

sproščenosti konja, ki se giblje v ritmu in dinamično naprej in je pripravljen na nadaljnje vaje pri treningu.

- V KASU se konj giblje dvotaktno. Istočasno spušča na tla sprednjo desno in zadnjo levo nogo, potem pa sprednjo levo ter zadnjo desno nogo. Pri zdravem konju motnje takta v kasu kažejo na motnje v naslonu.
- GALOP je tritaktno gibanje konja, konj se s sprednjo nogo odrine od tal, sledi faza letenja, nato pa se obe diagonalni nogi dotakneta tal istočasno, nazadnje se dotakne tal še četrta noga. Galop je najpomembnejši način gibanja skakalnega konja, saj gre konj skozi parkur in preko ovir v galopu. Skozi celotno delo s konjem v skakalni dresuri je treba razvijati aktiven galop, v enakomernem taktu, težišče konja je na zadnjem delu trupa, s tem je jahaču olajšano jahanje in prihod v pravilno razdaljo od ovire.

Pojem ritem se uporablja pogosteje v žargonu profesionalnih jahačev. Gibanje v parkurju se sestoji iz veliko galopskih skokov različne dolžine, ki so lahko izvedeni v enakem taktu, pa vendar prepočasi, zato je ritem preslab. Prav tako je lahko ritem dober, pa prehajanje skozi parkur ni v enakem taktu. Recimo, konj v ovinku pred oviro iz različnih razlogov (slabo delovanje jahača, zdravstveni problemi) skrči mišice, zaradi česar se izgubi sproščenost in prepustnost. »V ovinku leži ključ do blagoslova« je pregovor, s katerim se vedno znova srečujejo učenci jahanja (Pollmann-Schweckhorst, 2002).

2.5.5.2 Sproščenost

Cilj nevidnega razumevanja med jahačem in konjem, ki daje videz lahкости, je neločljivo povezan s sproščenostjo. Brez sproščenosti ni nobene možnosti za doseganje prepustnosti pri konjih. Izraz sproščenost se mnogokrat zamenjuje s popolno sprostitvijo, kar ni enako, saj pri šolanju konja potrebujemo žival, ki je psihično in fizično naravnana na sodelovanje z jahačem, in neskrčenost njenih mišic. Pojem neskrčenost uporabljamo, ker sproščenost ne more biti pravilen izraz za stanje mišic, ki so aktivne in napete, pa vendar niso v krču in tudi niso ohlapne (sliki 14 in 15).

Znaki sproščenosti so naslednji (Pollmann-Schweckhorst, 2002):

- zadovoljen izraz konjevega obraza (oči, igra ušes),
- lepo nošen, nihajoč rep,
- ritmično nihajoč hrbet (jahač z lahkoto spremlja gibanje konja s sedom),
- konj ima zaprta, a aktivna usta, ki žvečijo (ko se sproščajo mišice v vratu, se odprejo izhodi žlez slinavk, ki ležijo pod spodnjo čeljustjo v višini ušesa; zato se začne konj sliniti, tvori se pena, ki jo opazimo na konjevih ustnicah in nastaja zaradi žvekalnih in požiralnih refleksov),
- prhanje je znak, da se je konj tudi notranje sprostil.

Slika 14: Sproščen konj pod jahačem (prirejeno po Strick, 2001)

Slika 15: Pravilno delovanje mišic sproščenega konja (prirejeno po Strick, 2001)

Razlikujemo notranjo in zunanjo sproščenost. Notranja sproščenost je psihično stanje

optimalne učne in učinkovite pripravljenosti. Zunanja sproščenost je nasprotno temu fizično in telesno predstajanje pri razvoju učinkovitosti (Pollmann-Schweckhorst, 2002).

- NOTRANJA SPROŠČENOST– brez notranje tudi zunanje sproščenosti ni mogoče doseči. Temelji za notranjo sproščenost se pri konjih postavljajo dolgo pred najahanjem, ko se s konjem navezujejo prvi stiki in ustvarja pomembno zaupanje konja do človeka. Tudi primeren hlev, posameznemu konju prilagojena prehrana in družabno življenje imajo zelo velik vpliv na notranjo sproščenost konja. Pri mladih in t.i. »krvnih« konjih (konjih, katerih visok delež prednikov so polnokrvnjaki) je tudi pomembno, da jim dovolimo prosto gibanje in norenje. Tako so tudi v Kavallerieschule Hannover kljub vsej vojaški disciplini prakticirali prosto gibanje konj. Major von Busse je l.1940 zapisal: »Umetnostni prijem, da se izogne napetosti in porednosti pri konjih: spustimo osedlanega mladega konja, da se svobodno giblje po prazni jahalnici 5 do 10 min., preden začnemo z delom. Človek osupne, kako zadovoljen in sproščen je konj za tem« (Radloff, 2000). Pri tem pa je treba opozoriti na to, da je nujno pri konjih predhodno povečati prekrvavelost v telesu z nekaj minutami kontroliranega gibanja v koraku.
- ZUNANJA SPROŠČENOST- notranji sledi zunanja sproščenost, ki jo lahko razumemo kot fizično prepostavko k zmogljivosti in obremenitvi. Tako kot se žival psihično pripravi na sodelovanje, tako se tudi telo pripravi na pričakovano obremenitev. Notranje napet konj se ne more primerno ali dovolj hitro prilagajati izmenjevanju napetosti in sproščenosti mišic, in tako ne omogoča optimalnega in pravilnega delovanja mišic (Ivanković, 2003).

V vsakem trenutku in po vsaki lekciji mora biti jahač pripravljen konja za krajši čas pustiti ohlapnega, pri čemer se sprosti, in nato spet zbrati; šele takrat vemo, da je konj resnično sproščen. Gibanje »naprej-nazaj«, z lahkotno valujočim hrtbtom, je navsezadnje tudi cilj skakalne dresure, saj to pri konjih pogojuje obliko telesa nad oviro (bascule) in s tem moč za premagovanje ovir in parkurjev (Radloff, 2000).

Za sproščenost nad oviro si prizadevamo kot za prvo stvar, ki jo vadimo s skakalnim

konjem. Je temelj za konja z močnimi živci, koncentriranega in zadovoljnega med preskakovanjem ovir. Torej je za razvijanje vseh potencialnih zmožnosti konja prav sproščenost nad oviro najpomembnejši dejavnik Lestvice šolanja (Pollmann-Schweckhorst, 2002).

Pomanjkljivo sproščenost pri skoku spoznamo po naslednjih znakih (Pollmann-Schweckhorst, 2002):

- vrteč se ali prilepljen rep pred in med skokom,
- pričakovanje doskoka, gledanje in pomanjkljivo »odpiranje« (odpiranje prednjih in zadnjih nog vstran od drogov na oviri) pri skoku,
- neekonomična pot letenja- previsoko skakanje ali predolg doskok,
- skrčena muskulatura,
- prehitro gibanje v približevanju oviri, v skoku preko nje ali po doskoku,
- trdno, neprožno pristajanje na tleh po skoku,
- neritmično dihanje, zadrževanje diha,
- položena ušesa (pri konjih znak jeze, verjetno jeza na delovanja jahača, čeprav se pri nekaterih izrazito borbenih konjih lahko zgodi, da je to izraz splošne borbenosti v parkurju, želja za zmago).

Sproščenost pri skakalnih konjih dosežemo tako, da skačemo majhne skoke, gimnastične vrste, skoke iz kasa, zato lahko jahač čim bolj pravilno izvaja delovanja in konja ne ovira pri sproščenosti. Zato konju pustimo, da najde svoje ravnotežje (psihično in telesno) ter s tem doseže optimalen učinek pri preskakovanju ovir. Sproščenost smo dosegli, kadar se konj v vseh treh hodih giblje z iztegnjenim vratom naprej in navzdol, z nihajočim hrbtom in v naravnem enakomernem tempu, ne da bi hitel in je pripravljen sprejemati jahačevo delovanje (Hölzel in sod., 2003).

2.5.5.3 Naslon

Naslon je rahla, vendar nenehna povezava med jahačevo roko in konjevim gobcem. Skozi lahko, stalno, pa kljub temu prožno povezavo med jahačevo roko in konjevim gobcem, se delovanja jahača prenašajo v prefinjeni obliki. Na tak način konj boljše dojame in sprejme jahačeve ukaze. To ne velja samo za skakalno dresuro: natančno jahanje in harmonija v parkurju sta mogoča le s pravilnim naslonom (slika 16).

Slika 16: Svetovna prvak mladih konj 2006, šestletni Damon Hill z jahalko Ingrid Klimke - kot primer pravilnega naslona mladega konja (Beran, 2007)

Najpogostejše napake naslona pri skakalnih konjih so: opletanje z glavo, pretirano naslanjanje na brzdo (t.i. vlečenje), enostranska otrdelost, blokiranje ust, skrčenje telesa (kar ima za posledico skrajšanje galopskega skoka) ter dajanje jezika preko brzde. Popravljanje problemov z naslonom zahteva dolgotrajno delo. Pri skakalnih konjih je pomembno, da vsakodnevna vadba vsebuje veliko prehodov iz zbranosti v sproščenost, iz hitrejšega v počasnejši tempo ter iz prekrivljenosti v izravnanoost. S takimi situacijami se

skakalni konj srečuje v parkurju z veliko hitrejšo sekvenco spreminjanja, tako da ga je treba navaditi na sprejemanje spremembe hitro in brez skrčenja mišic ali stresa. Aktivnost zadnjih nog je bistveni predpogoj za doseganje naslona in korekturo konja, ki ima probleme z naslonom. V dnevnem treningu je treba vsakič znova delati vaje za preverjanje in doseganje aktivnosti zadnjih nog. Tako se pri mladih konjih izvajajo vaje sproščanja (npr.: odmik na pritisk noge), čemur sledi povečanje tempa ob steni jahalnice, da bi čim bolj zmanjšali vpliv vajeti. Pri konjih, ki so že na višji stopnji šolanja, se izvajajo naslednje vaje: zagalopiranje iz koraka, kas iz stoje, ojačanje tempa in stranski hodi. Odločilno pri tem je konja pri teh vajah motivirati, da reagira že na najmanjši pritisk noge. S takim načinom jahanja se marsikateri problem v ustih konja reši sam, hkrati pa se razvije zamah zadnjih nog in konj dobi »naslon na žvalo« (Morris, 1984).

Ko je konj v pravilnem naslonu v parkurju, mora biti v »pozitivni telesni napetosti«, da bi lahko učinkovito skakal čez ovire brez pretiranega priganjanja (Clayton, 2003). Tako je konj v ravnotežju, napet, ima večjo moč odskoka in razvijanja oblike in moči preko ovire. Za doseganje pozitivne telesne napetosti sta občutek in izkušnost jahača bistvenega pomena.

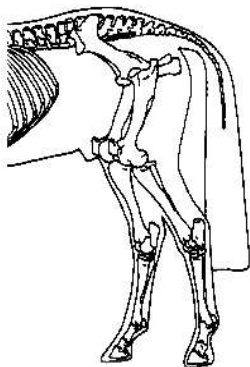
2.5.5.4 Zamah

»Zamah je pojem, s katerim opisujemo živo, energično, vendar obvladano gonilno energijo, ki izvira v konjevih zadnjih nogah in poživlja njegovo športno sposobnost. Zamah pride do pravega izraza v tem, ko se preko mehkega in prožnega hrbta prenaša v mehko jahačevo roko« (KZS, 2004).

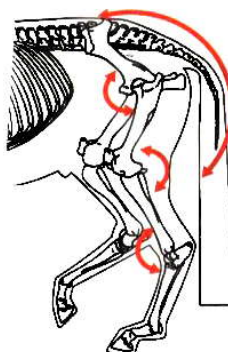
Zamah pomeni prenos z energijo nabitega impulza iz zadnjih nog skozi celotno konjevo telo, v smislu gibanja naprej. Pravimo, da ima konj dober zamah, kadar dvigne noge energično s tal, ter jih med fazo lebdenja potisne v smeri naprej in navzgor. Pogoj za doseganje dobrega zamaha je konjevo sproščeno gibanje, zato je zamah na Lestvici šolanja za sproščenostjo. Zamah poznamo samo pri gibanju v kasu in galopu, kajti pri gibanju v koraku faze lebdenja ni. Jahači pogosto zamenjujejo zamah s hitrostjo gibanja konja. Alojz Podhajski pravi: »Večina jahačev misli, da so dosegli zamah, kadar slišijo veter okrog

ušes. Dejansko pa se pravi zamah pokaže samo pri zbranem gibanju konja« (Pollmann-Schweckhorst, 2002).

Obstajajo konji, ki se že po naravi gibljejo z veliko zamaha. Pa kljub temu mora biti pravi zamah, ki ga potrebujemo za doseganje prepustnosti, »prijahan, ne prirojen« (Pollmann-Schweckhorst, 2002). Zato imajo taki konji velikokrat probleme s spreminjanjem potiskanja v nosilnost, saj ne znajo pri enaki sproščenosti, enakomernem tempu in zamahu podaljšati korakov v kasu in galopu. Nasprotje temu je zamah, ki je posledica jahanja. Tak zamah pomeni, da konj intenzivneje skrči sklepe, dviguje noge prožno, z veliko energije od tal (sliki 17 in 18).

Slika 17: Neobtežene, naravno stoječe zadnje noge konja (prirejeno po Strick, 2001)

Slika 18: V treh velikih sklepih zbrane zadnje noge konja pri jahanju, da se razvije odzivna moč (prirejeno po Strick, 2001)

Pogoj za tak zamah je prožen in nihajoč hrbet konja. Vaje za doseganje take vrste zamaha so vse vaje, ki povečujejo skrčenost zadnjih nog, kot so vaje prehodov galop-kas-galop, stranhodi in pogoste menjave tempa pri enaki hitrosti. Zamaha ne smemo zamenjati s kadenco. »Kadenco je izraz splošne harmonije, ki jo kaže konj pri živem, enakomernem gibanju naprej, z zamahom in v ravnotežju. Ritem, ki ga konj obdrži v vseh svojih hodih, je bistveni del kadence. Kadenco mora biti izražena v vseh različnih vajah in v vseh načinih gibanja konja« (KZS, 2004). Kadenco je podaljšanje faze lebdenja, kar je pri dresurnem športu zaželeno, saj povečuje umetniški vtis, pri preskakovanju ovir pa zadržuje motoriko

konja in je neekonomično, konj pa mora v parkurju zelo ekonomično razporejati svojo moč, saj so ovire velike in prostor med njimi je tehnično zelo zahteven (Clayton, 2003).

2.5.5.5 Izravnanost

Pri preskakovanju ovir si želimo zelo zmogljivega konja z močnim odskokom. Izravnanost zbere moč, da so konjeve noge natančno v optimalni točki odskoka, natančno pod njegovim težiščem. Konj je po svoji naravi enostransko postavljen. Enako kot imamo ljudje bolj razvito eno stran telesa, jo imajo tudi konji. Konji imajo razdaljo med zadnjimi nogami širšo kot med sprednjimi, torej je sled zadnjih nog širša od sledi sprednjih. Redko kateri konj je prirojeno toliko uravnotežen, da stopa z zadnjimi nogami natančno v sledi sprednjih nog, zato bi moral bolj obremeniti (v odnosu na smer gibanja) notranjo zadnjo nogo in jo potisniti bolj pod težišče, torej navznoter (slika 19).

Slika 19: Premikanje konjeve noge pod težišče, da se doseže izravnanost (prirejeno po Strick, 2001)

Da bi torej par jahač/konj lahko dosegel optimalno ravnotežje, je izravnanost temelj. Prav

tako je ravnotežje temelj za doseganje zbranosti. Konj je izravnán (slika 20), kadar je enako gibljiv v obe strani, in zadnje noge stopajo v sledi sprednjih, tako na ravnih kot na zaobljenih linijah. Samo takšno enakomerno razvijanje nosilne moči lahko pripelje do maksimalnega razvoja konjevih naravnih zmožnosti (Radloff, 2000).

Vaje za doseganje izravnánosti vključujejo uporabo kombinacije ukazov »notranja noga, zunanja vajet«. Predpogoj za izvajanje teh vaj je poslušnost konja na delovanja noge ali bolj goleni. Šele ko konj že na najmanjši pritisk jahačeve goleni z zadnjo nogo stopi naprej ali naprej in vstran, lahko izvajamo vaje »upogibanje konja okrog notranje goleni«. To so vaje pleča bočno in pravilno izveden zunanji galop (Strick, 2001).

Slika 20: Konj in jahač v ravnotežju in izravnánosti (prirejeno po Strick, 2001)

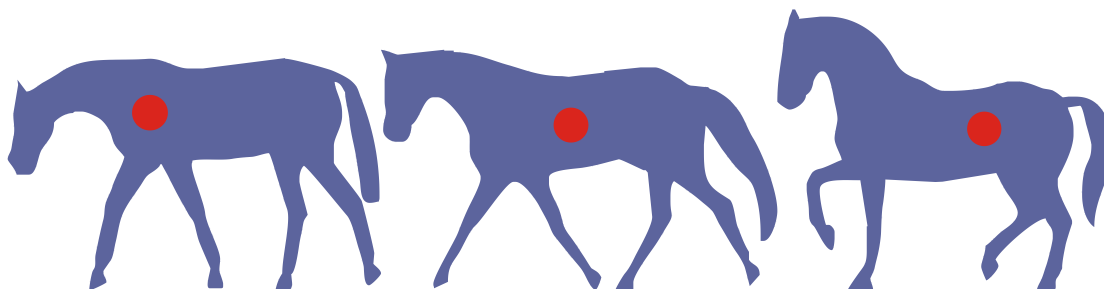
2.5.5.6 Zbranost

Cilj šolanja konja je razviti uravnoteženega in zmogljivega športnika ter sposobnega in uporabnega konja. Zbranost je porazdeljevanje teže na vse štiri noge enakomerno, da se zmanjša pritisk na sprednji okončini in poveča obremenitev zadnjih nog. Predpogoj za doseganje zbranosti je izravnano ter močnejše upogibanje zadnjih nog, da dosežemo prenos težišča bolj nazaj. Ker se konjeve zadnje noge močnejše upognejo in prevzamejo težo, se zadnji del konja zniža, prednje noge se razbremenijo, zato postane njihovo gibanje svobodnejše. Jahač in opazovalec imata vtis, kot da bi se zbran konj gibal navkreber (Donner in Specht, 1995).

»Kadar so takšne lekcije (zbranosti) pravilno izvedene, naredi konj zahtevano z lahkoto, posede se na zadnje noge in se stisne skupaj, pridobi svojo varnost v ritmu in si dovoli delovanja roke in noge voljno sprejemati. Tako zahtevane vaje bolje izvaja, kar celotno stvar občutno olajša,« je zapisal Antoine Pluvinel (1555-1620)(cit. po Pollmann-Schweckhorst, 2002).

Temeljno načelo izvajanja vseh gimnastičnih vaj je razvijanje nosilne moči, da lahko konja obdržimo zdravega kljub intenzivnemu izkoriščanju. Konjeva teža je naravno porazdeljena na sprednji in zadnji nogi tako, da sprednji nogi nosita 57 % njegove celotne teže (Pollmann-Schweckhorst, 2002). Če pri treningu ne bi razvijali zadnjih delov trupa konja ter prenašali težišča na zadnji nogi (slika 21), bi se bilo pri preskakovanju ovir konju zelo težko odriniti s tal, še težje pa skrčiti sprednji nogi, da bi se lahko izognil oviri. Konj pri pristajanju na tleh po skoku s celotno težo doskoči na eno in neposredno za tem še na drugo sprednjo nogo. Če se pri skakalni dresuri osredotočimo na razbremenjevanje sprednjih nog, lahko naredimo več kondicijskih skokov, ne da bi prišlo do poškodb sprednjih okončin konja (Allen, 2004).

Slika 21: Premikanje težišča konja skozi tri faze vse večje zbranosti (prirejeno po Strick, 2001)

Zbranost je pri preskakovanju ovir potrebna tudi pri jahanju parkurja, saj so sodoben parkurji nemalokrat narejeni tako, da se število galopskih skokov med ovirami ne izide idealno, ampak je treba dolžino posameznega galopskega skoka poljubno spreminjati, ne da bi pri tem izgubili ritem, sproščenost ali izravnanoost. Skozi parkur je veliko ostrih ovinkov, ki jih konj lažje zmore, kadar stopa z zadnjo notranjo nogo pod lastno težišče (slika 22), kajti v nasprotnem primeru pride do zdrsanj in izgube ritma, posledica je zmanjšana možnost uspešnega skoka (Luther, 2006).

Slika 22: Franke Sloothaak in Paramo K kot primer, kakšen je videti popolnoma uravnotežen in prepusten konj v parkurju (prirejeno po Strübel, 1999)

2.5.5.7 Prepustnost

Prepustnost je voljno sprejemanje vseh dejstev jahača, je nevsiljena harmonija med jahačem in konjem. To nima nič opraviti s podrejanjem. Nadrejenost in avtoriteto jahača mora konj sprejeti že pri ujahavanju v prvih trenutkih treninga. Pri šolanju in razvijanju tekmovalnega konja za preskakovanje ovir je treba razviti posebno partnerstvo med jahačem in konjem; konj mora imeti možnost izraziti ves svoj potencial. Primer uspešnega sodelovanja med konjem in jahačem je Meredith Michaels-Beerbaum (slika 23), ki je s konjem Shutterflyjem na svetovnem prvenstvu leta 2006 zavzela tretje mesto v posamični konkurenci. Meredith slovi po tem, da lahko jaha zelo zakomplicirane in »vroče« konje, ki jih pripravi do tega, da z njo sodelujejo in so zelo uspešni. Shutterfly je na trenutni svetovni Lestvici skakalnih konj na 1. mestu (WBSHA, 2007).

Slika 23: Meredith Michaels-Beerbaum na Shutterflyju (prirejeno po Bödicker in sod., 2006)

»Najpomembnejša je mentalna naravnost konja v parkurju. Konj mora v parkurju misliti z jahačem in hkrati biti soborec. Svojim konjem pustim zelo veliko lastnega karakterja. Ne dominiram, ampak jih poskušam pridobiti na svojo stran. Sem 1,60 m visoka in ne morem konja v prav nič prisiliti. Dolgoročno se z močjo ne doseže nič,« je izjava Helene

Weinberg, zelo uspešne tekmovalke na samem vrhu svetovne tekmovalne Lestvice (Pollmann-Schweckhorst, 2002).

Kot pri nobeni drugi panogi konjeništvaja je pri skakalnem športu najširša paleta odprtih možnosti glede tipa konja, ki ga uporabljamo, načinov treninga in opreme. Pri preskakovanju ovir je pomembno, da gre konj v najkrajšem času preko vrste ovir, ne da bi katero podrl. Imamo velike in majhne, hitre in počasne konje z različnimi značaji, vendar morajo vsi imeti nekatere stvari enotne, če hočejo slediti vse večjim zahtevam, ki se postavljajo pred njih v parkurjih; to so takt, sproščenost, naslon, zamah, izravnanoost in zbranost, ki skupaj vodijo do prepustnosti in uspešno končanih parkurjev (von Dietze, 2003).

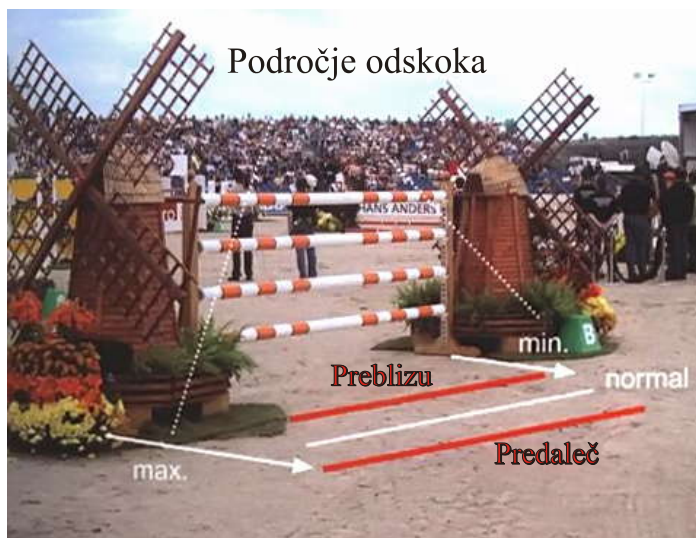
2.5.6 Trening konj na ovirah

Vsak profesionalni jahač turnirskih konj ima svoj specifičen način pristopa in treninga konj na ovirah. Pri vseh pa se kot osnova šteje Lestvica šolanja, katere posamezni elementi se pozneje izpopolnjujejo tudi na ovirah. Že Xenophon je kot temelj poudarjal rek- »Od lažjega k težjemu«. Mladega konja torej šolamo najprej z lažjimi nalogami, ki jih postopoma otežujemo. Najpomembneje je pustiti konja, da pokaže naravne predispozicije, nato pa njegov način skakanja lahko samo korigiramo, povsem spremeniti ga niti ne želimo niti ne moremo. Povsem netaleantiranega konja za preskakovanje nikoli ne bomo mogli dovolj trenirati, da bo nekega dne nastopal na turnirjih višjih kategorij. Vsi profesionalni trenerji prilagajajo trening konja v preskakovanju ovir vsaki živali posebej. Enotnega pravila, kako bi konje trenirali in ki bi veljalo za vse konje, pri sodobnem treningu ni. Danes lahko samo poskušamo popraviti napake, ki konja motijo v osnovni nalogi, da z najmanjšim možnim naporom in nelagodjem preskoči oviro, ne da bi jo podrl, in hkrati izboljšati konjev potencial. Osnovna Lestvica šolanja je zbirka pravil, ki so osnova vsakega šolanja konja (Luther, 2006).

Ko sem s svojima konjema prišla kam na trening, so me trenerji pri jahanju nekaj dni samo opazovali. Nato so sami zajahali mojega konja, da bi dobili občutek, kako reagirata in kaj

počneta narobe ob pravilnem delovanju, katere napake pa izhajajo iz mojega jahanja. Na primer pri Haukeju Luthru, ki prakticira isto šolo kot Pollmann-Schweckhorst, se je nato trening začel in za oba konja so obstajale posebne vaje. Kobila, ki je hiperaktivna in zelo občutljiva na delovanja jahača, je izvajala vaje za sproščanje, na začetku nič velikih skokov, dokler se ni sprostila in dosegla enakosti kretenj na majhnem skoku, ravnotežje pred in med skokom ter po njem, ter dober galop, ki je podlaga za dobro obvladovanje parkurjev. Kastrat, ki je starejši in bolj dodelan konj, je izvajal težke vaje gimnastičnega skakanja, ki so izboljšale njegovo reaktivnost in odzivno moč zadnjih nog. Šele nato smo lahko prešli na skakanje parkurjev (Luther, 2006).

Pri preskakovanju ovir je naloga jahača, da pripelje konja v enakem tempu, v ravnotežju, z izenačenimi galopskimi skoki do mesta optimalnega odskoka pred oviro (Luther, 2006). Sliki 24 in 25 kažeta optimalno območje odskoka pred in doskoka za oviro.

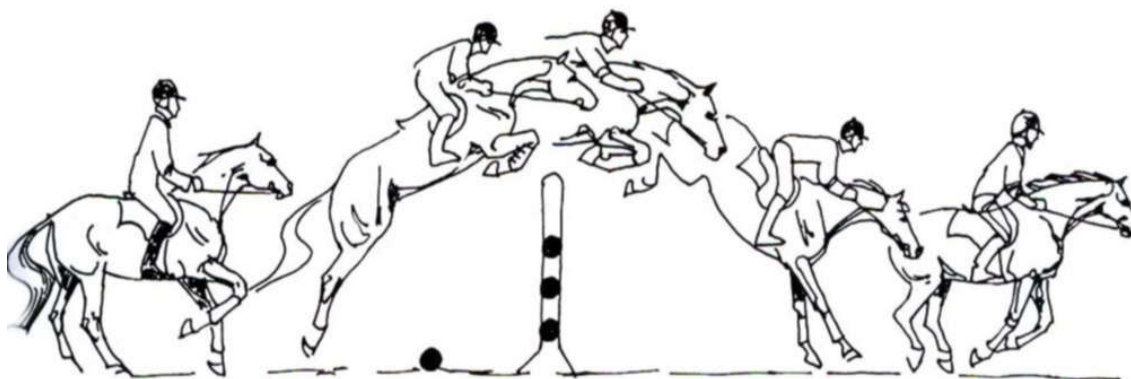

Slika 24: Optimalno območje odskoka (prirejeno po Bödicker in sod., 2006)

Slika 25: Optimalno območje doskoka (prirejeno po Bödicker in sod., 2006)

Območje doskoka je prav tako pomembno, saj so razdalje med ovirami določene. Razdalja do naslednje ovire se začne od mesta doskoka. Linija skoka mora biti optimalna, kot kaže slika 26.

Slika 26: Optimalna linija skoka preko ovire (prirejeno po Pollmann-Schweckhorst, 2002)

Idealna slika v parkurju, ki jo poskušajo doseči vsi jahači in trenerji konj, je naslednja: iz velikega, ritmično naprej in navzgor naravnane galopa, se razvije elastičen, neskrčen

skok, kjer se lahko prepozna samozaupanje, pregled nad situacijo in inteligenca konja. Vse to se dogaja do te mere, da sledi dviganje s tal brez odlašanja, energično odpiranje od tal s hitrim upogibanjem prednjih nog, ki naj bi bile v vseh sklepih upognjene proti telesu. Zaželeno je, da je konj v samem skoku primerno oddaljen od ovire, pri tem pa je pretiravanje (previsoko skakanje) nezaželeno (Pollmann-Schweckhorst, 2002).

Slika 27: Ratina Z, pojem sodobnega skakalnega konja z izjemno osebnostjo, tehniko in zmogljivostjo (Strübel, 1999)

V idealnem primeru se hrbet konja izboči preko ovire, s poudarkom na grebenu, z rahlo naprej iztegnjenim in upognjenim vratom (slika 27). To se imenuje baskil. Idealna krivulja baskila se mora oblikovati glede na oviro- pri vertikali nad najvišjim drogom, pri okserju v sredini med obema drogovoma in pri triplbarju nad zadnjim in najvišjim drogom. Pri tem naj bi se zadnje noge sicer upognile, ampak bi jih konj še malo zavihtel nazaj (v žargonu rečeno »se odprl«) do te mere, da ga to ne bi motilo pri ravnotežju. Doskok mora biti tekoč in lahek, na ravni liniji in brez izgube zamaha in ritma v primerjavi z zadnjim galopskim

skokom pred oviro. Opisano je idealna slika, ki jo ocenjevalci stilskih tekmovanj želijo videti, v resničnosti pa so pred tehniko pri konju veliko pomembnejši previdnost, športni duh in splošen pregled nad situacijo. Tudi konji s slabšo tehniko so zmagovali na največjih tekmovanjih (slika 28).

Slika 28: It's Otto je bil s svojo posebno tehniko skakanja eden najuspešnejših konj v 90-ih letih (prirejeno po Pollmann-Schweckhorst, 2002)

2.5.6.1 Prosti skok

Prosti skok je do sredine dvajsetih let tega stoletja veljal za redno metodo treninga konj. To je bilo v času, ko se je od konj zahtevalo, da sami iščejo primerne distance odskoka, ali v konjeniškem žargonu, da se sami »taksirajo«. Danes se prosti skok uporablja praviloma za ocenjevanje kvalitete mladih, še neujahanih konj na ocenjevanjih ali prodajnih avkcijah. Kljub temu, da je uporaba prostega skoka še vedno razširjena, veliko trenerjev in profesionalnih jahačev iz lastnih izkušenj trdi, da prosti skok ni zanesljivo merilo konjeve kvalitete, saj je lahko konj, ki je fantastičen v prostem skoku, slab pod jahačem ali obratno.

Slika 29: Calido I na prostem skoku v starosti treh let (Eurogenetics, 2003)

Slika 30: Calido I kot odrasel konj, na mednarodnem turnirju (Eurogenetics, 2003)

Poznani so primeri, kjer konji, ki niso bili posebej dobro ocenjeni v prostem skoku, pozneje zelo uspešno nastopajo v vrhunskem športu. Še vedno pa se v prostem skoku kaže

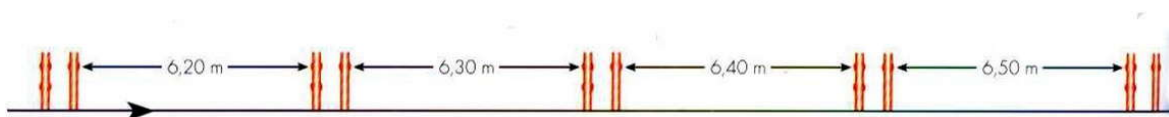
stil, moč in tehnika konja, ki se ohrani skozi vse konjevo življenje (sliki 29 in 30) (Pollmann-Schweckhorst, 2002).

2.5.6.2 Vaje za optimiziranje tehnike skakalnih konj

Vsak konj ima svojo tehniko, zase specifičen način preskoka čez oviro. V Nemčiji so že od leta 1980 naprej uvedli stilska tekmovanja za mlade konje, s čimer so naredili velik korak k daljši dobi izkoriščanja konja v športne namene. Mladi konji tekmujejo na za njih primernih parkurjih in zmagajo tisti, ki parkur najpravičneje in lepo odjahajo, ne pa tisti, ki so najhitrejši. S tem se izognejo prezgodnji preobremenitvi mladih konj. V Sloveniji se taka tekmovanja organizirajo enkrat letno od leta 1998 naprej, pod mentorstvom in sodniškim nadzorom dr. Joachima Kieningerja (Keršič, 1995).

- Popravljanje napak baskila

Baskil je konju prirojen in konjem, ki ga naravno nimajo, ga tudi z vajo ne moremo bistveno popraviti. Vendar je pri baskilu, bolj kot pri vseh drugih napakah tehnike konj, zelo pomemben učinek jahača, ki lahko z jahanjem prek ovire močno uniči konjev naravni baskil. Če jahač moti konjevo ravnotežje v skoku, konj ne more optimalno izkoristiti svojega telesa, pač pa se mora prilagajati, da obdrži ravnotežje. Pomembno je, da z jahačevim vplivom premaknemo konjevo težišče na zadnji del trupa, z glavo in vratom, postavljenima višje, s čimer se sprednje noge osvobodijo teže in zadnje noge bolj upognejo, kar konju olajša skok.

Slika 31: Skakalna vrsta petih okserjev, ki služi kot vaja za popravljanje baskila (prirejeno po Pollmann-Schweckhorst, 2002)

Kljub temu se moramo zavedati, da se baskil poslabša zaradi jahačeve napake, medtem ko se z odličnostjo in kvaliteto jahača ne more veliko narediti pri konju, ki nima naravno dane

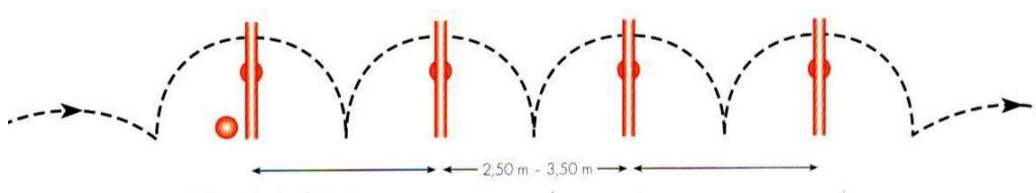

sposobnosti baskila. Za popravljanje baskila uporabljamo zaporedno postavljene okserje, kar je razvidno iz slike 31.

- Popravljanje tehnike sprednjih nog

Nasprotno kot pri baskilu se tehnika sprednjih nog pri konju, ki je naravno pazljiv, lažje izšola. Odločujoč faktor je pravkar omenjen razvoj ravnotežja in nosilne moči zadnjih nog. Te dosežemo z vajami skakalne dresure. Napake sprednjih nog delimo na (Pollmann-Schweckhorst, 2002):

a.) Viseče sprednje noge. Ta napaka je zelo pogosta pri mladih konjih, ki so komaj začeli preskakovati ovire. V tej zgodnji fazi tega ne smemo zamenjevati s slabo tehniko ali pomanjkanjem pazljivosti pri konju. Z večjimi skoki in z občasnimi podiranjem ovire se mlad konj nauči, da je treba sprednje noge upogniti čim bolj proti telesu. Starejši in bolj rutiniran konj lahko tudi skače z visečimi sprednjimi nogami iz več razlogov. Lahko je po naravi hladen in ni dovolj previden (lažje mu je podreti oviro kljub bolečini, kakor pa usločiti telo in noge, da bi se podiranju izognil). Lahko je zaradi jahačeve napake postal neobčutljiv na bolečino ob podiranju ovire ali pa je to njegov posebni, lastni stil skakanja. Da bi popravili tehniko sprednjih nog pri starejšem konju, uporabljamo vajo štirih stacionat (slika 32).

Slika 32: Vaja štirih stacionat, kjer konja učimo previdnosti in popravljamo tehniko sprednjih nog (prirejeno po Pollmann-Schweckhorst, 2002).

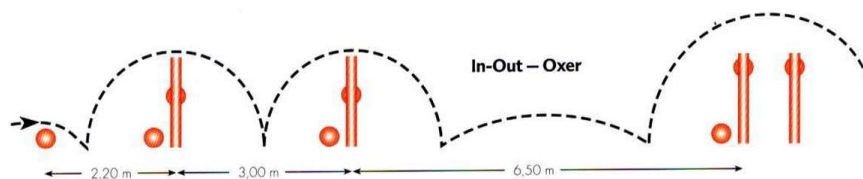
Nekateri konji imajo tak stil, da vse življenje skačejo z visečimi sprednjimi nogami. Zaradi tega morajo skočiti dosti višje od ovire. Pri konjih z veliko močjo in previdnostjo, ki kljub takemu stilu ne podirajo ovir, te napake ne popravljamo, saj opravljajo svojo nalogo brez napak (slika 33).

Slika 33: Daniel Meech in Diagonal. Z nenavadno tehniko sprednjih nog (viseče sprednje noge) in nima izrazitega baskila (foto A. Richards, 2005)

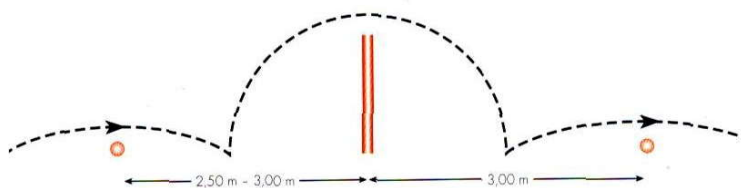
b.) Iztegovanje nog naprej je napaka, pri kateri moramo jasno ločiti ali je razdalja odskoka predaleč ali pa je to enostavno spet lastna tehnika konja. Ta napaka je tudi znak, da konj jahaču ne zaupa, saj se pri širinskih ovirah ne sprosti dovolj ali je enostavno ovira za tega konja prevelika, saj ima vsak konj svoje lastne meje.

c.) Zaostajanje ene od sprednjih nog. Ta napaka se rada dogaja pri mladih konjih. Konj pri odskoku upogne eno sprednjo nogo, drugo pa »pozabi« oziroma jo pusti ravno. Ta napaka ni samo funkcionalno moteča, je tudi nevarna. To napako popravljamo z dresuro s prizadevanjem za večjo zbranost konja. Tako lahko konja pripeljemo na krajšo razdaljo odskoka, da se nauči hitreje in bolj upogniti nogi in s tem izogniti podiranju ovire. Pri tem ostane konj v okvirju pred skokom, med njim in tudi po skoku, kar pomeni, da ne pada iz ravnotežja in se nauči nadzorovati celotno telo. Teh vaj ne izvajamo na velikih skokih, saj so gimnastične narave in se izvajajo na skokih do višine 130 cm (slika 34).

Slika 34: Ta vaja pomaga mladim konjem najti ravnotežje in popraviti celovit skok (prirejeno po Pollmann-Schweckhorst, 2002).

d.) Neeksploziven odskok. Kadar se konj prepočasi odrine od tal, brez zagona in težnje za gibanje naprej, potem so napake pri skoku pogoste, tako s sprednjimi kot z zadnjimi nogami, saj je krivulja skoka bolj strma, gre v višino in ne v širino. Konj podre zadnji drog na širinski oviri celo s sprednjimi ali v boljšem primeru z zadnjimi nogami. To napako rešujemo z drogovi na tleh, ki jih postavimo pred in za oviro. V tem primeru se mora konj močno pognati od tal in imeti pravilnejšo krivuljo skoka (slika 35).

Slika 35: Dva droga na tleh določata odskočno in doskočno območje (prirejeno po Pollmann-Schweckhorst, 2002).

- Popravljanje tehnike zadnjih nog

Na naravno tehniko zadnjih nog lahko z jahanjem vplivamo samo v majhni meri. Stremeti moramo bolj k temu, da konjevo naravno tehniko zadnjih nog, ki se pokaže npr. pri prostem skoku, ohranimo tudi pod jahačem. Napake zadnjih nog so največkrat: nagibanje na stran, kar je po navadi napaka jahača, če se ta med skokom s telesom nagne na eno stran in s tem konja vrže iz ravnotežja, nato sledi krčenje nog pod trebuh, kar običajno pomeni, da je presežena konjeva zmogljivost in se ne počuti več varno. Tudi jahanje širinsko-višinskih ovir, brez potrebnega priganjajočega delovanja jahačeve noge, povzroči to, da

konji skačejo bolj v zrak kot v daljavo, prej spustijo sprednje noge in z zadnjimi »sedejo« na zadnji drog širinske ovire. Napake zadnjih nog lahko popravljamo predvsem z gimnastičnimi vajami skakalnih vrst, ki izboljšajo koordinacijo sprednjih in zadnjih nog konja, s tem da v skakalni gimnastiki naredimo okserje dokaj široke, tako se konj nauči, da mora zadnje noge »odpreti« (zavihteti nazaj), da se izogne podiranju ovire. Obstajajo tudi triki, kot so zelo zategnjeni ali celo obteženi ščitniki na zadnjih nogah, kar ima pri nekaterih konjih neverjetno pozitiven učinek, saj se bolj koncentrirajo na zadnje noge in se bolj potrudijo zares oddelati skok. Pri tem je negativna stran to, da nervoznejše konje lahko to zelo moti v taki meri, da se pred oviro ustavijo ali pobegnejo na stran. Uporaba obteženih ščitnikov je na tekmovanjih prepovedana. Kadar se govori o resnem šolanju konj za preskakovanje, je treba spet vedeti, da še tako dobri pripomočki ne morejo zamenjati temeljne kvalitete konja, lahko samo pomagajo razvijati konjev naravni talent (Pollmann-Schweckhorst, 2002).

- Popravljanje napak, ki se pojavijo zaradi pomanjkanja samozavesti in zaupanja jahaču

Konj preživlja v svojem življenju tri prelomnice: žrebitev, ločitev od matere in prvo najahanje (Stanišić in Šupica, 1983). Če pri zadnjem pride do stresa ali nepravilnega postopka s konjem, mu lahko pusti trajne posledice. Napake, ki izhajajo iz pomanjkanja samozaupanja in zaupanja jahaču, so »gledanje« (ko konj nezaupljivo in s strahom gleda ovire in ga mora jahač siliti, da se jim približa), opletanje z glavo, vzpenjanje, bežanje iz parkurja k drugim konjem, bežanje ob strani ovire, ustavljanje pred oviro. Pri večini teh napak je treba najprej temeljito preveriti konjevo zdravstveno stanje. Razlogi za izogibanje skoku so preprosto dejstvo, da konj ob odskoku ali doskoku doživlja intenzivno bolečino (bolezní kosti v sprednjih kopitih, tetive, skočni sklepi, kolena na zadnjih nogah, hrbet, križ...). Razen bolečine so razlogi za odpovedovanje poslušnosti pri konjih lahko naslednji: neizkušenosť, iritacija (napačni znaki jahača, situacija, ki jo konj doživlja kot nevarno, okolica itn.), preobremenjenost in strah. V takem primeru si moramo pridobiti konjevo zaupanje in vzpostaviti njegovo samozavest. Ob tem je treba imeti v mislih dejstvo, da se je za popravljanje enega napačnega koraka pri šolanju konja treba vrniti vsaj tri korake nazaj (Pollmann-Schweckhorst, 2002).

- Popravljanje nepazljivosti konja (touchiranje)

Touchiranje je postavljanje ovir na tak način, da se konj pri preskoku rahlo udari ob oviro. To se lahko doseže s pomočnikom s palico v rokah, ki jo dvigne, ko je konj nad drogom ovire, in pri tem zadene konja v nogo. Drug način je postavljanje palice, ki je konju slabo vidna, ker je tanka in enake barve kot tla, da konj zadene ob njo pri preskoku (slika 36). S tem dosežemo, da konj bolj skrči noge k telesu in ne zadane ob oviro. Touchiranje je nevarno sredstvo, ki je zelo učinkovito, vendar je njegova pozitivna stran omejena res samo na profesionalno uporabo. Amaterji lahko uničijo zaupanje svojega konja. Touchiranje ali bariranje je etično zelo sporno in nedovoljeno, pa vendar se ob pravilni uporabi lahko izjemoma in zelo redko uporablja kot sredstvo šolanja konja za preskakovanje ovir (Pollmann-Schweckhorst, 2002).

Slika 36: Touchiranje konja v preteklosti (prirejeno po Pollmann-Schweckhorst, 2002)

3 MATERIAL IN METODE

3.1 INTERVJUJI JAHACHEV IN TRENERJEV

Dragocene so izkušnje profesionalnih jahačev Haukeja Luthra, Ciana O'Connorja in Carla Hanleya. Intervjuji z omenjenimi jahači, prav tako z nekaterimi od naših najboljših jahačev in trenerjev Ireno Drobnič, Ledo Selan, Francem Slavičem, Matjažem Čikom, Aleksandrom Smolnikarjem, Primožem Rifljem in Andrejem Kučerjem, kot predstavniki skupine najuspešnejših jahačev v Sloveniji, so zbrani v tej diplomski nalogi.

3.2 OBDELAVA ZBRANIH PODATKOV

V poglavju o preskakovanju ovir v Sloveniji je bilo malo statističnih podatkov, ki smo jih pridobili pri Konjeniški Zvezi Slovenije (KZS); opisujejo število tekem, licenciranih jahačev in konj ter nastopajočih v Pokalu Slovenije po kategorijah. Te podatke smo obdelali v Microsoft Excelu tako, da smo jih podali v tabeli in tudi v grafičnem prikazu. Revija o konjih (Rok) je bila tudi tukaj pomemben vir podatkov, ki so manjkali v podatkih KZS. Zaradi organizacijskih sprememb v KZS in neenakega načina poročanja posameznih novinarjev v Rok, ni bilo možno pridobiti vseh podatkov. V KZS so tudi spremenili informacijski sistem vodenja evidence, tako da v arhiv pred letom 1994 sploh ni bilo možnega dostopa. V veliko pomoč je bila tudi diplomska naloga Helene Kapun, ki je obdelala podatke o konjeniškem športu v Sloveniji do leta 1994.

4 REZULTATI

4.1 INTERVJUJI PROFESIONALNIH JAHAČEV IN TRENERJEV

4.1.1 Intervju z Ireno Drobnič

Irena Drobnič (slika 37) je diplomirana arhitektka, ki se že dolgo vrsto let profesionalno ukvarja s skakalnim športom. Je licencirana trenerka pri KZS in je bila leta 1982 juniorska državna prvakinja, dve leti zapored (l. 1999 in l. 2000) zmagovalka državnega prvenstva, večkrat pa zmagovalka in uvrščena na stopničkah na pokalnih tekmovanjih.

Slika 37: Irena Drobnič s kastratom Calazarijem na širinski oviri (Rajgelj, 2005)

Ali poznate Lestvico šolanja konj?

Poznam Lestvico šolanja in menim, da je to zelo koristna stvar, klasika za šolanje konj.

Kaj mislite o Lestvici šolanja in ali menite, da jo tudi drugi profesionalni jahači v Sloveniji poznajo in uporabljajo?

Lestvica šolanja je osnovna stvar, ki jo vsak trener konj mora poznati. Je os, okrog katere se vrtil tako šolanje konj v skakalni dresuri, kot na ovirah. Mislim, da ima danes že 80 %

vseh vrhunskih slovenskih jahačev to v mislih in se zavestno ali nezavedno držijo pravil in uporabe Lestvice. Kljub temu pa na žalost obstaja še 20 % jahačev, ki kljub morebitnemu uspehu na domači sceni nimajo niti najmanjše predstave o tem, kaj Lestvica je in čemu služi.

Kako bi opisali svojo uporabo Lestvice šolanja pri treningu svojih konj?

Ko enkrat dojameš Lestvico šolanja konj, jo imaš vedno v mislih in se k njej vedno vračaš. S tem si pridobiš občutek, da lahko po nekem kriteriju primerjaš konje in to, kar jim trenutno manjka ali morajo popraviti na določeni stopnji šolanja. Tako si pridobiš dragocen občutek, kdaj je pri treningu treba odnehati, kdaj kaj ponoviti in podobno, kajti vsako pretiravanje ima lahko enako kot pomanjkanje nasproten učinek in negativen izid. Ko imaš ta občutek, si lahko res dober menedžer svojemu konju, tako v smislu treninga kot v smislu dobrega planiranja tekmovalne sezone, da bo konj lahko izrazil svoj potencial do največje mere.

Kaj mislite o sposobnosti učenja pri konjih?

Po svojih izkušnjah mislim, da se konji hitro učijo, imajo predispozicije za učenje, saj so živali črede, kjer imajo lastno družbeno ureditev in se morajo od malega učiti tudi v naravi.

Kako bi opisali sodoben trening konj v preskakovanju ovir?

Trening konj je danes predvsem individualno naravnan. Trener prepozna posamezno žival in ji poskuša prilagoditi vaje tako, da bo izkoristila svoje naravne danosti in tudi obrnila morebitne pomanjkljivosti na pozitivno stran. Hočem povedati, da se »vročemu« (zelo ali celo preveč temperamentnemu, op.av.) konju ne bodo postavljale vrste za hitrost nog, saj to takega konja dela samo še bolj nervoznega in »hektičnega«, spet pa kakemu neaktivnemu, lenemu konju ne bomo nastavljali samo počasnih velikih skokov, kajti tega moramo z vajo naučiti eksplozivnosti. Noben trener danes ne dela več zelo veliko gimnastike z mladimi konji, kakor je to bilo v navadi prej, dokler ne dosežejo ravni Grand Prix. Trening se tudi zastavlja letom primerno, pred 7 letom starosti naj konji ne bi skakali

velikih ovir.

Kaj mislite o odnosu in komunikaciji na ravni človek-konj?

Zelo zanimivo vprašanje. Vsak od nas trenerjev, ki se vsakodnevno ukvarja z več konji, ve nenapisana pravila tega odnosa in komunikacije, pa vendar zavestno ne učimo ali ne interpretiramo tega. Na primer Monty Roberts je na tem zgradil poseben nov pristop h konjem in to na veliko prodaja, čeprav to skoraj vsi profesionalci pri delu s konji že upoštevamo. Hkrati pa ljudje (posebej začetniki) zelo pogosto konje preveč personificirajo, jim pripisujejo človeške lastnosti. Trener pa je tukaj zato, da reče, da pa »kljub temu« (da se konj danes počuti preplašeno ali kaj podobnega) mora priti od ovire do ovire na od njega zahtevan način. S konji se komunikacija začne vedno z majhnim pritiskom, npr. vajeti in kakor hitro konj odreagira, ta pritisk zmanjšujemo. Kljub temu pa je treba vedeti, da je dejstvo vajeti tudi »potegniti«, da bo konju povsem jasno, kaj smo z majhnim pritiskom hoteli od njega. V tem je tudi tista ogromna razlika med profesionalci in amaterji, saj profesionalci vedo izbrati pravi trenutek za »kazen« in pravi za pohvalo, s čimer konju stvari postanejo jasne.

Kaj mislite o razlikah v jahanju v Sloveniji prej in danes?

Še ne tako daleč nazaj smo imeli veliko manj organizacije, literature in možnosti sodelovati s najboljšimi svetovnimi trenerji. Bili so tudi ne povsem natančni prevodi tuje literature in tako so se v takraten trening jahanja podtaknili izrazi, kot so na primer »priganjanje s križem«, ki ga nikjer v Evropi ni nikoli nihče omenjal, in podobno. To se danes na veliko popravlja s primernim izrazoslovjem in s primerno literaturo. Celotno jahanje konj v preskakovanju ovir se je povsem spremenilo, sam položaj jahača preko skoka, pred samo oviro in ostalo. Skoraj vsi najboljši jahači v Sloveniji danes upoštevajo evropske smernice in večina jih ima nenehen stik s tujimi trenerji v Avstriji, Nemčiji, na Nizozemskem...

Kaj menite o sami kvaliteti konj in turnirjev v Sloveniji?

V Sloveniji imamo nekaj zelo dobrih organizatorjev turnirjev in lastnikov konj, pa tudi še vedno nekaj takih, ki še vedno nič ne vlagajo. Zaradi vstopa v EZ je postalo zelo enostavno hoditi v tujino na turnirje in mislim, da je to eden največjih razlogov, zakaj se bodo stvari izboljšale. Organizatorji turnirjev se bodo morali izboljšati, da bodo lahko preživel.

Raven konj se je izboljšala, ampak še vedno je škoda, da si naši talentirani tekmovalci ne morejo privoščiti več kot enega dobrega konja, s čimer postajamo vse manj konkurenčni ostali Evropi. Enega konja ne moreš jahati na vseh tekmovanjih, s tem imaš premalo izkušenj v primerjavi z ostalo evropsko jahalno sceno. Prav tako, če se konj poškoduje, pomeni to dolgo, dolgo pavzo...

4.1.2 Intervju z Francem Slavičem

Slika 38: Franc Slavič s konjem Carisima (Rajgelj, 2005)

Franc Slavič (slika 38), inženir zootehnik, je bil dolgoletni trener in učitelj jahanja na KC Krumperk. Bil je državni juniorski prvak SFRJ in državni prvak Slovenije. Tenuatno deluje v več klubih v Sloveniji kot profesionalni učitelj jahanja.

V katerem klubu trenutno delujete?

V štirih klubih: Ježa pri Ježu, Trnovo, Ljubljana, PiP Ljubljana.

Kaj mislite o sposobnosti učenja pri konjih?

Vprašanje je nenavadno, glede na to, da nimam izkušenj z dresiranjem drugih živali, da bi lahko primerjal, vendar je znano, da konji niso preveč inteligentna bitja. Konji so, glede na svoj evolucijski razvoj plašljive živali, kar moramo upoštevati in primerno prilagoditi trening njihovim psihofizičnim lastnostim.

Kaj mislite o odnosu in komunikaciji na ravni človek-konj?

Komunikacija je bistvo vsega učenja, kajti pomembno je, da je konju jasno, kaj tisti trenutek od njega zahtevamo. Vse, kar delamo s konji, moramo delati postopno, korak za korakom, brez panike, da konj brez strahu dojema. Jahači se ne zavedajo, da je pomembno dajati pravilne ukaze, če hočejo, da bi jih konji pravilno razumeli. Ne razmišljajo o tem, da so konji živali s specifičnimi značilnostmi. Predstavo o konjih dobijo preko televizije, v šoli ali kje drugje in ta je bistveno drugačna, kot tisto, kar spoznajo o konjih, ko se začnejo z njimi ukvarjati. Ljudje se težko začnejo zavedati, da so konji živali, ki se obnašajo drugače kot človek, zato pričakujejo od konj človeško razmišljanje.

Kako bi opisali sodoben trening konj v preskakovanju ovir?

Sodoben trening sme biti šablonski, mora biti v pravih razmerjih, kar se tiče dela s konjem in v kolikšni meri to počnemo. Običajno obstaja plan treninga, ki se ga je treba držati. Konji so posamezniki, ki se razlikujejo po starosti, sposobnosti, učljivosti, zato je te stvari treba upoštevati, da bi lahko dosegli najboljše od njih.

Kaj mislite o razlikah v jahanju v Sloveniji prej in danes?

Na splošno gre čas naprej, raven športa se je zvišala, z odprtimi mejami smo dobili tudi večji pretok znanja, konj, veliko lažje gremo na tekmovanja v tujino, kjer si nabiramo dragocene informacije, poslovne stike... Tehnika je že tako napredovala, da imamo dostop do vseh informacij, rezultatov tekmovanj, novih izdelkov in dosežkov, tako da je danes dosti lažje slediti svetovnim trendom.

Kaj menite o sami kvaliteti konj in turnirjev v Sloveniji?

Kvaliteta konj se dviguje, čeprav se pojavlja problem v tem, da ima nekaj profesionalcev kot vir zaslužka izobraževanje konj. Delajo po sistemu, da si kupijo dobre in kvalitetne mlade konje za nižjo ceno, jih nato izobražujejo in, ko dosežejo neko stopnjo, jih prodajo za več denarja. To je v bistvu škoda, ker na ta način zelo kvaliteten konjski material odide nazaj v tujino, v Sloveniji pa se kvaliteta konj ne zvišuje v tolikšni meri, kot bi se morala. To bi se dalo rešiti, če bi imeli v Sloveniji sponzorje in kupce, zaradi česar bi si profesionalci lahko privoščili, da bi kvalitetne mlade konje obdržali tudi za večje parkurje. V Sloveniji imamo samo nekaj res dobrih turnirjev, ostali pa so na neki stari ravni, kjer so podlage zelo slabe, zaradi tega so možnosti poškodb na nogah konj veliko večje in jahači tega nočejo tvegati. Razen praktično treh turnirjev so vsi ostali na zelo slabi travnati podlagi, ki ne vzdrži take obremenitve, kot bi jo morala, parkurji pa so vedno večji in težji in s tem postaja slaba podlaga bistven problem.

Na kakšen način ste prišli do znanja, ki ga uporabljate pri treningu konj (tujina, inštitucije, trenerji....), in kateri naziv ste si pri tem pridobili?

Osnovno izobrazbo sem si pridobil pri SKA, ko sem pridobil naziv trenerja jahanja. Nadaljnje izpopolnjevanje pa sem opravljal v Verdenu v Nemčiji na Reit- und Fahrschule Hannover, kjer sem si tudi pridobil naziv trenerja. Treniral sem z Matjažem Čikom, ki mi je tudi postavil temelje, drugače pa sem si pridobil ogromno zvez v tujini, z njimi sem vedno v stiku in vedno drug drugega dopolnjujemo in si svetujemo.

Ali poznate Lestvico šolanja konj?

Ja, jo tudi predavam na seminarjih.

Kaj mislite o Lestvici šolanja in ali menite, da jo tudi drugi profesionalni jahači v Sloveniji poznajo in uporabljajo?

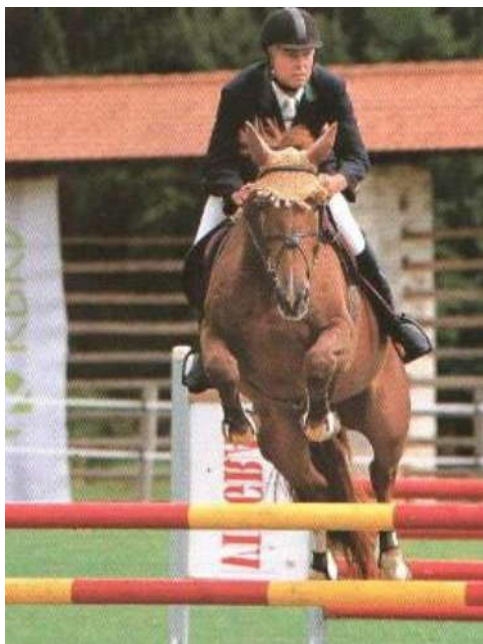
Mislim, da tisti, ki ima uspeh, tudi uporablja Lestvico šolanja vede ali nevede, kajti to je pravi način, kako delati s konji. Seveda obstajajo tudi izjeme, naravno talentirani ljudje, ki se brez kakršnega koli teoretičnega znanja znajo do konj obnašati tako, da konji delajo »za njih«, in naredijo prav to, kar se od njih zahteva.

Kako bi opisali svojo interpretacijo uporabe Lestvice šolanja pri treningu svojih konj?

Lestvica šolanja- že sama nemška beseda jo najbolje opisuje, ker je v teh šestih točkah zajeto kompletno vse, za vse vrste konj na vseh ravneh. Lahko jo uporabljamo tako za konja, ki je prvič na lonži, kakor za najbolj izšolanega konja pri treningu. Je teoretična zadeva, ki je res pomembna in jo jaz tako uporabljam.

4.1.3 Intervju z Matjažem Čikom

Matjaž Čik je dolgoletni trener in eden najuspešnejših tekmovalcev v Sloveniji že dolgo vrsto let. Bil je državni prvak trikrat zapored in dolgo časa se je udeleževal mednarodnih tekmovanj, ko je ostalih tekmovalcev iz Slovenije bilo na takih tekmovanjih zelo malo. Je trener pri KZS, profesionalni jahač in trener v KK Velenje in ima licenco profesionalnega diplomiranega jahalca (berajterja) pri nemški konjeniški zvezi. Treniral je na KC Krumperk 13 let in prenesel svoje znanje na veliko danes uspešnih jahačev.

Slika 39: Matjaž Čik s Chanel No.1 (Rajgelj, 1996)

V katerem klubu trenutno delujete?

V KK Velenje.

Kaj mislite o sposobnosti učenja pri konjih?

Danes za preskakovanje ovir uporabljamo konje, ki so za to selekcionirani. S to načrtno selekcijo se je doseglo to, da so ti konji glede na kvaliteto boljši, imajo boljšo motoriko, reakcije, so močnejši in telesno jim je lažje izpolnjevati zahtevane naloge, hkrati pa so posledično tudi bolj občutljivi na stresne situacije kot konji, ki smo jih za preskakovanje ovir imeli prej. To ne velja za 10% konj vrhunske kvalitete, ki jih stresne situacije ne prizadenejo in ne vplivajo na njihovo izvajanje nalog, ampak to govorim res o živalih najvišje kvalitete. Manj kvalitetni konji morajo uravnavati svoje majhne pomanjkljivosti in potrebujejo več časa, da dosežejo neko določeno raven.

Kaj mislite o odnosu in komunikaciji na ravni človek-konj?

Konji so danes taki, da se bolj ali manj takoj prilagodijo človeku, obstajajo pa tudi taki, ki se nikoli ne, ker jih je človek že v začetku življenja prizadel. V tujini se uporablja izraz

»horseman«, beseda opisuje človeka, ki je že od malega s konji, jih pozna in obvlada načine, kako najbolj prijazno in s tem tudi učinkovito ravnati z njimi. Kot nasprotje pa obstajajo ljudje, ki si hočejo konje podrediti s silo, pri katerih se opaža, da se s konji ne ukvarjajo dolgo in tudi ljudje, ki delajo s konji počasi in dolgoročno. Skozi leta se konj in jahač navadita eden na drugega, se spoznavata in skupaj prebrodita vse težave.

Kako bi opisali sodoben trening konj v preskakovanju ovir?

Sodoben trening konj je tak, da je najprimernejši za konja, da se s konji dela počasi in dolgoročno ter da je trening prilagojen vsakemu posameznemu konju in njegovim lastnostim.

Kaj mislite o razlikah v jahanju v Sloveniji prej in danes?

Obstaja gromozanska razlika, saj danes otroci, ki jahajo 1.10m, jahajo bolje, kot smo jahali profesionalci še leta 1999. Mi smo takrat dali skoz tri, štiri med sabo različne šole in se pri tem lovili v tem, kaj je najboljše, medtem ko je danes otrokom lažje, saj se od začetka učijo tisto, kar je pravilno.

Kaj menite o sami kvaliteti konj in turnirjev v Sloveniji?

Kvaliteta konj narašča, saj je pretok s tujino veliko lažji kot prej, medtem ko se raven tekem znižuje, zato veliko več ljudi hodi ven na turnirje, kjer so razmere prilagojene obisku, številu startov in teži parkurjev. Zdaj skoraj niso več zanimivi enodnevni turnirji in organizatorji se bodo morali malo bolj potruditi, če bodo hoteli obdržati tekmovalce na domačih tekmovanjih.

Na kakšen način ste prišli do znanja, ki ga uporabljate pri treningu konj (tujina, inštitucije, trenerji....), in kateri naziv ste si pri tem pridobili?

Od malega sem hodil trenirat v Avstrijo, nato pa me je Biotehniška fakulteta poslala v Reit- und Fahrschule Hannover, kjer sem si pridobil naziv trenerja. Na Fakulteti za telesno kulturo sem po izobraževanju dobil naziv trenerja, hodil sem na razne izobraževalne tečaje

in tri krat sem bil na šolanju pri selektorju nemške reprezentance v preskakovanju ovir Kurtu Gravemeierju.

Ali poznate Lestvico šolanja konj?

Ja, Lestvico poznam zelo dobro. Pri knjigi, po kateri si jo povzela, se strinjam z vsem, razen z omenjanjem bariranja, ki se mi zdi kot črna pika pri izobraževanju konj. Ne pravim, da vrhunski jahači tega ne počnejo, ampak v knjigi je to dostopno tudi amaterjem, ki ne bodo razumeli, na kak način in do kolikšne mere je treba kaj početi, in to ima slabe posledice predvsem za konje. Od bariranja je bilo pri Američanih dovoljeno opozarjati konje z bambusovimi palicami, ki se zlahka zlomijo in to je dokaj nenevarno. Vsekakor pa je v Nemčiji okrog 400 000 jahačev in vsak dan si kdo izmisli kaj novega.

Kaj mislite o Lestvici šolanja in ali menite, da jo tudi drugi profesionalni jahači v Sloveniji poznajo in uporabljajo?

Ne vem, koliko ljudje dejansko berejo in se zanimajo za nove stvari. Nove dobre stvari se da naučiti tako iz literature, kot tudi s tekem, saj lahko vidimo prenose na Eurošportu ali na določenih nemških televizijah. Vem pa za veliko jahačev, ki jih to sploh ne zanima in se vrtijo samo na domači sceni (tukaj ne govorim o trenerjih) ter prevzemajo napačne stvari.

Kako bi opisali svojo interpretacijo uporabe Lestvice šolanja pri treningu svojih konj?

Ker sem letos imel zelo slabo sezono zaradi poškodb, ki so jih imeli moji konji, in sem zato moral nabavljati nove, ki niso bili v treningu pri meni dolgo časa, je zdaj celotna Lestvica šolanja improvizirana. Imam programe, kako priti do večje telesne pripravljenosti konj, veliko več jaham dresure, pošiljam konje na teren dvakrat na dan, grem z njimi na čim več tekmovanj, da bi si pridobili rutino, se sprostili in si pridobili vzdržljivost. Če bi s konji začel od začetka, bi se pri tem vsekakor držal Lestvice šolanja, kajti menim, da obstaja zelo majhno število konj, ki to sami že naravno vedo. Ljudje, ki imajo srečo, da take konje dobijo, jih ponavadi prehitro izrabijo. S konjem je treba delati vsak dan, načrtno in prilagojeno njegovim trenutnim zmožnostim.

4.1.4 Intervju z Ledo Selan

Leda Selan je diplomirana inženirka zootehnike, je uspešna tekmovalka v preskakovanju ovir in tudi v dresuri. Leta 1993 je bila državna prvakinja v preskakovanju ovir, dve leti zapored pa pokalna zmagovalka v dresurnem jahanju. Je zelo uspešna trenerka in tekmovalka, ki ima licenco za učitelja jahanja pri KZS.

Slika 40: Leda Selan (foto P. Rajgelj, 2003)

V katerem klubu trenutno delujete?

V KK Ljubljana, ampak imam nekaj učencev v Krškem, ki tekmujejo za KK Krka Novo mesto.

Kaj mislite o sposobnosti učenja pri konjih?

Konji so živali, ki so kot posamezniki precej različni med sabo. Imajo zelo dober spomin in čeprav vsi vemo, da niso pretirano inteligentni, pa jih kljub temu ne bi označila za neumne. Mislim, da je najpomembneje, da je pred njih postavljena prava naloga ob pravem času, da bi se dosegel najboljši učinek.

Kaj mislite o odnosu in komunikaciji na ravni človek-konj?

Pri jahanju konj prihaja do duela med močnim in med pametnim. Človek mora s svojo inteligenco potrditi, da je nad konjem, močnejši, ne s fizično silo. Pri tem je treba biti kar se da korekten in dosleden, da bi se sploh lahko rangirali z živalmi in se postavili v višji rang. Komunikacija je absolutno zelo pomembna, saj je bistveno, da konj razume napotek, ki smo mu ga dali in ga na svoj način prenašamo na konja. Ti napotki morajo biti vedno enaki, konju vedno razumljivi, če pričakujemo, da se bo na njih odzval z zaželeno reakcijo. Pri tem sta seveda pomembni tako nagrada kot kazen, saj konju mora biti jasno, kaj je naredil dobro in kaj ne.

Kako bi opisali sodoben trening konj v preskakovanju ovir?

Sodoben trening je tak, da se prilagaja sposobnostim in značilnostim posameznega konja, te majhne prilagoditve je treba graditi na klasičnem učenju jahanja.

Kaj mislite o razlikah v jahanju v Sloveniji prej in danes?

Razlike so očitne. Šport je vsekakor z razvojem šel naprej, konji so danes dobro osnovno ujahani, kajti vsi jahači smo malo bolj odprti do novih pristopov, vidimo še kaj drugega kot samo ozek krog ljudi okrog sebe in njihove načine. Občutno več se jaha dresure (skakalne dresure), konji so kvalitetnejši in ljudje več trenirajo pod nekim pametnim vodstvom in nadzorom in ne več kot kavboji.

Kaj menite o sami kvaliteti konj in turnirjev v Sloveniji?

Danes imamo po tekmah v Sloveniji veliko konj s kvalitetnimi papirji, kjer bi poznavalec rekel, da bi že sami pedigreeji, ki so prišli iz zahodne Evrope, morali skakati. Turnirji so šli korak naprej, še vedno pa so slabi tereni, v smislu organizacije se več pozornosti posveča publiki in sodnikom kot tekmovalcem.

Na kakšen način ste prišli do znanja, ki ga uporabljate pri treningu konj (tujina, inštitucije, trenerji....), in kateri naziv ste si pri tem pridobili?

Začela sem pri Mojci Koren, nato sem trenirala pri Marici Hočevnar. Udeleževala sem se vseh tečajev, ki so bili v Sloveniji. Preko SKA sem si pridobila naziv učiteljice. V tujini (v Avstriji) sem bila skupaj s takratnim trenerjem Matjažem Čikom.

Ali poznate Lestvico šolanja konj?

Ja, in menim, da bi jo vsak jahač moral poznati.

Kaj mislite o Lestvici šolanja in ali menite, da jo tudi drugi profesionalni jahači v Sloveniji poznajo in uporabljajo?

Lestvica se mi zdi taka stvar, ki absolutno stoji, kakor koli obrneš, povsem tako po vrsti, kakor je postavljena. Mogoče jahači tega ne delamo zavestno, ampak če se zamislimo o tem, pa je to vsekakor edini pravilen način. Mislim, da jo nekateri jahači v Sloveniji delno poznajo in uporabljajo, žal nekateri spustijo prav osnovne stvari, nato se trudijo, da bi to na neki način nadoknadili, čeprav bi bilo dosti lažje, če bi vse delali, kot je treba, od začetka.

Kako bi opisali svojo interpretacijo uporabe Lestvice šolanja pri treningu svojih konj?

Pomembno je, da se držimo vsega od začetka, saj se ne da preskočit prvih faz, medtem ko se pozneje, v primeru, da kaj ne funkcioniira povsem, vedno lahko znova vrneš na eno od prejšnjih faz in to spet utrdiš.

4.1.5 Intervju z Aleksandrom Smolnikarjem

Aleksander Smolnikar je začel jahati na KC Krumperk, kjer je tudi uspešno tekmoval več kot 15 let. Je uspešen jahač in trener z licenco za učitelja jahanja pri KZS.

Slika 41: Aleksander Smolnikar (Rajgelj, 1996)

V katerem klubu trenutno delujete?

KK Kallisto.

Kaj mislite o sposobnosti učenja pri konjih?

Moje mnenje je, da je vsak konj individuum in da je sposobnost učenja odvisna od konja do konja. Vsekakor pa si je treba vzeti dovolj časa za vsako posamezno žival.

Kaj mislite o odnosu in komunikaciji na ravni človek-konj?

Mislim, da je to osnova za pravilen trening in splošno jahanje, saj je pri jahanju vedno prisoten odnos jahač - konj, pri čemer imamo opraviti s karakterjema tako prvega kot drugega. Trenutno je to trend izobraževanja konja in jahača. To lahko opazimo tudi po načinu zlaganja parkurjev, saj pri tekmovanjih ne gre samo za moč, pač pa se od tandema jahač-konj zahteva inteligentno, kvalitetnejše jahanje, kar je na koncu koncev boljše v vseh pogledih.

Kako bi opisali sodoben trening konj v preskakovanju ovir?

Sodoben trening temelji čisto na individualni obravnavi konja. Kot sem prej povedal, se tekmovanja postavljajo tako, da se od vsakega konja zahteva, da pokaže svoje najboljše lastnosti, ter z njimi, kolikor se da, popravi svoje morebitne pomanjkljivosti. Trening se torej prilagaja posameznemu konju tako, da se potencirajo njegove najboljše lastnosti.

Kaj mislite o razlikah v jahanju v Sloveniji prej in danes?

V Sloveniji se miselnost zelo počasi spreminja, s poudarkom na počasi...

Kaj menite o sami kvaliteti konj in turnirjev v Sloveniji?

Mislim, da se kvaliteta samih konj dviguje, saj je vse več mladih zelo dobrih konj, več na splošno primernejših konj za preskakovanje ovir. Kvaliteta turnirjev pa na žalost po mojem menju pada, saj se zelo redko najde organizator, ki bo pripravil tekmovanje na način, kakor jih pripravljajo v tujini, s popolno organizacijo, z dobrimi podlagami, ki ne bodo uničevale zdravja konj in podobno.

Na kakšen način ste prišli do znanja, ki ga uporabljate pri treningu konj (tujina, inštitucije, trenerji....), ter kateri naziv ste si pri tem pridobili?

Osnovno izobrazbo sem si pridobil pri SKA, ko sem si pridobil nazive inštruktorja in učitelja jahanja. Nadaljnje izpopolnjevanje pa sem si pridobival v Verdenu v Nemčiji na Reitschule Hannover, kjer sem si pridobil naziv (2 krat) »reitward«. Drugače pa se vsako leto udeležim seminarjev in tudi obiščem vrhunske trenerje v tujini, vsaj za obdobje 7 do 14 dni.

Ali poznate Lestvico šolanja konj?

Ja.

Kaj mislite o Lestvici šolanja in ali menite, da jo tudi drugi profesionalni jahači v Sloveniji poznajo in uporabljajo?

Lestvica šolanja je osnova pri šolanju konj, je celota, ki ima različne pristope, pa vendar je zelo koristna, saj lahko služi kot neki sistem, po katerem preverjamo, če konju v treningu kaj manjka, oziroma kaj moramo izboljšati, da bi se celotna podoba jahanja (skupaj z učinkovitostjo) dvignila.

Kako bi opisali svojo interpretacijo uporabe Lestvice šolanja pri treningu svojih konj?

To so osnovne stvari, ki bi morale biti prisotne, ne glede na to, na kateri stopnji je konj oz. koliko je star in na kateri ravni treniranosti je. Lestvico šolanja uporabljam kot temelj, njene elemente pa kot osnovne stvari, ki jih je treba upoštevati pri treningu konj.

4.1.6 Intervju z Andrejem Kučerjem

Andrej Kučer je uspešen tekmovalec in trener jahanja. Bil je mladinski republiški prvak leta 1981 in pozneje tudi državni prvak v seniorski konkurenci. Ima licenco za učitelja jahanja pri KZS.

Slika 42: Andrej Kučer z Leokadijo (Rajgelj, 1996)

V katerem klubu trenutno delujete?

V KK Ganymed Žalec.

Kaj mislite o sposobnosti učenja pri konjih?

Mislim, da je dve tretjini konj pametnih, učljivih, ostali pa so iz katerega koli razloga manj učljivi.

Kaj mislite o odnosu in komunikaciji na ravni človek-konj?

Komunikacija ni tako zelo bistvena. Obstajajo ljudje, ki se prvič usedejo na nekega konja in ga jahajo, kakor da bi ga poznali že vse življenje - imajo naravni občutek. Mislim, da se to lepše sliši, kot da bi bilo zelo uporabno v praksi.

Kako bi opisali sodoben trening konj v preskakovanju ovir?

Ovisno od tega koliko in za katero raven se trenira. Če bi trenirali samo konja, bi mešali intervalni in dresurni trening, v odstotkih je to 25 % skakanja, 25% dresure, 50% sprostitvev (pod tem mislim lahki trening, nekaj za sprostitvev konja in bolj za igro kot zares).

Kaj mislite o razlikah v jahanju v Sloveniji prej in danes?

Danes se jaha dosti bolj sodobno, splošno bi označil, da ta šport v vseh pogledih napreduje.

Kaj menite o sami kvaliteti konj in turnirjev v Sloveniji?

Konji so kvalitetnejši, kot so bili, kljub temu pa ni tako dobrih konj za vrhunsko raven, ki bi se lahko udeleževali evropskih ali svetovnih prvenstev, saj taki konji stanejo ogromno denarja in pri nas profesionalci nimamo sredstev za kaj takega. Kar se tiče turnirjev, imamo v Sloveniji sedaj nekaj turnirjev, ki so na svetovni ravni, drugi pa so žal ostali na enaki ravni kot pred 10 leti.

Na kakšen način ste prišli do znanja, ki ga uporabljate pri treningu konj (tujina, inštitucije, trenerji....), in kateri naziv ste si pri tem pridobili?

V SKA sem si pridobil naziv učitelja jahanja, nekaj časa sem delal v tujini, kjer sem si pridobil veliko znanja. Največ znanja pa si kot jahač pridobiš na tekmovanjih, ko prideš v korak z realnostjo, saj ko prideš iz parkurja, točno veš, katere pomanjkljivosti je še treba popravljati. V Sloveniji imamo veliko znanja, prav tako možnosti učenja, saj so naši mladi jahači na enaki ravni kot kateri koli drugi mladi jahači na svetu.

Ali poznate Lestvico šolanja konj?

Ja, Lestvico poznam.

Kaj mislite o Lestvici šolanja in ali menite, da jo tudi drugi profesionalni jahači v Sloveniji poznajo in uporabljajo?

Mislim, da vsi jahači poznajo Lestvico, ampak da jo uporabljajo le delno, kakor jo posameznik interpretira, glede na izkušnje, ki si jih je pridobil z leti dela s konji.

Kako bi opisali svojo interpretacijo uporabe Lestvice šolanja pri treningu svojih konj?

Jaz jo uporabljam v 50 % primerov, saj ne pride v poštev pri vsakemu konju. Če se konji nanjo normalno odzivajo, jo uporabljam, ampak če se kateri konj ne odziva, kot je treba, se mu poskušam čim bolj prilagoditi.

4.1.7 Intervju s Primožem Rifljem

Primož Rifelj je uspešen mednarodni tekmovalec in je bil državni prvak leta 2004. V letih 2006 in 2007 je bil eden izmed najbolje plasiranih slovenskih tekmovalcev na mednarodnih tekmovanjih.

Slika 43: Primož Rifelj z Meggle Chicom (Rajgelj, 2005)

V katerem klubu trenutno delujete?

V KK Ganymed Žalec.

Kaj mislite o sposobnosti učenja pri konjih?

Mislim, da se sposobnost konj za učenje med posameznimi konji zelo razlikuje. Ni neke formule, ki bi jo lahko uporabili in bi delovala na vse konje. Mislim, da se je pri tem treba ravnati predvsem po občutku, saj se konji med seboj razlikujejo.

Kaj mislite o odnosu in komunikaciji na ravni človek-konj?

Mislim, da je komunikacija zelo pomembna stvar in da se vsak, ki ima konja za profesionalni šport, zaveda njenega pomena pri treningu. Pri nas je na žalost tako, da je veliko lažnih »poznavalcev« konj, ki si mislijo, da znajo s konji delati že zato, ker so dvakrat prebrali Revijo o konjih ali podobno, v bistvu pa ne vedo nič in zato delajo veliko stvari narobe.

Kako bi opisali sodoben trening konj v preskakovanju ovir?

Sodoben trening konj je po moje tak, da danes resnični profesionalci že imajo občutek, izkušnje in svoj stil pri delu s konji. Trenirajo predvsem po občutku in instinktu, medtem ko se tisti, ki še niso na tej stopnji znanja, morajo držati nekih pravil in določenih sistemov.

Kaj mislite o razlikah v jahanju v Sloveniji prej in danes?

Skakalni šport je v zadnjih petih letih očitno napredoval, v bistvu bi lahko rekli, da se na vsakih pet let opazi velikanska razlika. Kar se tiče kvalitete jahanja, so naši mladinci v primerjavi s sosednjimi državami v povprečju na višji ravni. Tudi kvaliteta konj je vedno večja, kar seveda pomaga pri napredku športa.

Kaj menite o sami kvaliteti konj in turnirjev v Sloveniji?

Kot sem že prej povedal, kvaliteta konj zelo narašča, imamo konje iz uvoza in tudi domače, ki so vzrejani za preskakovanje ovir. Turnirji pa so žal po kvaliteti (razen redkih izjem) ostali na isti ravni, s slabimi tereni, nepopolno organizacijo....

Na kakšen način ste prišli do znanja, ki ga uporabljate pri treningu konj (tujina, inštitucije, trenerji....), in kateri naziv ste si pri tem pridobili?

Udeleževal sem se seminarjev doma in v tujini, največ pa se v zadnjem času naučim na mednarodnih turnirjih, ko opazujem ostale profesionalne jahače pri treningu, pri pripravi na tekmo in na tekmovanju samem.

Ali poznate Lestvico šolanja konj?

Ne na tak način, kot je opisana na shemi.

Kaj mislite o Lestvici šolanja in ali menite, da jo tudi drugi profesionalni jahači v Sloveniji poznajo in uporabljajo?

Za druge jahače ne vem, za sebe pa lahko rečem, da jo včasih uporabljam, včasih pa ne, odvisno od tega, katerega konja jaham.

Kako bi opisali svojo interpretacijo uporabe Lestvice šolanja pri treningu svojih konj?

Meni je, ne glede na kakršne koli Lestvice, vedno na prvem mestu stik s konjem, konjeva sproščenost, nato pa lotevanje stvari in problemov s pravim pristopom.

4.1.8 Intervju s Cianom O'Connorjem

Cian O'Connor je bil zmagovalec Olimpijskih iger v Atenah 2004 (odličje mu je naknadno bilo odvzeto zaradi dopinške afere) in uspešen mednarodni tekmovalec v preskakovanju ovir.

Slika 44: Cian O'Connor in Waterford Crystal po podelitvi olimpijskega zlatega odličja, leta 2004, na Olimpijskih igrah v Atenah (foto C.Adams, 2004)

Jahati ste začeli precej pozno...?

Od desetega do petnajstega leta sem igral rugby in šele nato začel delati s konji. Ljudje, ki tega športa ne poznajo, mislijo, da je atletika dosti težja, ampak, če pogledamo skakanje čez ovire na najvišji ravni, je napor primerljiv. Poleg tega je velik dosežek že to, da zmoreš voditi tako ogromno in močno žival čez zelo visoke ovire. Konj ima namreč svojo pamet in lahko v trenutku naredi kar koli nepredvidenega. Med tekmo mora konj zaupati jezdecu in obratno. Pri drugih športih se zaneseš na sebe ali na svoje golf palice. Tu pa svoje zaupanje vložiš v žival in ona v tebe. Je edinstven šport.

Kako dosežete to medsebojno in obojestransko zaupanje?

Seveda v mnogih urah dela in treninga. Mnogih vrhunskih konjev ni več treba učiti tehnike skoka, saj to že obvladajo. Pomembno je, da s konjem opravimo veliko dresure, med katero se konj nauči »poslušati« jezdecu. Veliko jezdimo tudi na prostem, po poljih in pašnikih, da se konji psihično sprostijo, nato jih negujemo, da se dobro in udobno počutijo. Za konje, s katerimi skačem, je to hotel s petimi zvezdicami, imajo vse, kar si želijo in za njih skrbimo kot za dojenčke.

Ali jahanje zahteva poseben menedžment?

Začel sem kot reven fantič, ki je hotel jahati, in nisem imel drugega izbora, kot da sem povezal šport in posel. V bistvu imam srečo, saj kupim in prodam veliko teh lepih živali, kar je v bistvu druga sestavina tega športa. Nujno je, da imaš dobro oko za konja. Mnogi vrhunski jezdecu ne prepoznajo dobrega konja in obratno: mnogi, ki sploh ne jahajo, vedo, katera žival je dobra. To je čisto druga umetnost, če imaš to lastnost, si pri služenju denarja v veliki prednosti. Ta šport ga, kakor vsak vrhunski šport, zahteva ogromno.

Trening konj se zelo spreminja. Katere oblike treninga veljajo za Vaše konje?

Pri preskakovanju ovir je najpomembnejša kontrola nad konjem. Mora te ubogati in zelo hitro reagirati na tvoj ukaz. Zato konje učimo vsak dan. Uporabljam dosti drogov na tleh in med njimi spreminjamo razdaljo. Postopoma - iz normalnega števila galopskih skokov

naprej. Včasih dodamo še več galopskih skokov in učimo konja, naj na ukaz bliskovito podaljša ali skrajša dolžino galopskega skoka. Delamo tudi veliko gimnastičnih vaj, pri tem konj navadno vstopi v linijo sedmih ali osmih zaporednih ovir iz kasa, nato jih po vrsti preskakuje. To je dobro tudi za jahača, saj mora zelo mirno sedeti, hkrati pa za konja, ker mora biti v vsakem trenutku skoncentriran na ovire. Vse tekme na turnirjih so v neki fazi narejene ne samo na število kazenskih točk, ampak tudi na čas, zato je zelo pomembno, da je konj hiter in pazljiv. Doma ne delamo dosti velikih skokov, saj morajo to početi na tekmovanju. Navadno morajo doma preskakovati samo en dan v tednu.

Tudi pred velikimi turnirji ne? Kako potem pripravite konje na tekmovanje (kakšen je Vaš menedžement)?

Pri vsakem konju je najpomembnejše njegovo počutje. Kakšen je videti, katere diete se mora držati, je dobro podkovan, zdrav... Jahač in trener morata vse te stvari spremljati. Če konj ni dovolj pri močeh, ga peljem v naravo, na ježo po terenu, kondicijsko delo. Mislim, da je konjevo mentalno stanje zelo pomembno, zato je treba misliti na to, da se konj dela v jahalnici tudi kdaj naveliča, zato ga je treba jahati zunaj. Najpomembneje je, da je konj zdrav, močan in srečen.

Ali poznate Lestvico šolanja konj in ali jo uporabljate?

V samih začetkih svoje profesionalne kariere sem se učil pri Paulu Schockemöhlerju v Nemčiji, kjer je Lestvica šolanja že leta v uporabi, kot osnova vsakega šolanja konja. Na Irskem ni tako definiranega izraza in izkristaliziranega sistema učenja konj, čeprav ima Irska zelo dolgo konjeniško tradicijo. Mislim, da ima to neko vezo s karakterjem ljudi, tukaj ljudje delajo s konji dosti bolj po občutku kakor po pravilih. Sedaj mi pri treningu včasih daje nasvete trener Gery Mullins, s katerim se odlično razumeva. On ima svoje posebne metode, čeprav omenja vse elemente Lestvice tudi v svojem treningu; predvsem sproščenost, takt... Mislim, da je najboljša kombinacija obojega, nemškega in irskega načina jahanja.

4.1.9 Intervju s Haukejem Luthrom

Hauke Luther je bil evropski mladinski prvak in velja za enega najbolj kvalitetnih jahačev Nemčije. Vodi serijo tečajev v izpopolnjevanju jahanja po vsej Evropi, pod imenom Landrover Serial.

Slika 45: Hauke Luther na kobili Index 29 (foto E. Prokes, 2006)

Je težko uspeti kot sin Petra Luthra, ki je na Olimpijskih igrah v Los Angelesu z Liviusom sodeloval pri osvojitvi ekipne bronaste medalje za Zvezno Republiko Nemčijo?

Vse življenje živim s konji in se učim od očeta, ki je izreden perfekcionista v vsem, še posebej pri konjih in jahanju. Ne morem pa reči, da je zaradi očetovih uspehov lahko ali težko. Individualno kariero sem začel že zelo zgodaj, ko sem delal za družino Winter-Schultze (sponzorji Ludgerja Beerbauma, op.av.), in si s tem ustvaril ime v tem športu, neodvisno od očeta. Moram povedati, da je veliko vredno vse znanje, ki sem si ga pridobil

od njega, in nekatere stvari, v zvezi s konji in z jahanjem, so mi same po sebi umevne, rekel bi, da jih delam že kar instinktivno.

Kaj mislite o sodobnem treningu konj?

Sodoben trening konj je postal zelo zelo fleksibilen. Ni generalnih pravil v knjigah, ki bi jih lahko uporabil na vsakem konju, pa bi delovala. Sploh pa so knjige že tisti trenutek, ko so napisane, žal že zastarele... Danes se zelo upošteva dejstvo, da je vsak konj individuum zase. Moraš se v svoji notranjosti vživeti v njegovo počutje, da bi vedel, kaj je tisti dan pripravljen narediti, kaj mu je preveč in s čim bi naredil samo slabo. Tudi konji imajo včasih slab dan, zaradi tega ali onega (npr. boli jih glava kot ljudi ali so hormonsko neuravnovešeni ali kaj podobnega) in dober jahač mora to začutiti, da ve, kaj naj od konja tisti dan zahteva.

Poznate Lestvico šolanja in ali jo pri treningu svojih konj uporabljate?

Poznam Lestvico šolanja, in čeprav mislim, da je zelo dobra in koristna osnova in izhodiščna točka, ne morem reči, da se je pri treningu držim kot pravila. Kot sem rekel, danes je predvsem pomembno, da se znaš prilagajati konju. Seveda pa imamo vsi profesionalni jahači svoje lastne sisteme treninga. Današnji način zlaganja parkurjev skoraj več ne dovoljuje, da bi si vzeli zadosti časa, da bi konje trenirali čisto po šolsko. Danes so parkurji vse težji, tehnično bolj in bolj zahtevni, kar tudi od konj zahteva precej hitrejšo učenje in prilagajanje. Seveda je treba upoštevati dejstvo, da je tudi konjski material danes veliko kvalitetnejši, konji so že po psihofizičnih lastnostih bolj in prej pripravljeni na naloge, ki se od njih zahtevajo. Lestvica šolanja je preveč toga in drznil bi si celo reči, da je danes že zastarela.

Kakšen je Vaš osebni sistem treninga konj?

Po moje je pri mojih konjih pomembno, da skok sam po sebi dojamejo kot nekaj naravnega, torej jih z veliko skakalne dresure učim, kaj hočem od njih, da se naučijo ostati v ravnotežju in mirni do samega skoka, preko skoka in po njem, da so v vsem tem času pod

kontrola jahača in da jih jahač pri tem ne moti. Veliko ljudi poskuša preveč (po svoje) »pomagati« konju preko samega skoka, s čimer stvar poslabšajo. Bolje je konja pustiti, da svoj delež pri preskakovanju ovir opravi sam, kajti jahač tudi pri najboljši volji ne more preskočiti ovire namesto konja. Treniranje konj na najvišji ravni je stvar, ki je zelo odvisna od občutka. Nekdo lahko pozna teorijo, pa vendar nikoli ne bo dobro jahal, medtem ko je nekdo drug lahko naravno talentiran, da že po občutku ve, kaj je treba v danem trenutku narediti.

Pravite, da je pomembno narediti pravo stvar v pravem trenutku, da bi konj ubogal, torej mislite na komunikacijo med konjem in človekom?

Seveda. Zato tudi delamo vse dresurne vaje, hodimo s konji na terenske ježe, tedensko prebijemo ure in ure v sedlu. Smo v stalni splošni skrbi in kontaktu s konjem, da te znake do potankosti dodelamo. Konj in jahač sta tim, ki mora v parkurju zelo hitro in učinkovito izmenjevati znake, se dopolnjevati. V nekaterih primerih, ko je konj negotov, mu mora biti jahač v podporo z odločnejšim jahanjem. Včasih se zgodi, da jahač nima situacije 100% pod kontrolo, pa se konj presenetljivo dobro znajde, zato je vsaka zmaga delo celotnega tima, od jahača, konja, osebe, ki skrbi za konja, do hlevarja.

4.1.10 Analiza intervjujev profesionalnih jahačev in trenerjev

V intervjujih smo podali mnenja jahačev in trenerjev iz različnih koncev Slovenije in Evrope. Opaža se, da se pri nas pojavljajo trenerji, ki poznajo novejšo literaturo in se zanimajo za nove teoretične pristope k treningu konj. Samo en jahač je izjavil, da Lestvice šolanja ne pozna, dva pa sta povedala, da je ne uporabljata pogosto. Ostali naši trenerji so zelo dobro seznanjeni z Lestvico šolanja in menijo, da je zelo dobra osnova za trening. Tuja trenerja sta povedala, da Lestvico poznata že zelo dolgo. S sodobnim treningom konj se je šlo še en korak naprej, in Lestvica se lahko uporablja kot vodilo in ne togo pravilo. Treba je torej biti zelo prilagodljiv. Trije slovenski trenerji so povedali, da inteligenca konj ni prevelika, medtem ko vsi ostali intervjuvanci menijo, da so konji zelo učljivi. Glede komunikacije so si vsi intervjuvanci, razen enega, bili enotni o tem, da je komunikacija

zelo pomemben faktor pri treningu konj. Več kot pol intervjuvanih slovenskih trenerjev si je znanje pridobilo v tujini. Po odgovorih se opaža razlika med tistimi, ki imajo izkušnje samo doma, in tistimi, ki so kdaj trenirali tudi v tujini. Razlike se opažajo predvsem po tem, da trenerji, ki so se učili izključno doma, dajajo večji poudarek na občutek pri jahanju kot na teorijo.

Vsi trenerji se strinjajo, da je skakalni šport v Sloveniji napredoval, med drugim zaradi bolj kvalitetnih konj, kljub temu pa nekateri poudarjajo, da bi napredek prav zaradi tega moral biti še dosti večji.

4.2 RAZVOJ PRESKAKOVANJA OVIR V SLOVENIJI

4.2.1 Organiziranost konjeniškega športa v Sloveniji

V Sloveniji je bila po drugi svetovni vojni, leta 1945, obnovljena Kasaška centrala Slovenije s sedežem v Mariboru (Cerkovnik in sod., 2004). Centrala je bila leta 1948 ukinjena. Pred tem se je začelo zbiranje informacij, organizacija in ustanovitev Konjeniške zveze Jugoslavije, leta 1947. Dve leti za tem, 27. marca 1949, je bila v Ljubljani v dvorani Tabor ustanovljena Konjeniška zveza Slovenije (v nadaljevanju KZS). Konjenišтво je doživelo dve krizi, ena je bila zamenjava konj s traktorji, druga pa odpovedovanje JLA konjenici, s čimer je KZS dokončno izgubila vir sistematskega financiranja. KZS je lahko preživela samo po zaslugi zanesenjakov in ljubiteljev konj. V teh kriznih letih, 1947 do 1949, je tudi Lipica dobila nazaj del svoje plemenske črede in jo je leta 1950 prevzelo pod upravljanje Kmetijsko ministrstvo Republike Slovenije. Lipica je bila in ostaja eden zelo pomembnih dejavnikov v konjeniškem športu v Sloveniji.

V prvih letih obstoja KZS je bila v ospredju jahalna disciplina, ker naj bi konjeniški šport služil predvsem predvojaški vzgoji mladine. Takrat so kasaštvo in jahalne discipline bili povezani v eni zvezi.

KZS se je v teh letih borila z mnogimi pomanjkljivostmi in storila, kar je v danem trenutku lahko - organizirala je strokovna izpopolnjevanja, seminarje, predavanja, tri člane je poslala na tečaj za trenerje, ki ga je organizirala Konjeniška zveza Jugoslavije v Veliki Kikindi. Rezultat - trije republiški trenerji, 19 nekvalificiranih in 8 pomožnih trenerjev, 35

sodnikov, od katerih pa je morala večina še delati izpite. Konjeniška zveza Jugoslavije je v Beogradu organizirala tritedenski tečaj za inštruktorje jahanja in 10-dnevni tečaj za sodnike. Vsaka republika je poslala po dva kandidata (Cerkovnik in sod., 2004).

Obstajala je težnja, da morajo osnovne organizacije financirati svoje republiške strokovne zveze. Ta težnja se je v letu 1971 še okrepila, prav tako pritisk, da se morajo vsi vključiti v Zvezo za telesno kulturo Slovenije (v nadaljevanju ZTKS). Republiški sekretariat za finance je konjenike financiral le še leta 1972, po kriterijih ZTKS pa Konjeniški zvezi Slovenije niso priznali, da je konjenišтво sploh šport. Treba je bilo dokazovati, da sta dresura in preskakovanje ovir olimpijski disciplini. V času do leta 1977 se je zaradi novih zakonov spremenila organizacijska struktura KZS in na skupščini leta 1977 so bili sprejeti naslednji pomembni sklepi:

- klubi morajo pred začetkom tekmovalne sezone zavarovati tekmovalce,
- v preskakovanju zaprek se od takrat organizirajo republiška (kasneje državna) prvenstva ločeno za mladince in člane,
- KK Ljubljana, Maribor in Celje se dogovorijo, da ob vsaki prireditvi razpišejo tekmovanje v dresuri in podelijo najboljšim priznanja (rozete, mali pokali),
- klubom je bilo predlagano, da zmagovalcu posamezne točke podelijo pokal ali plaketo.

Leta 1979 je bil na pobudo MKGP, Biotehniške fakultete, KZS, vojske, TO in Občine Domžale formiran Konjerejski center Krumperk in ob njem Konjeniški klub Krumperk. Center je dobil status zvezne kobilarne za rejo hanoveranske in haflinger pasme konj in postal izobraževalni center za potrebe KZS, svetovalne službe in študentov ter pripadnikov vojske in TO. S svojo rejo in šolanjem kadrov je prispeval zlasti k razvoju in kvaliteti skakalnega športa (klub je bil 18 - krat državni prvak) in k izobraževanju profesionalnih kadrov v konjeništvu, saj je bil ustanovitelj in praktični poligon Slovenske konjeniške akademije.

Leta 1980 se je začelo stanje popravljati tudi na področju reje, saj so se na republiški ravni rejcem začele izplačevati premije, prav tako je KZS ustanovila rejsko komisijo zaradi boljšega sodelovanja med rejo in športom.

V osemdesetih letih so imeli konjeniki probleme s priznavanjem enakopravnosti konjeniškega športa z drugimi športi. Za Olimpijado 1984 v Los Angelesu, kjer je ekipa Lipice sodelovala v dresurni panogi, so financiranje morali izvajati brez pomoči države.

Po osamosvojitvi Slovenije je tudi KZS v letu 1991 začela delovati kot samostojna zveza konjeniških klubov Slovenije. V zelo kratkem času in brez posebnih težav se je vključila v mednarodno konjeniško zvezo FEI in Olimpijski komite Slovenije.

V letu 1993 je bilo precej organizacijskih sprememb, izdelan je bil nov, sodobnejši pravilnik KZS in kasači so izstopili. Ustanovili so Kasaško zvezo Slovenije. Začela je izhajati Revija o konjih, ki je zapolnila vrzel v informiranju slovenske javnosti o dogajanju v konjeništvu.

Zaradi pomanjkanja strokovnega kadra pri vedno večjem številu športnih konj in jahačev so leta 1993 v okviru KZS ustanovili Slovensko konjeniško akademijo (SKA), ki je imela vlogo izobraževanja strokovnih kadrov vseh profilov in disciplin konjeniškega športa. Za primer učinkovitosti delovanja v tistih začetnih letih lahko omenimo, da je do leta 1999 SKA izobrazila 449 strokovnih delavcev (trenerjev, učiteljev, inštruktorjev).

Po podatkih v preglednici 1 opazimo naraščanje števila konj v letih 1995-2005 predvsem v Sloveniji in Avstriji, v Italiji in na Madžarskem se ne spreminja. Na Hrvaškem in v Nemčiji je opazen celo upad števila konj.

V preglednici 1 so prikazani podatki o številu konj v nekaterih evropskih državah v času od 1995. do 2005. leta.

Preglednica 1: Število konj v Sloveniji, sosednih državah in Nemčiji, po letih od 1995 do 2005 (FAO, 2007)

LETO\DRŽAVA	AVSTRIJA	HRVAŠKA	NEMČIJA	MADŽARSKA	ITALIJA	SLOVENIJA
1995	66748	21000	652400	78000	323900	7959
1996	72491	21000	652000	71000	315000	7994
1997	73234	19000	670000	78900	305000	8450
1998	74170	16000	600000	72200	290000	9898
1999	75347	13000	524000	69700	288000	12100
2000	81600	11000	476000	70100	280000	14407
2001	63000	10000	491100	74000	285000	15025
2002	60000	8000	506200	65300	285000	16952
2003	85000	9000	524800	63000	290000	16879
2004	80072	10000	525000	62000	277767	17500
2005	85000	10641	500400	67000	300000	20000

4.2.2 Konjeniška zveza Slovenije

Konjeniški šport v Sloveniji je pod okriljem KZS, ki je strokovna športna organizacija. Skrbi za razvoj konjeniškega športa v štirih disciplinah: v preskakovanju ovir, dresurnem jahanju, vožnji vpreg in endurancu vzdržljivostnem tekmovanju. KZS združuje konjeniške klube, društva in rejska združenja ter turistične kmetije s konjeniško dejavnostjo. Trenutno ima 60 članov. Tekmovanj v preskakovanju ovir in dresurnem jahanju se udeležuje 28 klubov, ostalih 32 članov (društva, rejska združenja, turistične kmetije) pa se ukvarjajo z endurancem in rekreacijskim jahanjem ali konjenicami. Vse delo in razvoj je podprto preko upravnih organov KZS-ja: skupščina, upravni odbor, nadzorni odbor, disciplinska komisija. Predsednik KZS, dva podpredsednika, generalni sekretar in predsedniki posameznih komisij skrbijo za predstavitev KZS, za realizacijo sprejetih sklepov ter se trudijo za vzpostavitev najboljših razmer in za napredek organizacije v celoti. KZS je od leta 1991 tudi članica FEI (Federation Equestre International) - mednarodne konjeniške organizacije (www.konj-zveza.si). FEI je krovna organizacija za vse olimpijske panoge konjeniškega športa v svetu.

4.2.3 Slovenska konjeniška akademija

Slovenska konjeniška akademija (v nadaljevanju SKA) je strokovno izobraževalni organ Konjeniške zveze Slovenije, ki izvaja strokovno, razvojno in svetovalno delo na področju izobraževanja v konjeniškem športu. V ta namen SKA združuje strokovne delavce, licencirane pri KZS, in jih vključuje v proces izobraževanja kot svetovalce, predavatelje ali predlagatelje izobraževalnih programov. Prvotna SKA je bila ustanovljena leta 1993, od 15.12.1999 pa SKA deluje po novem pravilniku. SKA v sodelovanju s KZS je v času svojega obstoja izdala veliko strokovne literature: Osnovno šolanja jahača in konja, Nadaljevalno šolanje jahača in konja, Postavljanje parkurjev, v pripravi za tisk je bila tudi knjiga Osnovno šolanje voznika in konja za vožnjo vprege.

4.2.4 Zgodovina preskakovanja ovir v Sloveniji

Leta 1951 je bilo organizirano prvo državno prvenstvo v preskakovanju ovir in sicer v kategorijah A in L. Uspehi športnikov v teh prvih letih so bili dokaj skromni zaradi finančnih težav, pomanjkanja strokovnih kadrov in kvalitetnih konj (Kapun, 1995). Leta 1969 so se slovenski tekmovalci udeleževali tekmovanj na evropski ravni. Od leta 1970 naprej so se slovenski tekmovalci udeleževali mednarodnih tekmovanj v Avstriji, Švici, Romuniji in Madžarskem.

Prvi mednarodni turnir v preskakovanju ovir je bil v Sloveniji organiziran leta 1975, z ustanovitvijo Konjerejskega centra Krumperk, 1979 pa se je začelo mednarodno sodelovanje s Konjeniško zvezo Nemčije (FN) in šolo v Verdnu, tako da se je kvaliteta jahačev in konj vidno izboljševala tudi po rezultatskih listah na tekmovanjih. Kljub temu pa je preskakovanje ovir do leta 1988 rahlo izgubljalo na popularnosti, zato so za popestritev leta 1988 uvedli prvo tekmovanje za Pokal Slovenije, ki ga je v osnovni ideji sestavljalo šest tekmovanj, končna uvrstitev pa se je določala na osnovi rezultatov najboljših štirih tekem.

4.2.5 Razvoj preskakovanja ovir v Sloveniji od 1994 do 2007

V letu 1994 sta bili v Rakičanu in Celju dve mednarodni tekmovanji do kategorije M. Na organizacijski ravni športa pa je bila 30.6.1996 ustanovna skupščina SKA, ki je v tem letu izobrazila 40 licenciranih inštruktorjev, 20 postavljačev parkurjev in 28 trenerjev, gostovala pa je trenerka iz Anglije Jane Houghton Brown. Od Konjeniške zveze Nemčije je bilo pridobljeno dovoljenje za prevod in brezplačno uporabo vseh strokovnih gradiv. Prav tako se je tega leta začelo s točkovanjem za najuspešnejšega jahača leta, prevzeto po avstrijskem sistemu. Za primerjavo popularnosti preskakovanja ovir v letu 1994 podajamo podatek, da je leta 1987 na tekmovalni dan bilo približno 60 štartov, v letu 1994 pa že 200-300 (Keršič, 1999).

Leta 1995 je bil v Sloveniji devetdnevni seminar v soorganizaciji KZS in Mednarodnega olimpijskega komiteja za jahače in trenerje v preskakovanju ovir. Seminar je vodil trener Hauke Schmidt. KZS je postala član Mednarodnega združenja za kvalifikacijo konjeniških trenerjev in jahačev. Tega leta sta KZS in SKA izdali publikacijo »Osnovno šolanje jahača in konja«.

Leta 1996 je imel Olaf Petersen v Lipici seminar o postavljanju parkurjev. Boris Boor je imel dva tečaja za preskakovanje ovir. V Sloveniji je bilo 2000 športnih konj, od katerih jih je bilo 250 licenciranih za preskakovanje ovir. Štartov v tekmah preskakovanja ovir je bilo 3423 (Vejnovič, 1996).

Leta 1997 je bil mednarodni turnir v Ljubljani. Boris Boor je imel dva tečaja za jahače. Izšli sta knjigi »Kreiranje parkurja« in »Nadaljevalna šola jahanja«. Leta 1998 je bil v Lipici tečaj T.T.E.A.M (Tellington Touch Equine Awareness Method), ki ga je vodila Bea Borelle in tečaj za jahače pod vodstvom Helmuta Ludwigerja. Uveden je bil preizkus mladih skakalnih konj pod vodstvom dr. Joachima Kieningerja, kjer so ocenjevali stil prostega skoka in jahanje parkurjev, kjer so ocenjevali skakalno tehniko mladih konj. Ugotovili so, da je pri jahačih več napak kot pri konjih. Zanimiv je komentar dr. Kieningerja, da marsikateremu jahaču manjka osnovno znanje dresure (Rajgelj, 1998). V

letu 1999 je mladinsko in člansko reprezentanco v preskakovanju ovir treniral Erich Köffler, ostali jahači so se lahko udeležili treninga pri Borisu Booru. Mednarodno tekmovanje v Velenju je postalo kategorije CSI-B (Concours S'Obstacles International- B), kar pomeni, da se je povzpelo na višjo raven, do kategorije S (150 cm). Leta 2000 je KZS dosegla, da se nazive, ki jih podeljuje SKA, vpisuje v delovno knjigo kot priznано poklicno izobrazbo. Leta 2004 je bil organiziran tečaj z Markusom Beerbaumom, izdana je bila publikacija »Šolanje voznika in konja za vožnjo vprege« s priročnikom za organizacijo tekmovanj za vožnjo vprege. Na Bledu je bil organiziran 55. kongres Evropskega združenja za živinorejo, na katerem je sodelovalo 1500 strokovnjakov iz 55 držav. Ena od devetih komisij je bila o slovenski in športni konjereji. Udeležilo se je več kot 80 strokovnjakov (Heric, 2004).

Na napredek preskakovanja ovir v Sloveniji lahko sklepamo tudi po tem, da se je leta 2001 kategorija državnega prvenstva zvišala z Ma na S. Tega leta je bilo 556 športnih konj in 456 tekmovalcev v kategoriji preskakovanja ovir.

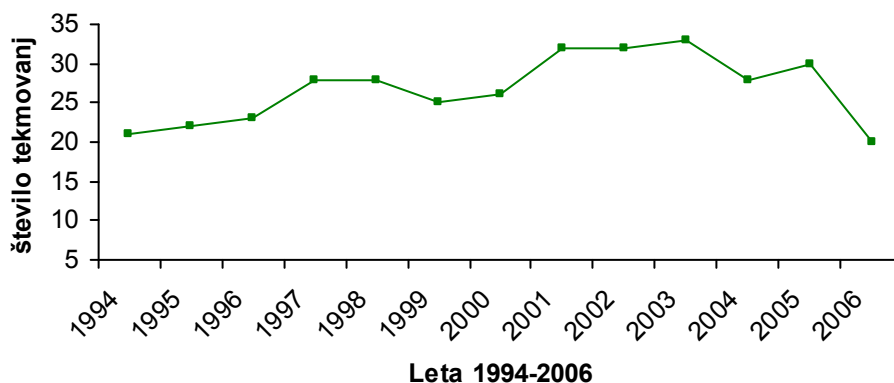
4.2.6 Število licenciranih tekmovalcev in tekem v preskakovanju ovir v obdobju 1994-2006

Z grafičnimi prikazi, naprej v besedilu, so prikazani podatki, ki ponazarjajo napredek skakalnega športa v Sloveniji. Nekateri podatki manjkajo zaradi organizacijskih težav KZS. Do leta 1994 obstajajo podatki v diplomski nalogi Helene Kapun (Kapun, 1995), ki je obdelala takratni arhiv KZS. Pomemben vir podatkov iz obdobja 90-ih let je tudi Revija o konjih, ki izhaja od leta 1994. V preglednici 2 so prikazani podatki o nastopih slovenskih tekmovalcev na tekmovanjih v tujini.

Preglednica 2: Nastopi slovenskih tekmovalcev na tekmovanjih v tujini (KZSa, 2007)

LETO	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Št. tekmovanj v tujini	15	13	9	16	16	21	51	51

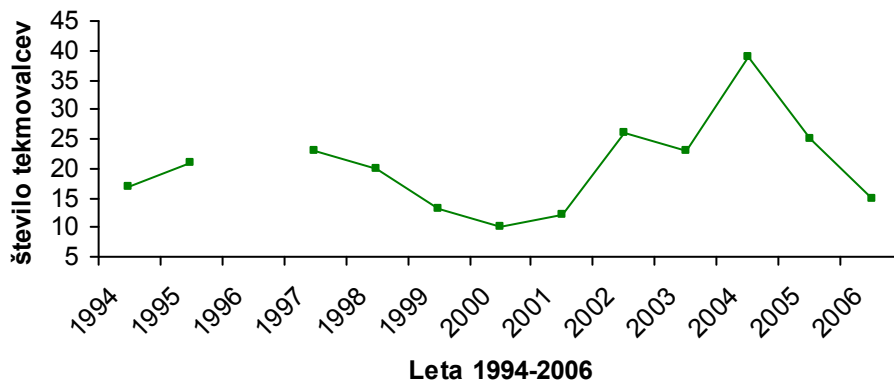
Podatki v preglednici 2 kažejo, kako se je preskakovanje ovir razvijalo v zadnjih letih. Mednarodna tekmovanja so na dosti višji ravni kot domača, pa tudi konkurenca je močnejša. Tako lahko opazimo, da se je število nastopov domačih tekmovalcev na mednarodnih tekmovanjih v zadnjih dveh letih močno dvignilo. Eden izmed razlogov za to je vsekakor vstop Slovenije v EU, s čimer se je zelo olajšal prehod s konji čez mejo, s tem pa zmanjšali stroški in težave potovanja na mednarodne turnirje. Povečal pa se je tudi pretok znanja v smislu treningov in novih konj. Podatki so prikazani samo od leta 1999, ker v KZS ni dostopne evidence o tekmovanjih v tujini pred tem letom.

Slika 46: Število turnirjev v Sloveniji po letih (KZSa, 2007; Keršič, 1995; Rajgelj, 2005)

Slika 46 kaže, da se je število turnirjev v Sloveniji v zadnjih 11-ih letih povečalo. Več konjeniških klubov je organiziralo turnirje, povečalo se je tudi število tekmovalcev. Na posameznih tekmah je povprečno 30 tekmovalcev (www.konj-zveza.si). Po letu 2004 zaradi razpada vodstva in organizacijskih težav KZS zaznamo padec števila tekmovanj. Dogajanja v konjeniškem športu ponazarja tudi število tekmovalcev v kategoriji mladincev (slika 47).

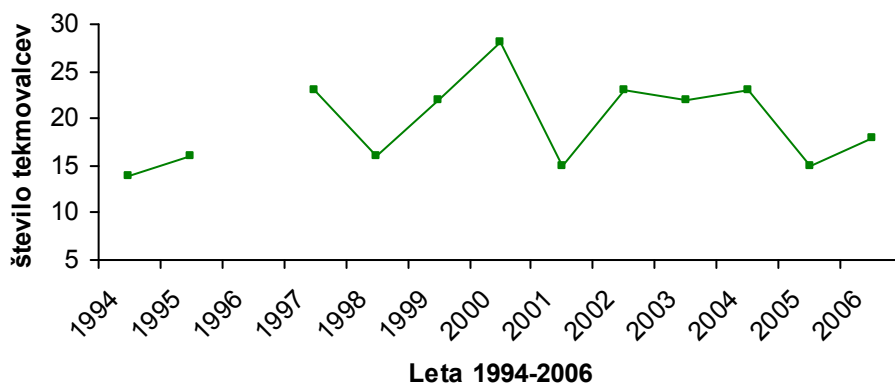

Slika 47: Število tekmovalcev v Pokalu Slovenije (mladinci) po letih od 1994 do 2006 (KZSa, 2007; Keršič, 1995; Rajgelj, 2005)

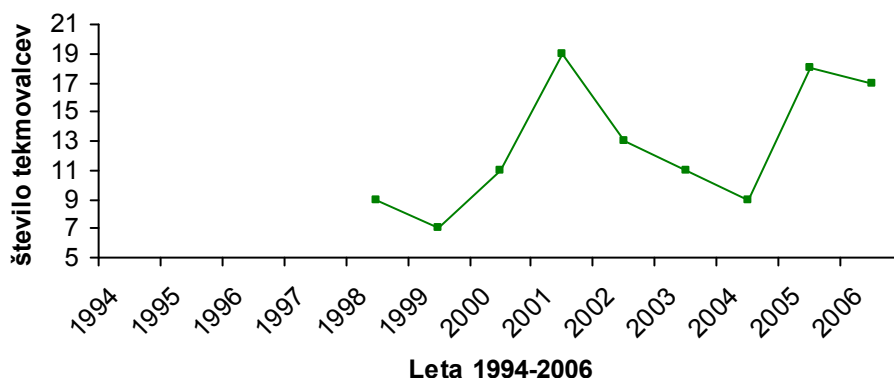
Pokal Slovenije je vrsta tekmovanj, razdeljena na kategoriji mladincev in članov, kjer tekmovalci zbirajo točke, ki na koncu pokažejo zmagovalca. V kategoriji mladincev imajo pravico sodelovati tekmovalci, mlajši od 18 let. Ovire so višine 1.30 m, kar je po Mednarodni konjeniški zvezi FEI in Konjeniški zvezi Slovenije enako kategoriji M. Odvisno od števila razpisanih tekem seštevajo rezultate dveh ali treh najboljših uvrstitev in finalnega tekmovanja. Iz slike 47 je razvidno povečanje števila tekmovalcev v kategoriji mladincev v letu 2004. Pravilen postopek pri delu z mladimi je zelo pomemben za razvoj konjeniškega športa.

Žal manjkajo podatki za leto 1996, kar je posledica organizacijskih motenj v delovanju KZS. Padec po letu 2005 lahko pripišemo razpadu vodstva leta 2004, ko je prišlo do popolne zamenjave kadrov. Slika 48 kaže število tekmovalcev v kategoriji članov od leta 1994.

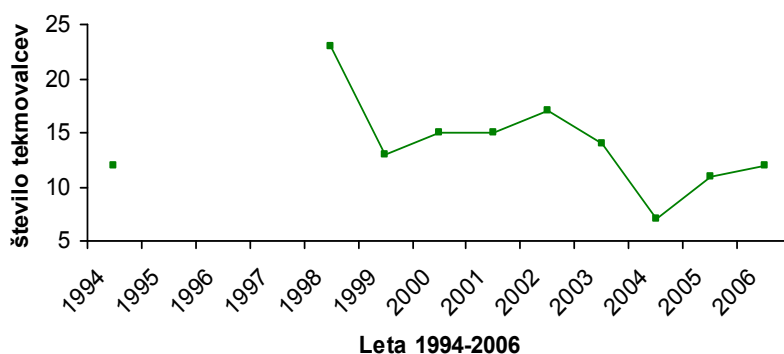
Slika 48: Število tekmovalcev v Pokalu Slovenije (člani) po letih od 1994 do 2005 (KZSa, 2007; Keršič, 1995; Rajgelj, 2005)

V kategoriji članov v Pokalu Slovenije tekmujejo tekmovalci, starejši od 18 let, na višini ovir 1.40 m, kar spada v kategorijo S*. Ti parkurji so tudi tehnično zahtevnejši, kar pomeni, da so razdalje med ovirami take, da zahtevajo večjo obvladovanje konja in boljše razumevanje med jahačem in konjem. Na sliki 48 vidimo izpad podatkov iz leta 1996. Nihanje števila tekmovalcev je pri članih drugačno kot pri mladincih. Število je odvisno od poškodb konj, potovanj najboljših tekmovalcev na močnejše mednarodne turnirje v tujini ali udeleževanje treningov v tujini. V letih 2004-2006 se pozna tudi organizacijsko-vodstvena kriza KZS, tako po številu tekem, kot po številu tekmovalcev. Ti so zaradi neurejenih razmer odhajali na tekmovanja v tujino (preglednica 2). Slika 48 nam ne kaže realnega stanja konjeniškega športa v Sloveniji. Na slikah 49, 50 in 51 so podatki o številu tekmovalcev v kategorijah mlajših mladincev, mladincev in članov na državah prvenstvih Slovenije.

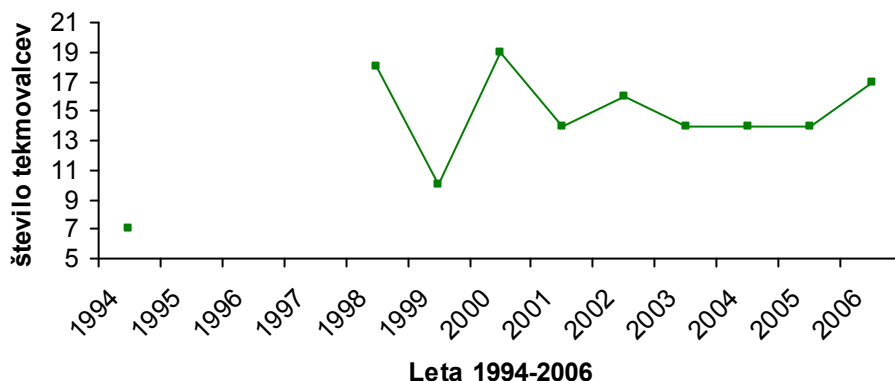
Slika 49: Število tekmovalcev na Državnem prvenstvu Slovenije v letih od 1994 do 2006 v kategoriji mlajših mladincev (KZSa, 2007; Keršič, 1995; Rajgelj, 2005)

Državno prvenstvo Slovenije se sestoji iz treh tekmovanj, v treh zaporednih dneh. Prva dva dni zbirajo točke za ekipno uvrstitev, skačejo pa parkurje kategorije S*. Zmaga ekipa z najmanjšim skupnim številom kazenskih točk (upoštevata se dva najboljša rezultata od treh rezultatov tekmujočih v ekipi). Zadnji, tretji dan, je tekmovanje za individualno uvrstitev, kjer sodeluje 20 najboljših tekmovalcev iz prejšnjih dveh tekem. Skačejo parkur kategorije S***, kar pomeni višino ovir 1,50m. Zmagovalec Državnega prvenstva (DP) je tekmovalec, ki je v treh tekmah dobil najmanj kazenskih točk. Na sliki 49 vidimo udeležbo mlajših mladincev. Tekmovanja DP za mlajše mladince so uvedli 1995 leta. Pozitiven trend v zadnjih letih kaže na večanje popularnosti preskakovanja ovir pri nas.

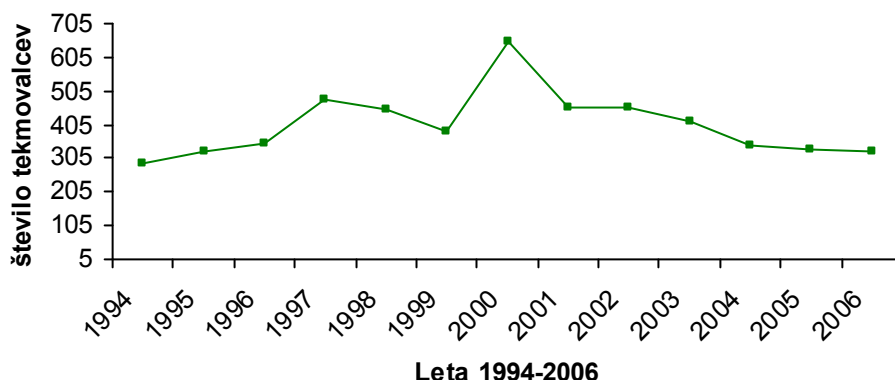
Slika 50: Število tekmovalcev na Državnem prvenstvu Slovenije v letih od 1994 do 2006 v kategoriji mladincev (KZSa, 2007; Keršič, 1995; Rajgelj, 2005)

V kategoriji mladincev na DP je bilo v letu 2004 zelo malo tekmovalcev. Izgleda, da je od leta 1999 delo na tem področju zaostalo (slika 50). Večje število mlajših mladincev (slika 49) pa nam daje upanje, da bo v prihodnjih letih naraščalo število tekmovalcev tudi v kategoriji mladincev.

Slika 51: Število tekmovalcev na Državnem prvenstvu Slovenije v letih od 1994 do 2006 v kategoriji članov (KZSa, 2007; Keršič, 1995; Rajgelj, 2005)

V kategoriji članov je po letu 2001 število tekmovalcev precej stabilno (slika 51). K sreči število tekmovalcev ni upadlo zaradi spremembe pravilnika in zvišanja parkurjev za DP z višin 130-140 cm na 135-150 cm. Višino parkurjev na DP so leta 2006 povečali na 150 cm. Kljub bistveno težjim parkurjem število tekmovalcev ni upadlo. Iz tega lahko sklepamo o izboljšanju kvalitete konjeniškega športa in konjev v Sloveniji. Eden od pokazateljev kvalitete konjeniškega športa je tudi število licenciranih tekmovalcev (slika 52).

Slika 52: Število licenciranih tekmovalcev v Sloveniji po letih 1994- 2006 (KZSa, 2007; Keršič, 1995; Rajgelj, 2005)

Po spreminjanju števila licenciranih tekmovalcev, ki se je v zadnjih petih letih dokaj ustalilo, lahko sklepamo o stalni skupini ljudi, ki se ukvarja s preskakovanjem ovir. Še vedno to število ne narašča, kljub temu pa glede na priliv mladih tekmovalcev in zvišanje ravni tekmovalj in članske konkurence ter zatorej gotovo povečanega odhoda mnogih tekmovalcev iz članske konkurence, te številke niso zaskrbljujoče. Prav tako je treba omeniti podatek, da se je reprezentanca Slovenije v preskakovanju ovir v letu 2006 udeležila petih mednarodnih turnirjev na najvišji ravni, in sicer CSIO**** v Linzu, Keckemethu, Bratislavi, Podebradyju in Zagrebu, kar lahko upoštevamo kot pokazatelj napredovanja panoge preskakovanja ovir pri nas.

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

Ali imajo živali miselno življenje, ki je podobno človekovemu ali pa se odzivajo le s prirojenimi vzorci delovanja-brez zavestnega delovanja? To vprašanje vznemirja etologe in raziskovalce živalske psihe že zadnjih sto let. Tudi danes se zdi ta problem komaj rešljiv predvsem zato, ker živali ne morejo sporočati svojih doživetij, spoznanj in čustev (Vreg, 1997). V konjeniškem športu je to še predvsem izrazito, saj pri preskakovanju ovir konj in jahač tvorita celoto, ki mora funkcionirati v parkurju, če ne, pride do nevarnih situacij, ki so lahko povezane s težkimi fizičnimi in psihičnimi posledicami. Zato moramo biti pri treningu konj pozorni na vse možne dejavnike treninga, upoštevati konjevo psihično in fizično stanje, naravne danosti in načine komuniciranja konj, kakor tudi načine učenja, ter se primerno prilagajati z izbiro najprimernejših metod treninga. Danes ni več togih pravil, ki bi se jih najboljši svetovni trenerji strogo in brez izjem držali, temveč je trening postal fleksibilen in odprt. Trenerji so vedno pripravljeni uvajati nove stvari, seveda le po tem, ko se prepričajo, da novosti resnično delujejo. To kažejo tudi opravljeni intervjuji. Kot pravi Georges Theodorescu, eden najboljših konjeniških trenerjev na svetu, o novih metodah treninga: » ...dosti se je spremenilo v metodah treninga, upoštevajoč, da se je izboljšal konjski material, toda še vedno je sprednji del trupa konja 80 kg težji od zadnjega in še vedno je treba šolati konje tako, da s pravilnim delom najdejo ravnotežje pod jahačem« (Bödicker in sod., 2006). Različne šole in smeri, po katerih so konje trenirali skozi zgodovino, so se danes združile v eno -zelo fleksibilno smer, katere temelj odločno ostaja klasično učenje. To zlivanje v eno je možna posledica fenomena »globalne vasi«, ki je na vsem svetu prisoten v zadnjih desetletjih, odkar so fizične razdalje izgubile svoj pomen in komunikacije doživele strelovito ekspanzijo. Turnirski šport je tako postal zelo internacionalen, hkrati pa dokaj homogen, z vse večjimi zahtevami, ki jih tako jahači, kot konji, zaradi boljših možnosti in kvalitete, v vse večjem številu tudi zadovoljujejo.

Učinkovito jahanje in predvsem učinkovito preskakovanje ovir v parkurjih zahtevata zelo napredno komunikacijo med človekom in konjem. Pri preskakovanju ovir jahač in konj

konstantno izmenjavata sporočila pri hitrosti gibanja 400m/min, kjer je skupni cilj, da konj pride v najhitrejšem času preko danega vrstnega reda ovir z najmanj ali nič podrtih zaprek. Razdalje med zaprekami so izmerjene in glede na njih mora jahač konju ukazati, naj zmanjša ali poveča tempo in dolžino galopskega skoka, da ga pripelje na optimalno mesto odskoka pred oviro. Izmenjava sporočil ima veliko t.i. šumov, ki ovirajo pretok sporočil med obema komunikatorjema, saj konji ne uporabljajo jezikovnih sporočil kot človek, pač pa imajo biokomunikacijo. Dober jahač je tisti, ki ima veliko sposobnost empatije, da ve, kako je konj dojel sporočilo in kdaj je kako sporočilo treba ponoviti, spremeniti ali ga sploh dati.

Pri sodobnem treningu konj v preskakovanju ovir gradimo predvsem na naravnih danostih konja, kjer raje, kot da bi poskušali povsem spremeniti konjev način skakanja, popravljamo napake, ki se med treningom pojavljajo. Preden začnemo popravljati celotno podobo skoka, morajo biti izpolnjeni vsi dresurni pogoji. Nobenega smisla nima poskušati vplivati na skakalno tehniko konja, preden je konj sproščen v vsaki situaciji pred skokom in po njem in ga jahač lahko kontrolira. Ne moremo pričakovati stvari, kot je močan odskok, če manjka zamah v celotnem gibanju ali ravnotežje in izravnost nista izpolnjena. Zato je pravilen sistem skakalne dresure zelo pomemben del treninga vsakega konja v preskakovanju ovir.

Kako resen je konjeniški šport, kaže podatek, da je bila leta 2003 na Evropskem prvenstvu v Donaueschingenu v Nemčiji sponzorska bilanca za sponzorja Audi, vredna skupaj 139753 €. Sponzorji, katerih naziv je bil zajet v imenu konja, so bili v medijih omenjeni kar 3522 krat, kar je bilo vredno 961933€. Te številke pričajo o razlikah med ljubiteljskim ukvarjanjem z živalmi in profesionalnim športom (Wumkes, 2003). Za profesionalni šport je vsako leto pomemben dogodek elitna P.S.I (Performance Sales International) avkcija športnih konj v Ankumu v Nemčiji, pod organizacijo Paula Schockemöhlerja in Uweja Kaufmanna. Na tej je bilo leta 2004 prodanih 51 konj (26 za preskakovanje ovir in 25 za dresuro) za 11800000 €, s povprečno ceno za konja 231392 €. To leto ni bilo nobena izjema v petindvajsetih letih obstajanja te avkcije, kjer je bilo od leta 1979 do leta 2004 prodanih 1300 konj za skupno ceno 137800000 € (Wumkes, 2003).

V diplomski smo prikazali in skozi intervjuje na primerih tudi raziskali uporabo Lestvice šolanja konj med našimi vodilnimi tekmovalci in trenerji. Vsi so več ali manj, glede na svoje šolanje in stike v Nemčiji, spoznali to metodo in ta pristop in jo tudi uporabljajo pri svojem delu in šolanju konj. Iz intervjujev izhaja, da sta imela in da še vedno imata nemška reja in »šola jahanja« vpliv na rast kvalitete skakalnega športa pri nas. Gledanje naših najboljših tekmovalcev in trenerjev na metode šolanja in odnos človek-konj je večinoma usklajeno s tem, kar so nam predstavili in povedali odlični tuji tekmovalci in trenerji. Lestvica šolanja je po besedah tujih trenerjev bila do neke mere bila pozitivna, z razvojem pa se tudi na tem področju stvari spreminjajo. Analiza intervjujev kaže, da smo kljub neenotnemu in v nekaterih primerih nesistematičnemu pristopu posameznih trenerjev na pravi poti. To dokazujejo tudi vse številnejši nastopi naših tekmovalcev in reprezentance na zahtevnejših mednarodnih tekmovanjih v tujini.

V zadnjih letih je konjeniški šport v Sloveniji doživel veliko izboljšanje v kvaliteti jahačev in konj. Delo posameznih strokovnjakov na tem področju je bilo zelo velikega pomena v splošni organizaciji športa, kar kljub mnogim motnjam v delovanju KZS in posameznih klubov pomeni dobro podlago za razvoj konjeniškega športa. Z vstopom Slovenije v EU sta se poenostavila tudi pretok znanja in kvalitetnih konj iz držav, ki so v tem športu vodilne. Zato se tudi po podatkih opaža naraščanje števila tekem, mednarodnih tekem in števila tekmovalcev, predvsem mladih generacij, in zvišanje ravni tekmovanj. Pogostejši so obiski tujih trenerjev v Sloveniji, v organizaciji KZS in SKA in nastopi domačih tekmovalcev na tekmovanjih v tujini.

5.2 SKLEPI

- Konji so misleča bitja, ki imajo svojo duševnost, osebnost in so sposobni medsebojne komunikacije, komunikacije s človekom in sposobnost učenja.
- V preteklosti so obstajale razlike med treningom konj v preskakovanju ovir med anglo-ameriškim in nemškim načinom, kakor tudi med posameznimi evropskimi jahalnimi šolami, ki so danes vse manjše, pojavlja se sodoben trening konj v preskakovanju ovir, ki je poenotil različne pristope in izbral najboljše iz posameznih različnih šol jahanja.
- Trening konj v preskakovanju ovir se je prilagodil naravi in individualnim lastnostim konj.
- V Sloveniji je prišlo do izboljšanja kvalitete skakalnega športa z upoštevanjem in uvajanjem sodobnih metod in Lestvice šolanja konj, ki so v uporabi v EU, zlasti v Nemčiji.
- Za hitrejši napredek preskakovanja ovir bi potrebovali kvalitetnejše konje, boljše organiziranost tekmovanj in KZS, ter daljše, boljše organizirano in kvalitetno izobraževanje jahačev ter več ustreznih sponzorstev v tej športni disciplini.

6 POVZETEK

Osnovni cilj diplomskega dela je bil podati sodobne metode treninga konj v preskakovanju ovir ter s pomočjo obdelave podatkov o tekmovanjih v preskakovanju ovir ponazoriti napredek skakalnega športa v Sloveniji. Zanimalo nas je, kakšni so sodobni načini treninga konj v preskakovanju. Poskušali smo s pomočjo dostopne literature in osebnih izkušenj pri večletnem praktičnem delu s konji, pa tudi z večmesečnimi obiski svetovno znanih jahačev in trenerjev ter turnirjev, priti do spoznanja, kaj upoštevajo tisti najboljši na svetu v preskakovanju ovir.

Da bi lahko primerno ponazorili končne ugotovitve in praktične načine treninga, je bilo treba najprej posebej obdelati posamezne tematike, kot so učenje konj, principe in načine komunikacije v vseh relacijah človek-konj-človek. V drugem delu diplomskega dela smo podali najprej zgodovino preskakovanja ovir, nato pa zgodovino preskakovanja in organiziranost konjeniškega športa v Sloveniji ter trenutno stanje.

Pri obdelavi literature o učenju živali smo ugotovili, da imajo konji določeno obliko mišljenja, kar jim omogoča učenje, dolgoročni spomin in nabiranje izkušenj. Ta lastnost jim tudi omogoča medsebojno in medvrstno komunikacijo, pa tudi pridobivanje novih, za vrsto neznačilnih načinov komuniciranja. Ugotovili smo, da se pri sodobnem treningu konj upošteva poznavanje za vrsto značilne in tudi individualne narave konj, da se lahko izberejo primerni načini, kako konja kaj naučiti. Pri sodobnem treningu se torej uporabljajo prirojena obnašanja, ki se jih izkorišča in modificira njihov učinek, da se konj kaj nauči; raje kot prisila, netaktičen in tog pristop, ki se drži neutemeljenih strogih pravil. Sodoben trening konj je fleksibilen, upošteva konjevo osebnost in individualnost na tak način, da je treba vsakega konja trenirati na njemu prilagojen način, pa vendar po sistemu Lestvice šolanja konj, ki se je pokazala kot učinkovita in pravilna.

Lestvica šolanja konj, izdelana v Kavallerieschule Hannover v Nemčiji (kjer jo je zasnoval, v njeni prvotni obliki Oberst Hans v. Heydebreck), je osnova, sistem, po katerem se ravnaajo najboljši jahači, ne glede na to, ali trenirajo mladega, starega ali »pokvarjenega« konja. Za

sam trening na ovirah pa obstajajo določene vaje, ki se uporabljajo za popravljanje konjeve naravne tehnike in razvijanje njegovih potencialov. Opisali smo samo nekatere od možnih variant teh vaj za popravljanje celotnega skoka, napak baskila, napak sprednjih, napak zadnjih nog, popravljanje napak, ki se pojavijo zaradi nezaupanja jahača, pa tudi popravljanje napak nepazljivosti konja. Pri vsem tem poudarjamo dejstvo, da so osnovna izhodišča dobro počutje konja in etični odnos do živali ter uspeh konja in jahača.

V diplomu smo preverili uporabo Lestvice šolanja konj med našimi vodilnimi tekmovalci in trenerji. Vsi so več ali manj, glede na svoje šolanje in stike v Nemčiji, spoznali to metodo in ta pristop ter jo tudi uporabljajo pri svojem delu in šolanju konj. Iz intervjujev izhaja, da imata nemška reja in »šola jahanja« vpliv na rast kvalitete skakalnega športa pri nas. Gledanje naših najboljših tekmovalcev in trenerjev na metode šolanja in odnos človek-konj je dokaj enotno in usklajeno s tem, kar so nam predstavili in povedali tuji tekmovalci in trenerji, kar govori, da smo na pravi poti. To dokazujejo tudi vse številnejši nastopi naših tekmovalcev in reprezentance na zahtevnejših mednarodnih tekmovanjih v tujini.

V drugem delu naloge smo zbrali podatke iz vseh dostopnih virov in ponazorili razvoj skakalnega športa v Sloveniji. Po letu 1994 ni prišlo do naraščanja števila klubov, pa tudi registriranih tekmovalcev in konj. Po letu 2004 se opaža kriza v KZS. V zadnjih letih število domačih tekmovanj, pa tudi njihova kvaliteta, pada. Zato se je povečala udeležba naših tekmovalcev na zahtevnejših tujih tekmovanjih, kar govori o postopni rasti kvalitete tega športa pri nas.

7 VIRI

- Allen L. 2004. Springreiten mit system. München, BLV Verlagsgesellschaft: 223 str.
- Basche A. 2000. Geschichte des Pferdes. Kuenzelsau, Sigloch Edition: 559 str.
- Beran A. 2007. Sanfte Leichtheit oder massiver Zugelkontakt? Die Anlehnung, Piaffe, 1, 1: 32-38
- Bödicker G.-C., Deeg W., Strübel S. 2006. Parcoursaufbau -faszinierend logisch. Warendorf, FN Verlag der Deutschen Reiterlichen Vereinigung: 175 str.
- Cerkovnik A. 1996. "Veliki mojstri in učitelji jahanja skozi čas (Zgodovina poučevanja jahanja)". Franc.habe@bfro.uni-lj.si (osebni vir, 15. maj 2006)
- Cerkovnik A., Habe F., Pintar G. 2004. Organiziranost konjeniškega športa v Sloveniji. V: 55 th Annual meeting of the European Association for Animal Production, Bled, Slovenia, 5-9 sept. 2004 (neobjavljeno)
- Clayton H.M. 2003. The Dinamic horse. A biomechanical guide to equine movement and performance. Mason- Michigan State, Sport Horse Publications: 130 str.
- Donner H.D., Specht D. 1995. Osnovno šolanje jahača in konja. Ljubljana, Konjeniška zveza Slovenije, Slovenska konjeniška akademija: 178 str.
- Eurogenetics. 2003. Stallion booklet. Milano, Eurogenetics: 23
- Evans W., Borton A., Hintz H., Van Fleck D. 1990. The horse. New York, W. H. Freeman and Company: 784 str.
- FAO. 2007. FAO Yearbook of production. <http://www.fao.org> (15. mar. 2007)

Habe F. 2002. Skripta iz predavanj iz konjereje. Domžale, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko: 467 str.

Habe F., Rus J., Gorišek N., Kosec M. 2004. Horse breeding in Slovenia, V: 55 th Annual meeting of the European Association for Animal Production, Bled, Slovenia, 5-9 sept. 2004 (neobjavljeno)

Heric D. 2004. 55. kongres Evropskega združenja za živinorejo. Revija o konjih, 12, 10: 6-9

Heric D. 2005. Žival veliko bolj naravno pokaže svoja čustva. Revija o konjih, 13, 1: 6-9

Hölzel P., Hölzel M., Plewa M. 2003. Profitips für Reiter. 2. Ab. Stuttgart, Franckh-Kosmos Verlags: 166 str.

Ivanković A. 2003. Udžbenik iz konjogojstva. Zagreb, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 372 str.

Kapun H. 1995. Razvoj staleža in kvalitete jahalnega konja v Sloveniji od leta 1975 dalje. Diplomaska naloga. Domžale, Biotehniška fakulteta, Odd. za zootehniko: 35-65 str.

Keršič A. 1995. Najboljši v turnirskem športu 1994. Revija o konjih, 2, 1: 41-43

KZS (Konjeniška Zveza Slovenije). 2004. Pravilnik FEI za tekmovanja v dresurnem jahanju. Ljubljana, Konjeniška zveza Slovenije: 32 str.

KZSa (Konjeniška Zveza Slovenije). 2007. Rezultati tekmovanj. KZS. www.konj-zveza.si (12. mar.2007)

KZSb (Konjeniška Zveza Slovenije). 2007. FEI kodeks obnašanja. KZS. www.konj-zveza.si (23. jun.2007)

KZS (Konjeniška Zveza Slovenije). 2005. Letno poročilo 2005. KZS. www.konj-zveza.si
(22. apr.2006)

Lorenz K. 1978. Temelji etologije. Zagreb, Globus: 430 str.

Luther H. 2006. »Intervju z Haukejem Luthrom«. Wulften, Show horses Hauke Luther
(osebni vir, september 2006)

Mills D., Nankervis K. 2004. Pferdeverhalten erklart. Zürich, Albert Müller Verlag, AG,
Rüschlikon: 223 str.

Morris G.M. 1984. Springreiten in vollendetem Stil. Zürich, Albert Müller Verlag, AG
Rüschlikon: 160 str.

Mullins G. 2005. FEI Coaching System Level 1. Lausanne, FEI publishing: 145 str

O'Connor C. 2005. »Intervju z Cian O'Connorjem«. Dublin Ratoath, Team Cian O'Connor,
Karlswood Stables (osebni vir, april 2005)

Otte M. 1994. Geschichte des Reitens- von der Antike bis zur Neuzeit. Warendorf. FN-
Verlag der Deutschen Reiterlichen Vereinigung: 203 str.

Paalman A. 1992. Training showjumpers. 6th edition. London, J.A. Allen & Company
Limited: 402 str.

Parkes L. 2004. Men of orange on the roll. Horse international, 5: 15-21

Pollmann-Schweckhorst E. 2002. Springpferde- Ausbildung heute. Warendorf, FN Verlag
der Deutschen Reiterlichen Vereinigung: 160 str.

Radloff S. 2000. Reitausbildung mit system. München, BLV Verlagsgesellschaft: 168 str.

Rajgelj P. 1996. Sandi Smolnikar. Revija o konjih, 3, 11: 28-29

- Rajgelj P. 1998. Državno prvenstvo v preskakovanju ovir 1998 - Grad Rakičan. Revija o konjih, 5, 8: 36-38
- Rajgelj P. 2005. Popestritev sezone. Revija o konjih, 13, 4: 26-27
- Rosenzweig M., Leiman A., Breedlove M. 1996. Biological Psychology. Sunderland (Massachusetts), Sinauer associates: 622 str.
- SSKJ (Slovar slovenskega knjižnega jezika). 1997. Ljubljana, Mladinska knjiga: 1714 str.
- Stanišić Z., Šupica M. 1983. Sportski konji uzgoj i trening. Beograd, Nolit: 182 str.
- Steinbrecht G. 2000. Das Gymnasium des Pferdes. 18 Ab. Aachen, Verlag Dr. Rudolf Georgi: 330 str.
- Strick M. 2001. Denk-sport Reiten, Die faszinierende Logik der Ausbildungsskala, Warendorf, FN Verlag der Deutschen Reiterlichen Vereinigung: 140 str.
- Strübel S. 1999. Ludger Beerbaum: Erfolg ist kein zufall. Stuttgart, Franckh-Kosmos Verlag: 144 str.
- Toptani C. 1972. Modern showjumping. 5th edition. London, Stanley Paul & co: 165 str.
- Trapečar B. 2000. Konjenikov priročnik. Ljubljana, Kmečki glas: 254 str.
- Vejnovič J. 1996. Gregor Pintar- predsednik KZS- podaja roko tako konjeništvu kot medicini. Revija o konjih, 3, 2: 40-42
- Von Dietze S. 2003. Balance in der Bewegung. Der Sitz des Reiters. 4. Ab. Warendorf, FN Verlag der Deutschen Reiterlichen Vereinigung GmbH: 223 str.
- Vreg F. 1997. Sporazumevanje živih bitij: etološki vidiki komuniciranja, vedenja, delovanja in preživetja človeka in živali. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede: 250 str.

WBSHA. 2007. World Breeding Sport Horse Association Show-jumping horse rankings,
<http://www.wbsha.com/sj-rankings> (29. apr.2007)

WDR. 2006. Ludger Beerbaum live. WDR (6. aug.2006). www.wdr.de (10. aug.2006)

Wumkes C. 2003. Geld rein-Gold raus. Pferde Sport International, 3, 26: 32-35

ZAHVALA

Zahvaljujem se svoji mami Jadranki za vse, kar je morala zaradi mene potrpeti, in tudi za vse, kar še, upam, bo. O ljubezni da ne govorimo...

Iskreno se zahvaljujem mentorju prof. dr. Francu Habeju, za podporo in vodenje skozi blodnjake pri izdelavi diplomske naloge, strpnost ter neustrašnost pri spopadanju s podivjanimi idejami mojih možganov. Nič manj iskreno pa se zahvaljujem tudi somentorju prof. dr. Ivanu Štuhcu za dosledno in dobronamerno kritičnost, pozornost na podrobnosti in disciplino.

Svojim trenerjem (prijateljem), ki so mi pokazali, kako veliko je še mogoče spoznati o umetnosti jahanja konj, in ki so mi majhen del tega znanja tudi nesebično podarili skupaj z nenehno željo po osvajanju tistega, česar še ne znam.

Zahvaljujem se svojim učencem (ljudem in konjem), ki so mi dali priložnost, da nekomu polepšam dan s svojim težko pridobljenim znanjem, in zato ker so ga bili pripravljeni sprejeti, in s tem so polepšali moje dneve.

Zahvaljujem se KZS za pomoč pri iskanju podatkov, kar ni bila lahka naloga.

Zahvaljujem se še vsem svojim prijateljem in osebju fakultete, od teh pa posebej g. Sabini Knehtl; brez njenih toplih besed vzpodbude in pomoči mi ne bi nikoli uspelo.

PRILOGE

Priloga A.

Vprašalnik za intervju, ki je intervjuvancem bil prethodno dostavljen po pošti

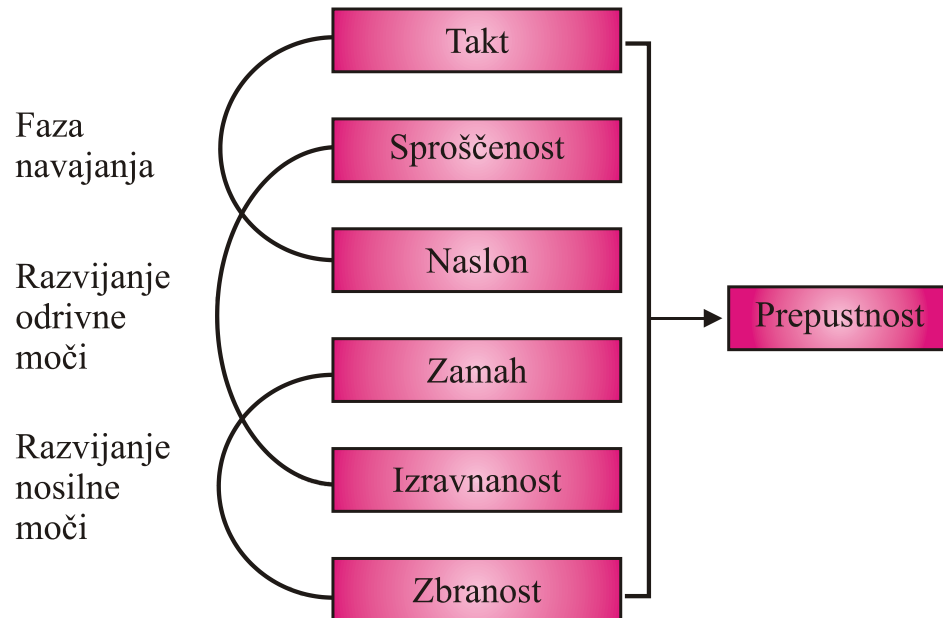
ANKETA O ŠOLANJU IN TRENINGU SKAKALNIH KONJ PRI NAS

Sem Ema Prokeš, absolventka Biotehniške fakultete, Oddelka za zootehniko in izdelujem diplomsko nalogo z naslovom »Sodoben trening konj v preskakovanju ovir in napredek skakalnega športa pri nas«, pod mentorstvom prof. dr. Franca Habeta. Kot vplivnega trenerja v Sloveniji Vas prosim, da pregledate anketo, ki bo vključena v omenjeno nalogo. Za odgovore Vas bom poklicala po telefonu, torej Vam jih ni treba pisati.

Za sodelovanje se Vam zahvaljujem in Vas kmalu pokličem ter lepo pozdravljam.

1. V katerem klubu trenutno delujete?
2. Kaj mislite o sposobnosti učenja pri konjih?
3. Kaj mislite o odnosu in komunikaciji na ravni človek-konj?
4. Kako bi opisali sodoben trening konj v preskakovanju ovir?
5. Kaj mislite o razlikah v jahanju v Sloveniji prej in danes?
6. Kaj menite o sami kvaliteti konj in turnirjev v Sloveniji?
7. Na kakšen način ste vi prišli do znanja, ki ga uporabljate pri treningu konj (tujina, inštitucije, trenerji....), ter kateri naziv ste si pri tem pridobili?
8. Ali poznate Lestvico šolanja konj (glej shemo spodaj)?
9. Kaj mislite o Lestvici šolanja in ali menite, da jo tudi drugi profesionalni jahači v Sloveniji poznajo in uporabljajo?
10. Kako bi opisali svojo interpretacijo uporabe Lestvice šolanja pri treningu svojih konj?

SHEMA: LESTVICA ŠOLANJA KONJ po Pollmann- Schweckhorstu

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Ema PROKEŠ

**SODOBEN PRISTOP K TRENINGU KONJ ZA
PRESKAKOVANJE OVIR IN RAZVOJ
SKAKALNEGA ŠPORTA V SLOVENIJI**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2008

Jahanje je medsebojni pogovor dveh duš in dveh teles, ki teži k popolni skladnosti med njima. (W. Seuning 1887-1979)